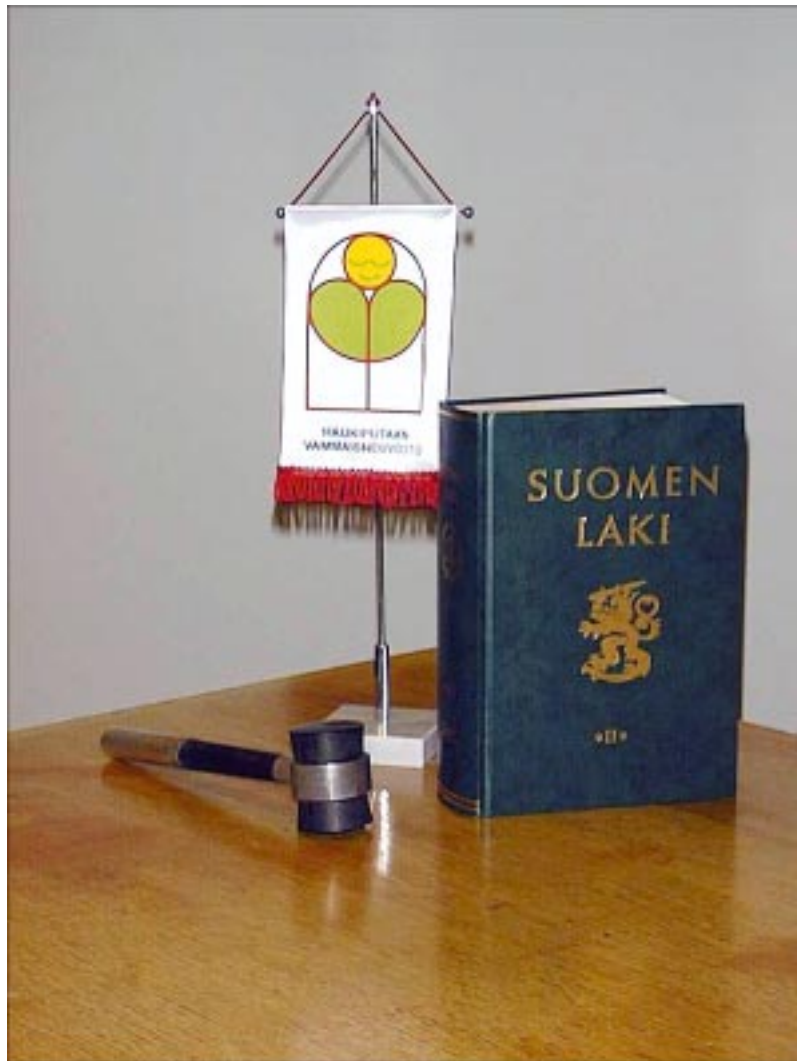

HAUKIPUDAS KAIKILLE

**Haukiputaan kunnan
vammaispoliittinen ohjelma**

HAUKIPUTAAN KUNTA
VAMMAISPOLIITTINEN OHJELMA

1 JOHDANTO

Viime vuosien aikana valtio, kunnat ja kansalaisjärjestöt ovat kehittäneet suomalaista vammaispolitiikkaa. Yhteistyöllä on saatu aikaan paljon parannuksia vammaisten ihmisten jokapäiväiseen elämään, mutta työtä täytyy jatkaa sen kehittämisessä. Yhteiskunta ei ole koskaan valmis, vaikka suomalainen yhteiskunta onkin aikaisempaa avoimempi vammaisen ihmisen elää ja liikkua.

Vammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisen elämän toiminnoista. Täysivaltaistumisen kautta jokaisella vammaisella ihmisellä on mahdollisuudet hyvään ja mielekkääseen elämään hänen omista kyvyistään ja tavoitteistaan lähtien. Hyvä ja mielekäs elämä sisältää valinnanvapauden ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen. Tämän lisäksi se sisältää mahdollisuuden itsenäiseen elämään, tasavertaisuuteen ihmissuhteissa ja täyteen osallistumiseen. Se edellyttää myös kohtuullisten elämän perusedellytysten olemassaoloa. Vammaisen ihmisen kohdalla tasavertaiset mahdollisuudet hyvään ja mielekkääseen elämään toteutuvat vain, jos vammaisten ihmisoikeudet tunnustetaan ja tunnustetaan.

Suomessa noin viidellä prosentilla väestöstä (n. 250 000 henkilöä) on jokin merkittävä haittaa aiheuttava vamma tai toimintavajavuus. Vaikeavammaisia henkilöitä väestöstä on alle prosentti. Kehitysvammaisia henkilöitä väestöstä on n. 0.6 %. Haukiputaalla vammaisten lukumäärä vastaa valtakunnallista tasoa.

Vammaispoliittisen ohjelman laatimiselle on antanut hyvän pohjan YK:n vuonna 1993 hyväksymät yleisohjeet (Standard Rules) vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamisesta. Näiden toteuttamiseen myös Suomi on sitoutunut. Yleisohjeiden tehtävänä on opastaa hallituksia, eduskuntia ja viranomaisia toteuttamaan vammaispolitiikkaa, jonka tarkoituksena on luoda vammaiselle ihmiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet elää muiden kanssa. Tämän yleisohjeen perusteella Suomi laati oman vammaispoliittisen ohjelman vuonna 1995. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) yhteydessä toimiva Valtakunnallinen vammaisneuvosto (VANE) julkaisi vuonna 1995 valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman ”kohti yhteiskuntaa kaikille”, jonka tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että kunnat laativat omat vammaispoliittiset ohjelmansa, joiden tarkoituksena on tuoda vammaisten ihmisten tarpeita hallinnon tietoon ja käyttöön ja tasavertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista yhteiskuntaan.

Vammaispoliittisen ohjelman päämääränä on luoda edellytykset vammaisten ihmisten täysivaltaistumiselle suomalaisessa yhteiskunnassa, ottaen kaikkien jäsentensä tarpeet huomioon tasavertaisesti muokkaamalla yhteiskunta ja ympäristö mahdollisimman esteettömäksi. Tämä tarkoittaa sitä, että on poistettava fyysiset, asenteelliset sekä kommunikaatioon liittyvät esteet. Kun nämä esteet on poistettu, häviää niiden mukana vammaisuuden vaikutus olennaisena ihmistä määrittävänä tekijänä. Keskeistä on se ympäristö, jossa vammaisen toimii: kuinka paljon ympäristö rajoittaa osallistumista ja toimintaa liikuntaesteineen tai asenteineen. Yhteiskunnallisessa elämässä vammaiset kuntalaiset tulee nähdä tasa-arvoisina osallistujina ja vaikuttajina eikä ainoastaan palvelujen käyttäjinä.

Haukiputaalla vammaispoliittisen ohjelman laatiminen aloitettiin v.1999 paikallisen vammaisneuvoston aloitteesta. Ohjelman laatiminen on ollut pitkä prosessi. Sen aikana on käyty lukuisia keskusteluja vammaisten ihmisten asemasta ja oikeuksista suomalaisessa yhteiskunnassa ja erityisesti Haukiputaan kunnassa. Moni aikaisemmin haasteeksi ja puutteeksi koettu asia on myös saanut ratkaisunsa prosessin aikana. Tällaisia on mm. vammaisten autoavustusten kriteerit, jotka hyväksyttiin sosiaali- ja terveyslautakunnassa 8.1.2002 sekä tuetun esiopetuksen ryhmä että erityiskoululaisten aamu- ja iltapäivähoitoryhmä, jotka molemmat perustettiin syksyllä 2002.

Haukiputaan vammaispoliittisen ohjelman on laatinut työryhmä Ossi Hanhela (vammaisneuvosto), Atri Kuivala (vammaisneuvosto), Riitta Pitkänen (sosiaali- ja terveysjohtaja), Anna-Liisa Karppinen (sosiaalijohtaja), Kaisa Kelhä (sosiaalityöntekijä), Eila Huotari (päivähoidon johtaja), Tuula Tähtinen (johtava lääkäri) ja Irmeli Savilaakso (sosiaaliohjaaja). Työryhmä on kokoontunut yhteensä 16 kertaa ja työryhmän jäsenet ovat kokoontuneet pienemmissä työryhmissä useita kertoja. Lisäksi ohjelman syntymiseen ovat antaneet merkittävän panoksensa myös useat asiantuntijat kunnan sosiaali- ja terveyspalveluista, sivistystoimesta, Kiinteistö Oy Simppulanhakasta, Haukiputaan kansaneläkelaitoksesta, Haukiputaan työvoimatoimistosta, Haukiputaan evankelisluterilaisesta seurakunnasta sekä Haukiputaan kunnan ympäristöpalveluista.

2 OIKEUS TERVEYSPALVELUIHIN

2.1 Terveysterveystoiminta

Väestön perusterveydenhuolto hoidetaan kuntien terveyskeskuksissa. Kansanterveyslain 14 §:n mukaan terveyskeskuksen tehtävänä on huolehtia terveysneuvonnasta ja kansanterveydellisestä valistustyöstä, järjestää asukkaiden yleiset terveystarkastukset ja seulontatutkimukset, neuvolatoiminta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä työterveys, hammashuolto, sairaanhoito sekä kiireellinen avosairaanhoito, kotisairaanhoito, sairaanhoitoa ja kuntoutusta terveyskeskuksen vuodeosastolla, mielenterveyspalvelut, huolehtia sairaankuljetuksesta ja hoitaa muita tehtäviä esimerkiksi tartuntatautilain ja päihdehuoltolain perusteella.

Haukiputaan kunta tuottaa lääkäripalvelut väestövastuuperiaatteen mukaisesti. Kunta on jaettu 9 (yhdeksään) väestövastuualueeseen. Jokaisella alueella toimii omalääkäri. Lääkäripalvelujen tarjonta on keskitetty kirkonkylällä sijaitsevaan terveyskeskukseen. Tämän lisäksi vastaanotolla on terveydenhoitaja, sairaanhoitaja, osastonhoitaja ja terveyskeskusavustajia. Neuvolapalveluja tarjotaan kirkonkylän lisäksi Kellossa ja Martinniemessä. Kouluterveydenhuollon palvelut annetaan koululaisille omalla koululla, kouluterveydenhoitajan ja omalääkärin toimesta ennalta sovittuina koulupäivinä.

Terveyskeskuksessa työskentelee omalääkärien lisäksi johtava lääkäri, radiologi, psykiatri, työterveyslääkäri ja vuodeosastojen lääkäri (vuodeosasto 1 ja 2, hoiva-osasto sekä kehitysvammaisten hoitokoti). Terveyskeskuksella on oma mielenterveysneuvola ja perheneuvola. Hammaslääkäreiden vastaanotto on keskitetty terveyskeskukseen. Psykologit ja puheterapeutit vastaanottavat asiakkaitaan terveyskeskuksessa. Fysioterapiayksikössä on työskentelevät fysioterapeutit ja kuntohoitaja. Apuvälinekeskus toimii fysioterapian yhteydessä.

Vastaanottotoiminnan tukipalveluna toimii oma laboratorio ja röntgen. Terveyskeskuksessa on oma lääkekeskus. Päivystyspalvelut ostetaan Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriltä, jossa toimii omana yksikkönään erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteinen päivystys (Oulun seudun yhteispäivystys). Työterveyshuollossa toimii yksi lääkäri ja kaksi terveydenhoitajaa. Sairaan- kuljetuksen on hoitanut 1.1.2001 lähtien palolaitos.

Erikoissairaanhoidon palvelut ostetaan kokonaisuudessaan Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriltä. Etäpoliklinikkatoimintaa on toteutettu mm. lastenpsykiatriassa ja geriatriassa.

Hoitokodissa asuvien kehitysvammaisten hoito kuuluu vuodeosastojen lääkäreille, joka tulee kehitysvammaisten osastolle tarvittaessa. Palveluasunnoissa asuvien kehitysvammaisten sairaanhoidosta vastaa palveluasuntojen omalääkäri. Kotonaan tai avohoidon asumispalveluyksiköissä asuvat kehitysvammaiset käyttävät väestövastuulääkärijärjestelmää, eli he käyvät lääkärin vastaanotolla normaalisti, jos heillä on tarve siihen. Samoin he käyvät uusittamassa reseptinsä kuten

muutkin avohoitopotilaat. Tämä tukee avohoitovalmiuksien ja sosiaalisen toiminnan edistymistä. Tarvittaessa kehitysvammaiset saavat erikoislääkäripalveluita Oulun yliopistollisesta sairaalasta ja Pohjois-Pohjanmaan erityishuoltopiiriltä (kuntoutus- ja tilapäishoitojaksot). Kotisairaanhoidon työskentelee säännöllisesti tukiasunnossa asuvien kehitysvammaisten kanssa.

Lapsen häiriöiden tai poikkeavuuksien tutkimiseen ohjataan perhettä neuvolasta, päivähoidosta, sosiaalitoimesta, perheneuvolasta, koulusta tai Oulun yliopistollisesta sairaalasta. Näiden eri tahojen yhteistyö edistää kehitysvammaisuuden varhaistoteamista. Yleisemmin kehitysvammadiagnoosi tehdään Oulun yliopistollisessa sairaalassa varhaislapsuudessa. Sen jälkeen lapsi siirtyy Pohjois-Pohjanmaan erityishuoltopiiriin asiakkaaksi. Erityisluokkien ja kehitysvammahuollon yhteistyö edistää kehitysvammaisen sopeuttamista ja sosiaalistamista.

2.2 Suun terveydenhuolto

Suun terveys on tärkeä osa ihmisen terveyttä. Suun terveydenhuolto on merkittävä terveydenhuollon osa-alue. Kansalaisten suun terveydenhuolto saatettiin samanarvoiseen asemaan muiden terveydenhuoltopalvelujen kanssa eli kattamaan koko väestöä, kun eduskunta joulukuussa 2000 hyväksyi sairausvakuutuslain muuttamista koskevan lain (1202/2000) ja kansanterveyslain muuttamista koskevan lain (1219/2000).

Suun terveydenhuollon palveluja on saanut Haukiputaan terveyskeskuksessa 1.12.2002 lähtien koko väestö. Kehitysvammaisten ja vaikeasti liikuntavammaisten hammashoito hoidetaan omassa terveyskeskuksessa.

Kehitysvammaisten hoito on toteutettu yksilöllisesti asiakkaan tarpeista lähtien. Hoitovälit on suunniteltu siten, että ne tukevat kotona tai laitoksessa tapahtuvaa päivittäistä suun omahoitoa. Kehitysvammaiset lapset ovat muiden lasten tavoin mukana kutsujärjestelmässä, jonka kautta heille voidaan varata aika hammashoitoon yksilöllisesti määritellyn ajanjakson kuluttua (3 kuukautta - 2 vuotta). Myös kehitysvammaiset aikuiset on otettu mukaan kutsujärjestelmään.

Jokaisella hammashoidon työntekijällä on perustietoa vammaisten hoitamisesta. Osa työntekijöistä on perehtynyt erityisesti vammaisten asioihin.

Suun terveydenhuollossa tehdään usein toimenpiteitä, joiden suorittaminen vaatii potilaalta yhteistyötä hoitavan lääkärin kanssa. Hammashoitopelko on yleistä. Pelkäävät ja vaikeahoitoiset aikuiset ja lapset, erityisesti monet vammaiset, hyötyvät ilokaasun käyttämisestä hammashoidon yhteydessä. Ilokaasulaitteisto on hankintasuunnitelmassa vuodelle 2003. Hammaslääkärit ja hammashoitajat ovat saaneet koulutuksen ilokaasun käyttöön.

Hammashoitoloihin pääsee pyörätuolilla. Uusien hammashoitotilojen suunnittelussa on otettu huomioon pyörätuolilla liikkuvat asiakkaat. Myös potilassängyn voi tarvittaessa tuoda hoitoyksikön viereen.

Suun terveydenhuolto tekee yhteistyötä niiden yksikköjen ja järjestöjen kanssa, jotka tekevät työtä vammaisten parissa. Lisäksi suun terveydenhuolto toimii asiantuntijana suun terveyteen liittyvissä asioissa, mm. järjestämällä terveystilaisuuksia ja opastamalla suun ja hampaiden omahoidossa.

Oikomishoidon sekä protetiikan ja purentafysiologian erikoishammaslääkäripalveluita annetaan omassa terveyskeskuksessa. Muut erikoishammaslääkäripalvelut ostetaan Oulun yliopistollisesta sairaalasta.

2.3 Kotisairaanhoidon

Kotisairaanhoidon tehtävänä on tukea terveyden- ja sairaanhoidollisin keinoin asiakasta selviyty-

mään kotona omatoimisesti mahdollisimman pitkään, huomioiden asiakkaan yksilöllisyys.

Vammainen henkilö pääsee kotisairaanhoidon piiriin samalla tavoin kuin muukin väestö. Samalla kun asiakasta hoidetaan, kotisairaanhoidon kotikäynneillä mm. tarkastetaan, onko asuinympäristö riittävän turvallinen ja toimiva vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin asian korjaamiseksi. Kotisairaanhoido tekee yhteistyötä eri asiantuntijoiden, kuten tulkkipalvelun sekä fysioterapian kanssa (apuvälineet) vammaisen asiakkaan hoitamiseksi. Kuulovammaisten kohdalla koetaan puutteena viittomakielen osaamattomuus.

Kansanterveyslain 17 § määrää, että terveyskeskuksen vastaava lääkäri päättää siitä, järjestetäänkö potilaan sairaanhoito avosairaanhoidona, kotisairaanhoido mukaan luettuna, vai ottamalla potilas terveyskeskuksen sairaansijalle hoidettavaksi. Niin ikään hän päättää potilaan siirrosta toiseen sairaanhoitolaitokseen. Haukiputaan kunnassa ei ole määritetty kotisairaanhoidon pääsemisen kriteereitä, mutta on perustettu työryhmä pohtimaan niitä ja saattamaan ne kirjalliseen muotoon.

2.4 Kotipalvelu

Vammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada kotiapua hänelle räätälöidyin hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti. Ensimmäinen yhteydenotto kotipalveluun tulee yleensä terveydenhuollosta (sairaalat, omat osastot, kuntoutuslaitokset) tai omaisilta. Tällöin järjestetään hoitoneuvottelu, jossa kartoitetaan kotipalvelun tarvetta yhdessä asiakkaan ja hoitavan tahon kanssa. Samalla käynnistetään tarpeellisten apuvälineiden hankinta. Kotipalvelusta voidaan asiakkaalle antaa turvapuhelin. Kotona selviytymisen kannalta on tärkeää tehdä tarvittavat kodin muutostyöt, kuten esimerkiksi kaiteiden, ripojen, luiskien, kynnysten ja sängynjalkojen muutokset, ennen asiakkaan kotiutumista. Asiakkaan kotiutuessa kunnan omilta osastoilta, tehdään fysioterapeutin kanssa tiivistä yhteistyötä kotiolojen saattamiseksi sellaiseksi, että kotiutettava voi lähteä kotiin ja selviytyä siellä.

Kotipalvelu pyrkii omalta osaltaan kannustamaan asiakkaita omatoimisuuteen. Mielenterveyskuntoutujille voidaan järjestää tarvittaessa kotiapua, joka tukee kotona asumista. Vanhustentaloilla järjestetään pesuapua ja keskustelutuokioita.

Resurssien rajallisuuden vuoksi yhä suurempi osa kotipalvelusta suuntautuu vanhusasiakkaille. Jonkin verran palveluja on pystytty antamaan vammaisille henkilöille. Lapsiperheiden palvelut ovat selvästi vähentyneet.

Lähitulevaisuuden haasteena on yhdistää kotisairaanhoido ja kotipalvelu niin hallinnolliseksi kuin toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Yhdistymisellä tavoitellaan entistä laadukkaampaa ja koordinoitumpaa asiakaslähtöistä toimintaa.

Kunnassa on tarjolla myös kolmannen sektorin ostopalveluna järjestettävää kotipalveluapua, jota tarjoaa mm. Haukiputaan kotiapuyhdistys.

3 OIKEUS TOIMEENTULOON JA SOSIAALITURVAAN

Suomen perustuslain (19 §) mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentuloturvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana. Suomalainen perusturva rakentuu palvelujen ja etuuksien varaan.

3.1 Kansaneläkelaitoksen myöntämät etuudet

Kansaneläkelaitos (Kela) hoitaa Suomessa asuvien perusturvan eri elämäntilanteissa. Kelan asiakaspalvelun periaatteena on, että etuudet ratkaistaan nopeasti, yhdenmukaisesti ja oikein.

Kelan toimistossa hoidetaan kaikki etuuksiin liittyvä asiakaspalvelu sekä suurin osa etuuksien ratkaisuksista. Työkyvyttömyyseläkkeet lähetetään Helsinkiin keskushallintoon ratkaistaviksi ja opintotuet ratkaistaan joko opintotukilautakunnissa, Kelan opintotukikeskuksessa Jyväskylässä tai Kelan toimistoissa.

Kela tuottaa pääosan palveluistaan itse. Kuitenkin kuntoutusta ostetaan muilta palvelun tuottajilta. Osa kuntoutuksesta toteutetaan Kelan omassa kuntoutuksen palveluyksikössä Turussa.

Kelassa voi asioida joko henkilökohtaisesti tai postin välityksellä. Henkilökohtaisen palvelun vaihtoehtoina Kela kehittää sähköisiä asiointimahdollisuuksia ja itsepalveluohjelmia.

Suurimman osan Kelaa koskevan lainsäädännön muutoksista valmistelee sosiaali- ja terveysministeriö. Kela korostaa omissa esityksissään lainsäädännön kehittämiseksi sosiaalipoliittisia näkökohtia, lainsäädännön selkeyttämisen tarvetta ja asiakkaiden asemaa.

Kelan myöntämiä etuuksia ovat mm.:

Peruseläketurva: kansaneläke sekä perhe-eläke, eläkkeensaajien asumistuki, eläkkeensaajien hoitotuki, rintamalisät
Sairausvakuutus: äitiys- ja vanhempainraha, sairaspäivärahat, sairauskulukorvaukset, työterveyshuolto
Työttömyysturva: peruspäiväraha, työmarkkinatuki, koulutustuki, vuorottelukorvaus
Perhe-etuudet: äitiysavustus, lapsilisä ja lasten kotihoidontuki
Kuntoutus ja sairauksien ehkäisy
Vammaisetuudet: lapsen hoitotuki ja vammaistuki
Yleinen asumistuki
Opintotuki ja koulumatkatuki

3.1.1 Lapsen hoitotuki

Sairaana lapsen kotihoidon tukemiseksi maksetaan perheelle lapsen hoitotukea, jos lapsen sairaus ja sen hoito aiheuttavat erityistä taloudellista tai muuta räsitusta. Lapsen hoitotuki myönnetään joko määrääjäksi tai 16 ikävuoden täyttämiseen asti sen mukaan, miten pysyvä lapsen erityisen hoidon ja kuntoutuksen tarve on. Lapsen hoitotuki on ensisijainen etuus, eivätkä muut etuudet tai korvaukset estä hoitotuen saamista. Tuen saaminen ei riipu vanhempien tai lapsen tuloista eikä varallisuudesta. Lapsen hoitotuki on verotonta tuloa.

Pienintä hoitotukea maksetaan lapselle, joka sairauden, vian tai vamman johdosta on vähintään kuuden kuukauden ajan siinä määrin hoidon ja kuntoutuksen tarpeessa, että siitä aiheutuu erityistä taloudellista tai muuta räsitusta. Korotettua hoitotukea maksetaan silloin, kun lapsen hoidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva räsitus on huomattavan suuri. Erityishoitotukea maksetaan, jos lapsen hoidon ja kuntoutuksen aiheuttama räsitus on erittäin suuri. Erityishoitotuki on tarkoitettu vaikeavammaisille lapsille, joiden katsotaan tarvitsevan toisen henkilön lähes jatkuvaa apua ja

valvontaa jokapäiväisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa. Tällaisia lapsia ovat esimerkiksi vaikeasti aistivammaiset (kuurosokeat), vaikeasti kehitysvammaiset sekä vaikeasti monivammaiset lapset.

3.1.2 Vammaistuki

Vammaistuella tuetaan 16-64 -vuotiaiden vammaisten selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä työelämään ja opiskeluun osallistumisessa, jos he eivät saa täyttä eläkettä. Hakijan taloudellinen tilanne ei vaikuta vammaistuen saantiin. Vammaistukea maksetaan henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman johdosta alentunut ainakin vuoden ajan. Vammaistukea maksetaan yleisen haitan, tarvittavan avun, palvelusten, ohjauksen ja valvonnan perusteella. Vammaistuki on verotonta tuloa.

Pienintä vammaistukea maksetaan henkilölle, jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta olennaista haittaa ja jatkuvia erityiskustannuksia. Korotettua vammaistukea maksetaan henkilölle, jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta huomattavaa haittaa tai joka tarvitsee henkilökohtaisissa toiminnoissaan, kotitaloustöissä ja asiointissa kodin ulkopuolella säännöllisesti toistuvaa toisen henkilön apua, ohjausta tai valvontaa tai jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta huomattavia erityiskustannuksia. Erityisvammaistukea maksetaan henkilölle, joka on vaikeasti vammainen tai joka tarvitsee monissa henkilökohtaisissa toiminnoissaan jokapäiväistä toisen henkilön apua, säännöllistä ohjausta tai valvontaa tai jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta suuria erityiskustannuksia.

3.1.3 Eläkkeensaajan hoitotuki

Eläkkeensaajien hoitotuella tuetaan 16 vuotta täyttäneen vammaisen eläkkeensaajan kotona asumista ja siellä tapahtuvaa hoitoa. Eläkkeensaajien hoitotukea maksetaan tarvittavan hoidon ja palvelusten tai erityiskustannusten korvaamiseksi henkilölle, jonka toimintakyky on ainakin vuoden ajan alentunut. Hakijan tulot ja varallisuus eivät vaikuta hoitotuen saamiseen. Hoitotuki on verotonta tuloa.

Pienintä hoitotukea maksetaan henkilölle, joka tarvitsee henkilökohtaisissa toiminnoissaan, kotitaloustöissä ja asiointissa kodin ulkopuolella säännöllisesti toistuvaa toisen henkilön apua tai jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta erityiskustannuksia. Korotettua hoitotukea maksetaan henkilölle, joka tarvitsee jokapäiväistä, aikaa vievää toisen henkilön apua, huomattavassa määrin säännöllistä ohjausta ja valvontaa tai jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta huomattavia erityiskustannuksia. Erityishoitotukea maksetaan henkilölle, joka on yhtämittaisen hoidon ja valvonnan tarpeessa tai jolle aiheutuu sairaudesta tai vammasta erittäin huomattavia erityiskustannuksia.

3.1.4 Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkkeeseen ovat oikeutettuja ne henkilöt, jotka eivät sairauden vuoksi kykene omalla työllään hankkimaan kohtuullista toimeentuloa. Kansaneläkelaiissa ei ole erikseen määritelty, kuinka suuria työtuloja on pidettävä kohtuullisen toimeentulon turvaavina tuloina. Käytännössä tämä määritellään yksilöllisesti. Eläke voidaan lakkauttaa, jos eläkkeensaajan terveydentila ja työkyky ovat olennaisesti parantuneet tai eläkkeensaajalla on ollut jatkuvia työtuloja, joista hänen katsotaan saavan kohtuullisen toimeentulon. Jos henkilö tulee uudelleen työkyvyttömäksi, voidaan lakkautettua eläkettä maksaa uudelleen kahden vuoden kuluessa siitä ajankohdasta, josta eläke on lakkautettu.

Työelämään siirtymisen helpottamiseksi täysimääräistä työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö voi jättää eläkkeensä lepäämään vähintään puoleksi vuodeksi ja enintään vuodeksi, kun hän kokeilee työhön siirtymistä. Hänelle maksetaan samalta ajalta vammaistukea. Mikäli työllistyminen ei onnistu, henkilö voi palata työkyvyttömyyseläkkeelle.

3.2. Verotoimiston myöntämät etuudet

3.2.1 Invalidivähennys

Invalidivähennys on vammaisille henkilöille kohdistuva merkittävä verotuki. Invalidivähennykseen on oikeus henkilöllä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutunut pysyvä haitta, jonka haitta-aste on vähintään 30 prosenttia. Täyden vähennyksen saa henkilö, jonka haitta-aste on sata prosenttia.

Noin kolme neljästä invalidivähennyksen saajasta on eläkeläisiä. Verotuksen invalidivähennys kohdentuu laajalle joukolle, josta vain pieni osa on vaikeavammaisia henkilöitä. Pienten tulojen vuoksi suurin osa vaikeavammaisista henkilöistä ei hyödy invalidivähennyksestä juuri lainkaan.

3.2.2 Yrittäjien arvonlisäverotus

Osa vammaisista aikuisista työllistää itse itsensä toimimalla pienyrittäjinä. Arvonlisäverovapautus kattaa lähinnä perinteisissä käsityö- ja korjausalan ammateissa toimivat vammaiset yrittäjät. Arvonlisäverovapautus koskee ainoastaan tavaroiden ja työsuoritusten myyntiä, kun myyjänä on henkilö, jonka työ- tai toimintakyky on alentunut vähintään 70 prosenttia. Lisäksi edellytetään, että toiminta käsittää yksinomaan yrittäjän itsensä valmistamien tavaroiden tai niihin liittyvien työsuoritusten myyntiä. Esimerkiksi vammaisille nuorille tyypilliset atk-avusteiset palvelualat ovat vapautuksen ulkopuolella. Arvonlisäverovapautuksesta hyötyy Suomessa jossain määrin 500 - 1000 vammaista yrittäjää.

3.3 Tullihallituksen myöntämä autoveronpalautus tai autoveronhuojennus

Autoverolain 51 §:n mukaan vaikeavammaiselle, liikuntarajoitteiselle henkilölle voidaan palauttaa uuden auton hintaan sisältyvä autovero osittain tai kokonaan. Autoverolain 50 §:n mukaan vammaisuuden perusteella vammaisen lapsen vanhemmilla on mahdollista hakea autoveron huojennusta erityisen painavista syistä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi hakijan tai hänen perheenjäsentensä liikkumista estävän tai sitä merkittävästi rajoittavan vamman laatu, ajoneuvon tarve sekä sen sopivuus ja tarkoituksenmukaisuus vammaisen kuljetuksessa ja perheen taloudellinen ja muu sosiaalinen asema.

Autoveronpalautusta tai huojennusta voidaan hakea ennakkoon ennen auton ostoa tai rekisteröidystä autosta viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hakija on merkitty auton omistajaksi. Jos auto on ostettu osamaksulla, niin autoveronpalautusta voi hakea sitten, kun vammaisesta henkilöstä on tullut auton yksinomistaja.

Autoveron palautusta haetaan kirjallisesti vapaamuotoisella hakemuksella Eteläiseltä tullipiiriltä. Autoveron huojennusta haetaan Tullihallitukselta ja hakemuksessa on mainittava, että hakemus perustuu autoverolain 50 pykälään. Hangon tullista saa lisätietoja sekä esitteen autojen veronpalautuksesta ja verohuojennuksesta. Esitteestä ilmenevät myös liitteet, joita hakemukseen tarvitaan. Palautuksen suuruus vaihtelee vamman laadun ja vaikeuden mukaan ja sen voi saada kolmen vuoden väliajoin.

3.4 Poliisin myöntämä pysäköintilupa

Tieliikennelain 28 b §:n mukaan poliisi voi myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle tai vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten pysäköintiluvan.

Tieliikenneasetuksen 53 §:n mukaan vammaana pidetään sairaudesta, viasta tai vammasta johtuvaa haittaa, jonka voidaan arvioida estävän henkilön itsenäisesti kävelemistä ja joka kokonaisuudessaan tarkastellen on arvioitu tapaturmavakuutuslain 18 a §:n perusteella vähintään haittaluokkaan 11. Lisäksi vammaana pidetään näön tarkkuutta, joka voidaan paremmassa silmässä

arvioida enintään arvoon 0,1 tai joka on näkökykyä kokonaisuudessaan arvioiden vähintään tapaturmavakuutuslain 18 a §:n haittaluokan 17 mukainen. Vaikeasti vammaisen henkilön kuljetamista varten lupa voidaan myöntää, jos kuljetettavalla on säännöllinen tai usein toistuva kuljetus-tarve eikä hän selviydy kuljetuksen jälkeen ilman saattajaa. Aikaisemmasta poiketen pysäköintilupa ei enää ole ajoneuvokohtainen.

Uusi vuonna 2001 käyttöön otettu muovilaminoitu vammaisen pysäköintilupakortti sisältää luvanhaltijan nimen, valokuvan ja myöntämistä koskevat tiedot sekä Euroopan unionin tunnuksen. Pysäköintilupa kelpaa kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Pysäköintiluvalla ajoneuvon saa pysäköidä maksulliselle pysäköintipaikalle maksua suorittamatta, alueelle, missä pysäköinti on liikennemerkkein kielletty (kielletty merkillä 372 - pysäköinti kielletty tai merkillä 373 - pysäköintikieltoalue) ja sellaiselle pysäköintipaikalle, jossa pysäköinnin enimmäisaikaa on liikennemerkkein rajoitettu, rajoitusta pidemmäksi ajaksi. Pysäköintilupa on pysäköimisen ajaksi sijoitettava näkyvään paikkaan, autossa tuulilasin sisäpuolelle.

Pysäköintilupa on maksettava poliisilaitokselle hakemusta jätettäessä. Hakemukseen tulee liittää lääkärin todistus sairauden, vian tai vamman laadusta ja vaikeusasteesta. Vammaisen pysäköintilupa myönnetään ensisijassa vammaiselle itselleen, vaikka hän ei itse kuljettaisikaan ajoneuvoa. Pysäköintilupa on voimassa enintään kymmenen vuotta tai jos vamma on tilapäinen, vamman todennäköisen kestoajan.

Haukiputaan kihlakunnan poliisilaitoksella vammaisille henkilöille pysäköintilupia on myönnetty vuosittain joitakin kymmeniä.

3.5 Kunnan järjestämät palvelut

Kunnan sosiaalitoimistossa sosiaalityöntekijä neuvoo, ohjaa ja opastaa asiakasta etuuksien ja palvelujen hakemisessa. Vammaisille henkilöille järjestetään vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluja silloin, kun yleiset sosiaalipalvelut eivät ole riittäviä ja sopivia. Vammaispalvelulain tarkoituksena on täydentää yleisiä sosiaalipalveluja ja toimeentuloturva.

Vammaispalvelulain mukaista tukitoimea, etuutta tai palvelua koskeva hakemus pannaan vireille pääsääntöisesti kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella hakemus voidaan panna myös suullisesti vireille. Hakemuksen käsittelyä ja selvitystä varten asiakkaan tulee toimittaa tarvittavat liitteet, kuten esimerkiksi lääkärin lausunto vamman/sairauden aiheuttamasta haitasta. Selvittelytyöhön liittyy aina olennaisena osana sosiaalityöntekijän tekemä kotikäynti asiakkaan luo. Kotikäynnin, asiantuntijalausuntojen ja muiden selvitysten perusteella sosiaalityöntekijä antaa asiakkaalle yksilökohtaisen päätöksen. Päätös annetaan aina kirjallisesti asiakkaalle tiedoksi.

Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista tulivat voimaan 1988. Kuljetuspalvelujen, palveluasumisen ja tulkkipalvelujen osalta kunnan erityinen järjestämisvelvollisuus tuli porrastetusti voimaan vuosina 1992-1994. Lain tavoitteena on vammaisten henkilöiden yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen sekä osallistumisen haittojen ja esteiden poistaminen kaikilla elämisen alueilla koko yhteiskunnassa. Laki ei erottele palveluihin oikeutettuja vamman tai diagnoosin perusteella, vaan olennaista on vamman tai sairauden yksilölle aiheuttama haitta ja rajoitukset. Laissa mainitut palvelut on tarkoitettu tukemaan vammaisen osallistumista, toimintaa ja työnteoa.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta on toinen vammaisia koskeva erityislaki. Siinä on säädetty erityisesti kehitysvammaisille tarkoitetuista palveluista. Erityislaeissa säädetty palvelut on tarkoitettu täydentämään yleisiä sosiaali- ja terveystalvueluita, eli niiden mukaisia palveluita annetaan, mikäli vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja muiden palvelujen perusteella.

Lainsäädännön mukaan (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, Vammais-palvelu-

asetus) vammaisen henkilön palvelujen saamisen ja tukitoimien selvittämiseksi on yhdessä hänen ja hänen huoltajiensa kanssa tarvittaessa laadittava palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma on erityisen tarpeellinen silloin, kun kysymyksessä on lapsi tai nuori, vaikeavammaisen henkilö tai henkilö, joka tarvitsee usean järjestelmän piiriin kuuluvia palveluita.

3.5.1 Vammaispalvelulain mukaiset kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut

Vaikeavammaisille tarkoitettuja palveluja, joihin kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus ja asiakkaalla subjektiivinen oikeus ovat kuljetuspalvelut saattopalveluineen, tulkkipalvelut ja palveluasuminen. Taloudellisena tukitoimena suoritetaan korvausta kustannuksiin, jotka aiheutuvat vammaiselle henkilölle asunnon muutostöiden sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta.

Kuljetuspalvelut

Vammaispalvelulain 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen. Vammaispalveluasetuksen 5 §:n mukaan kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluita järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Kuljetuspalveluihin niihin liittyvine saattajapalveluineen kuuluu vaikeavammaisen henkilön työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset, jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset. Jokapäiväiseen elämään kuuluvia kuljetuksia ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset.

Vammaispalveluasetuksen 6 §:n mukaan kuljetuspalveluja on järjestettävä niihin oikeutetuille henkilöille siten, että heillä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämän kuuluvaa matkaa kuukaudessa.

Haukiputaan kunnassa on kaikille kriteerit täyttäneille vaikeavammaisille henkilöille myönnetty kuljetuspalveluja opiskelu- ja työmatkoja sekä asiointi- ja virkistysmatkoja varten.

Haukiputaalla vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen omavastuuosuudet asiointi- ja virkistysmatkojen osalta noudattavat julkisten liikennevälineiden hinnoittelua. Vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen omavastuuosuudet opiskelu- ja työmatkojen osalta noudattavat julkisten liikennevälineiden paikallisliikenteen ja seutulipun hinnoittelua.

Jatkossakin kaikille kriteerit täyttävälle vaikeavammaisille henkilöille myönnetään tarvittavat vammaispalvelulain ja –asetuksen mukaiset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen.

Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluja järjestetään vaikeavammaiselle henkilölle. Vammaispalveluasetuksen 8 §:n mukaan tulkkipalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vaikeasti kuulovammaista, kuulo- ja näkövammaista tai puhevammaista henkilöä. Tulkkipalveluihin kuuluu vammaispalveluasetuksen 7 §:n mukaan työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettava viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkaus. Tulkkipalveluja tulee vammaispalveluasetuksen 9 §:n mukaan järjestää siten, että vaikeasti kuulo- ja näkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 240 tulkintatuntia ja muulla vammaispalveluasetuksen 8 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä vähintään 120 tulkintatuntia kalenterivuoden aikana. Viimeksi mainituista tuntimääristä poiketen opis-

keluun liittyvää tulkkipalvelua on kuitenkin järjestettävä siinä laajuudessa kuin henkilö välttämättä tarvitsee selviytyäkseen opinnoistaan.

Haukiputaan kunnassa on kaikille kriteerit täyttäneille henkilöille myönnetty tulkkipalveluja. Vammaispalvelulain ja –asetuksen mukaiset tulkkipalvelut ja muut apuvälinepalvelut turvataan jatkossakin vähintään lain tasoisina. Palvelut hankitaan tarpeen mukaan ostopalveluina.

Palveluasuminen

Kunnalla on ehdoton velvollisuus järjestää vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen vaikeavammaisille henkilöille. Vammaispalveluasetuksen 11 §:n mukaan palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muuten erityisen runsaasti ja joka ei ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto ja asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle. Tässä tarkoitettuja palveluita voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokailuun ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaalle terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Vammaispalvelulaissa ei ole määritelty, miten palvelut ja asuminen tulee järjestää, vaan kunnille ja vammaisille henkilöille on annettu mahdollisuus käyttää olemassa olevia järjestelmiä. Palveluasumiseen liittyvät palvelut voidaan järjestää esimerkiksi kotipalvelun, omaishoidon tuen tai henkilökohtaisen avustajan avulla tai yhdistämällä näitä tukimuotoja.

Haukiputaan kunnassa tavoitteena on turvata jatkossakin vaikeavammaisille henkilöille vammaispalvelulain ja –asetuksen mukainen palveluasuminen ja kehittää eri vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia järjestää asuntopalvelut kotikunnassa tai seutukunnan alueella.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Vammaispalveluasetuksen 13 §:n mukaan suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Vammaispalveluasetuksen 12 §:n mukaan korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät rakennustyöt kuten ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituisessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt. Asunnon muutostöiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon lähiympäristöstä. Korvattavissa muutostöissä tulee noudattaa soveltuvin osin valtion asuntolainoituksessa käytettävää laatutasoa.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kunta voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi.

Haukiputaan kunnassa vammaispalvelulakia sovelletaan tulevaisuudessakin aina yksilökohtaisesti, jolloin tutkitaan vamman tai sairauden kannalta välttämättömien palvelujen ja taloudellisten tukitoimien tarve. Tavoitteena on, että vaikeavammaisen henkilö suoriutuisi tavanomaisista elämän toiminnoista mahdollisimman pitkään omassa kodissaan.

3.5.2 Vammaispalvelulain mukaiset kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuulu-

vat palvelut

Vammaisille järjestettäviä palveluja ovat kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus ja muut vammaishuollon tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavat palvelut. Taloudellisina tukitoimina suoritetaan korvausta kustannuksiin, jotka vammaisille aiheutuvat henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta, päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta ja ne ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta.

Kuntoutusohjaus

Vammaispalveluasetuksen 14 §:n mukaan kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen.

Haukiputaan kunnassa vammaisille henkilöille ja heidän lähiyhteisölle/perheelle on annettu mahdollisuus saada tarvittavaa kuntoutusohjausta. Jatkossakin vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen tullaan myöntämään tukea, kun tarve on todettu ja kuntoutusohjauksen katsotaan tukevan ja parantavan vammaisen henkilön sosiaalista toimintakykyä ja kuntoutusedellytyksiä.

Sopeutumisvalmennus

Vammaispalveluasetuksen 15 §:n mukaan sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa.

Haukiputaan kunnassa on tuettu vaikeavammaisia henkilöitä ja heidän perheitään myöntämällä tukea sopeutumisvalmennuskursseille, kun tarve on yksilöllisesti tutkittu ja sopeutumisvalmennuksen on todettu edistävän vammaisen henkilön toimintakykyä ja tukevan näin koko lähiyhteisöä/perhettä. Jatkossakin vammaisia henkilöitä ja heidän perheitään tuetaan tarpeen mukaisesti.

Henkilökohtainen avustaja

Kunta voi talousarvionsa puitteissa antaa vammaiselle henkilölle taloudellista tukea henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen. Vammaispalveluasetuksen 16 §:n mukaan kustannukset voidaan korvata sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee runsaasti toisen henkilön apua kotona jokapäiväiseen elämiseen liittyvissä asioissa tai kodin ulkopuolella asioiden hoitamisessa, opiskelussa, harrastuksissa, työssä ja yleensä yhteiskunnallisessa osallistumisessa.

Kunnan taloudellisen korvauksen tarkoituksena on, että vammaisen henkilö itse palkkaa avustajansa. Avustajajärjestelmä korostaa vammaisen henkilön omaa valinnanvapautta, itsenäisyyttä ja mahdollisuutta joustavaan avunsaantiin. Järjestelmä edellyttää vammaiselta henkilöltä kykyä toimia työnantajana ja tiettyä omatoimisuutta. Henkilökohtaisessa avustajapäätöksessä mainitaan paitsi korvattava tuki myös se, kuinka moneksi tunniksi viikossa/kuukaudessa ao. vammaisen henkilö voi palkata henkilökohtaisen avustajan. Vammaispalveluasetuksen 16 § mukaan kustannuksiin luetaan myös työnantajan maksettavaksi kuuluvat lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut.

Haukiputaan kunnassa vammaisille henkilöille on myönnetty vuosittain tukea henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Henkilökohtaisten avustajien määrä on hieman lisääntynyt vuosittain. Tulevaisuudessakin tavoitteena on turvata henkilökohtainen avustaja sitä tarvitsevalle vammaiselle henkilölle sekä tehdä yhä tiiviimpää yhteistyötä seutukunnallisesti henkilökohtaisen avustajajärjestelmän kehittämiseksi.

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaispalvelulain 9 §:n mukaan päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kustannukset korvataan siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Vammaispalveluasetuksen 17 §:n mukaan, korvausta muiden kuin kuntoutuksen piiriin välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Korvauksen määrä on puolet edellä mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi. Haukiputaan kunnassa vaikeavammaisille henkilöille on myönnetty tukea välineiden, koneiden ja laitteiden hankintaan sekä niitä on annettu korvauksetta vaikeavammaisten asikkaiden käyttöön määrärahojen puitteissa.

Yksilöllisen harkinnan mukaan vammaiselle henkilölle voidaan myöntää autoavustusta. Haukiputaan sosiaali- ja terveyslautakunta on 8.1.2002 päättänyt vammaispalvelulain mukaisen autoavustuksen myöntämisperusteista. Autoavustusta on myönnetty yksilökohtaisesti vaikeavammaiselle henkilölle silloin, kun tarve on todettu ja autoavustukseen oikeuttavat kriteerit ovat täyttyneet.

Ylimääräiset vaatekustannukset

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata vammaispalveluasetuksen 18 §:n mukaan ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata vammaispalveluasetuksen 19 §:n mukaan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Erityisravintokustannuksiin liittyen Kela on 1.10.2002 alkaen myöntänyt korvausta keliakiaa sairastavalle 16 vuotta täyttäneelle henkilölle gluteenittoman ruokavalion aiheuttamiin ylimääräisiin erityisravintokustannuksiin. Korvaus on saajalle verotonta tuloa.

3.5.3 Sosiaalihuoltolain mukaiset kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut

Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuella tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön kotona tapahtuvan hoidon tai muun huolenpidon turvaamiseksi annettavaa hoitopalkkiota ja palveluja, jotka määritellään hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmassa (SHL 27 a §, L 1365/92).

Omaishoidon tuen myöntäminen on sosiaalihuoltolain mukaista kunnan harkinnanvaraista toimintaa. Omaishoidon tukea myönnetään siihen varattujen määrärahojen puitteissa. Omaishoidontukea voidaan myöntää, mikäli sillä vältetään vammaisen tai sairaan joutuminen laitoshoidon. Hoitopalkkio porrastetaan yleensä hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Lapsilla hoidon ja huolenpidon sitovuutta ja hoidon tarvetta verrataan samanikäisten terveiden lasten hoitoon ja huolenpitoon. Omaishoidon tuen ulkopuolelle jäävät kotihoidontukea saavat alle 3-vuotiaat lapset

sekä sellaiset henkilöt, jotka saavat tapaturma- tai liikennevakuutuksesta hoitotukea tai kodinhoitokustannusten korvausta.

Rahallisen korvauksen, palkkion, lisäksi omaishoidon tuki sisältää hoidettavalle annettavat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Palvelujen järjestämistapa ja laajuus määritellään hoidettavalle laadittavassa hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Omaishoidon tuki on verollista ja siitä kertyy omaishoitajalle eläkettä. Hoitajaksi voidaan ottaa henkilö, jonka hoidettava hyväksyy hoitajakseen ja joka kuntonsa ja terveytensä puolesta kykenee huolehtimaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovitusta hoidettavan tarpeista. Hoitajan kanssa tehdään omaishoidon tuesta annetun asetuksen (318/93) 1 § tarkoitettu sopimus, johon liitetään hoidettavaa koskeva hoito- ja palvelusuunnitelma. Tuen maksamisen edellytyksenä on allekirjoitettu sopimus liitteineen.

Omaishoidon tukea myönnetään hakemuksen jättämisestä seuraavan kuukauden alusta ja tuki maksetaan kuukausittain seuraavan kuukauden 16. päivänä. Omaishoidon tuesta kunnan kanssa sopimuksen tehneellä henkilöllä on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää. Hoitajan vapaa kirjataan hoitosopimukseen. Hoidon järjestämisestä sovitaan erikseen ja palveluista peritään maksuasetuksen mukainen asiakasmaksu.

Sosiaalihuoltolain 27 c § velvoittaa omaishoidon tuesta hoitajan kanssa sopimuksen tehneen kunnan ottamaan tapaturmavakuutuslain (608/1948) 57 §:n 1 momentin mukaisen vakuutuksen hoitajalle.

Haukiputaan kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta on päättänyt 18.12.2001 § 222 eriyttää alle 65-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden omaishoidon tuen päätösvastuun. Sosiaali- ja terveyslautakunnan 15.10.2002 antaman toimintasäännön mukaan omaishoidon tukipäätökset tekee lasten ja alle 65 vuotiaiden osalta vammaispalvelusta vastaava sosiaalityöntekijä sekä kehitysvammaisten osalta avohuollon ohjaaja. Vanhusten päätökset tekee vanhustyön johtaja. Asiakas siirtyy vanhustyön palvelujen piiriin sitä seuraavan vuoden alusta, jona hän on täyttänyt 65 vuotta. Henkilöt, jotka ovat täyttäneet 65 vuotta, omaishoidon tuen asiat hoidetaan myös vammaisten osalta vanhustyön yksikössä.

Omaishoitajan vapaat voidaan tällä hetkellä toteuttaa esimerkiksi tilapäisenä laitoshoitona pääasiassa kunnan omissa yksiköissä, yksityisessä perhekodissa tai perhehoitona. Omaishoitajan vapaan järjestämiseksi kehitetään koko ajan uusia vaihtoehtoja. Omaishoidontuen kriteerit tarkastetaan vuosittain.

Sosiaalihuoltolain mukaiset kuljetuspalvelut

Sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja voidaan myöntää henkilölle, jonka liikkumisvaikeudet johtuvat lähinnä ikääntymiseen liittyvistä sairauksista, tai henkilölle, joka ei täytä vammaispalvelulain mukaisia vaikeavammaisen henkilön kuljetuspalvelukriteereitä ollen lievemmin vammaisen. Sosiaalihuoltolain mukaisilla kuljetuspalveluilla pyritään edistämään henkilön toimintakykyä, selviytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta.

Sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetuspalvelujen myöntäminen on sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n mukaista kunnan harkinnanvaraista toimintaa. Sosiaalihuoltolain mukaista kuljetustukea myönnetään siihen varattujen määrärahojen puitteissa. Sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja myönnettäessä huomioidaan henkilön ja/tai perheen tulot. Sosiaalihuoltolain mukaista kuljetustukea voidaan myöntää pääsääntöisesti 2-8 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa.

Haukiputaalla myönnettävien sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetuspalvelujen omavastuuosuudet asiointi- ja virkistysmatkojen osalta noudattavat julkisten liikennevälineiden hinnoittelua.

Sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja asiointi- ja virkistysmatkoja varten on voitu myöntää kaikille kuljetuspalvelukriteerit täyttävälle henkilölle. Sosiaalihuoltolain mukaisista kuljetuspalveluista päättää vammaispalvelusta vastaava sosiaalityöntekijä.

3.5.4 Edunvalvonta

Holhoustoimen palveluilla pyritään auttamaan henkilöitä, jotka eivät itse kykene esimerkiksi iän, sairauden, vamman tai jonkin muun syyn vuoksi valvomaan etujaan tai hoitamaan asioitaan. Laki holhoustoimesta (442/1999) ja laki holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä (443/1999) määrittävät holhoustoimen palveluja ja edunvalvojan tehtäviä valtakunnallisesti.

Holhousviranomaisena toimii maistraatti, joka neuvoo ja opastaa menettelytavoissa edunvalvojan saamiseksi. Maistraatti ylläpitää holhousasioiden rekisteriä, josta voi tarvittaessa saada tiedon siitä, kuka on tietyn henkilön edunvalvoja. Maistraatin edustajien kanssa voi neuvotella kaikista edunvalvonnan tarpeeseen ja järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. Maistraatin henkilökunta on velvollinen pitämään salassa näin saamansa tiedot.

Jos henkilö itse huomaa oman tilansa heikentyneen siten, että edunvalvojan tuki ja apu on tarpeen, voi itselle saada edunvalvojan tekemällä kirjallisen hakemuksen maistraatille tai käräjäoikeudelle. Hakemukseen tulee yleensä liittää lääkärintuomio, josta ilmenee, että hakija kykenee antamaan pätevän suostumuksensa edunvalvojan määräämiselle. Asian käsittelyssä maistraatti kuulee hakijaa henkilökohtaisesti.

Hakemuksen eli ilmoituksen edunvalvonnassa olevasta henkilöstä maistraatille tai käräjäoikeudelle voi apua tarvitsevan ohella tehdä myös tämän isä, äiti, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen.

Maistraatti tai käräjäoikeus voi määrätä edunvalvojan. Edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva ja suostuva henkilö, jolla on riittävä taito ja kokemus. Usein edunvalvojana toimii tukea tarvitsevan lapsi, aviopuoliso tai muu läheinen. Edunvalvojaksi määrätään myös usein yleinen edunvalvoja, joka hoitaa näitä tehtäviä työnsä puolesta. Yhteiskunta huolehtii siitä, että jokainen yleisen edunvalvojan palveluita tarvitseva voi saada niitä kotiseudultaan.

Edunvalvoja on päämiehensä luottohenkilö. Hän puolustaa päämiehen etuja ja edustaa tätä asioissa, jotka on määrätty hänen hoidettavakseen. Edunvalvojan tehtävän sisällöstä päättää maistraatti tai käräjäoikeus.

Yleensä edunvalvojalle annetaan tehtäväksi hoitaa päämiehensä omaisuutta ja taloudellisia asioita. Edunvalvoja voidaan määrätä hoitamaan myös yksittäistä asiaa, esimerkiksi kiinteistön myymistä päämiehensä puolesta. Edunvalvojan tehtäviin kuuluu tavallisesti päämiehen omaisuuden hoitaminen. Edunvalvojan on huolehdittava päämiehensä omaisuudesta sillä tavoin, että omaisuus ja sen tuotto voidaan käyttää päämiehen hyödyksi ja tämän henkilökohtaisiin tarpeisiin. Edunvalvojan on pyrittävä hyvään yhteistyöhön päämiehensä kanssa. Ennen kuin edunvalvoja päättää päämiehelleen tärkeästä asiasta, hänen on tiedusteltava tämän mielipidettä, jos se on tämän tilaan nähden mahdollista. Jos päämiehellä on saatavia, on edunvalvojan ilmoitettava maksuvelvollisille, mille tilille maksu on suoritettava. Edunvalvojan on ilmoitettava pankille, kuka saa nostaa päämiehen tilillä olevia varoja. Edunvalvojan on huolehdittava siitä, että päämies saa varoistaan riittävästi rahaa omaan henkilökohtaiseen käyttöönsä. Taloudellisten asioiden lisäksi edunvalvojan on huolehdittava, että päämies saa sopivan hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen. Edunvalvojan tulee tarvittaessa olla yhteistyössä esimerkiksi kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Edunvalvoja tarvitsee maistraatin luvan päämiehensä puolesta tehtäviin tärkeisiin oikeustoimiin. Lupa tarvitaan esimerkiksi asunnon tai kiinteistön myymiseen ja ostamiseen sekä omaisuuden luovuttamisen pantiksi. Edunvalvojalla ei ole oikeutta tehdä lahjoituksia päämiehensä puolesta. Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään sellaisessa oikeustoimessa, jossa edunvalvoja itse tai hänen lähipiiriinsä kuuluva henkilö on osapuolena. Tällaiseen oikeustoimeen edunvalvoja tarvitsee

sijaisen.

Edunvalvojalla on oikeus saada korvaus kuluistaan ja kohtuullinen palkkio. Oikeusministeriö on antanut ohjeet palkkion määräytymisen perusteista. Kulukorvausta ja palkkiota koskevat tiedot merkitään maistraatille annettavaan tiliin.

Mahdollisuus sitoutua velvoitteisiin voi joissakin tapauksissa vaarantaa henkilön taloudelliset edut. Näin voi käydä erityisesti silloin, kun asianomainen ei kuuntele edunvalvojaansa, vaan tekee tärkeitä ja huonoiksi osoittautuvia päätöksiä yksin. Tällöin kärjäoikeus voi hakemuksesta rajoittaa henkilön toimintakelpoisuutta. Kärjäoikeus voi esimerkiksi päättää, ettei asianomaisella ole oikeutta tehdä velkaa tai oikeutta määrätä tietystä omaisuudestaan. Kärjäoikeus saa rajoittaa toimintakelpoisuutta vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä henkilön suojaamiseksi.

Edunvalvojan on pidettävä kirjaa päämiehensä varoista ja veloista sekä tilikauden tapahtumista. Tehtävän alussa edunvalvojan on annettava maistraatille luettelo päämiehen varoista ja veloista. Edunvalvojan on säännöllisesti, yleensä vuosittain, tehtävä tili ja annettava se maistraatille.

Kärjäoikeus lakkauttaa hakemuksesta edunvalvojan tehtävän, kun edunvalvonnan tarvetta ei enää ole. Hakemuksen edunvalvojan tehtävän lakkauttamisesta voi tehdä edunvalvonnassa oleva itse, edunvalvoja tai maistraatti. Lakkauttamista voi hakea myös päämiehen isä tai äiti, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen. Jotta kukaan ei olisi edunvalvonnassa tarpeettomasti, maistraatti selvittää joka neljäs vuosi, onko edunvalvontaa tarpeen jatkaa.

Kärjäoikeus voi vapauttaa edunvalvojan tehtävästään, kun tämä sitä pyytää tai kun päämies ei enää ole edunvalvonnan tarpeessa. Edunvalvoja on vapautettava tehtävästään myös silloin, jos hän osoittautuu siihen sopimattomaksi. Edunvalvojan tehtävä päättyy aina, kun päämies kuolee. Tehtävän päätyttyä edunvalvojan on tehtävä päätöstitili maistraatille ja annettava päämiehen omaisuus sille, jolla on oikeus ottaa se vastaan.

Haukiputaan kunnassa toimii yleinen edunvalvoja, joka samalla tuottaa edunvalvojan palvelut myös Kiimingin, Iin ja Yli-Iin kunnille. Edunvalvojan apuna ja sijaisena toimii palvelusihteeri.

4 OIKEUS ASUMISEEN JA LIIKKUMISEEN

4.1 Rakennettu ympäristö

Viime vuosina rakennusten ja liikenteen suunnittelussa on edetty kohti rakennettua ympäristöä, jossa kaikki ihmiset voisivat selviytyä omatoimisesti. Niiden tulee soveltua myös lapsille, vanhuksille ja vammaisille. Yhä useammat arkkitehdit, liikennesuunnittelijat ja rakennuttajat ymmärtävät, että hissittömät talot, ahtaat autot ja junat sekä saavuttamattomat palvelut, kuuluvat menneisyyteen. Nykyaikainen tekniikka antaa tähän myös hyvät mahdollisuudet.

Rakennetun ympäristön muotoutumista ohjataan lainsäädännöllä ja normeilla. Rakentamismääräykset koskevat uudisrakentamista sekä muutos- ja korjaustoimenpiteitä. Hyvästä suunnitelmasta on kuitenkin monta vaihetta toimivaan valmiiseen rakennukseen. Tietämättömyys ja lisäkustannusten pelko ovat usein syynä huonoille ja toimimattomille ratkaisuille.

Tavoitteena Haukiputaalla on, että julkisessa rakentamisessa (rakennukset, tiet) jo suunnitteluvaiheessa ollaan yhteydessä vammaisneuvostoon, jotta vammaisten erityistarpeet rakentamisessa pystytään huomioimaan mahdollisimman hyvin.

Haukiputaan kunnassa on tehty kartoitus liikkumisen esteettömyydestä Kirkonkylän keskustassa, Kellossa ja osittain myös Kiviniemessä, Martinniemessä ja Asemankylässä sijaitsevilla yrityksillä ja julkisilla tiloilla. Lisäksi on tehty esteettömyys kartoitus Haukiputaan päiväkodeista (liitteet 1 ja 2).

4.2 Julkinen liikenne

Liikennepolitiikan tavoitteena on kaikille soveltuva julkinen liikenne. Liikennevälineiden esteettömyyttä ei yhteiskunnan toimesta ohjailta lainsäädännöllä. Liikenneministeriö pyrkii ohjaamaan liikenteen saavutettavuutta tutkimuksen, tiedottamisen ja eri toimijoiden yhteistyön kautta.

Valtionrautateiden tietoisuus vammaisten matkustajien tarpeista on lisääntynyt. Uudessa kalustossa vammaisten matkustajien tarpeet on otettu huomioon. Mutta suuri osa käytössä olevista junavaunuista on edelleen korkeaa ja ahdasta. Osa vanhoista vaunuista on korjattu toimivammaksi. Junakalusto on käytössä kauan, joten ongelmatkin ovat olemassa vuosia.

Linja-autot ovat ainoa kulkuväline suurimmassa osassa harvaan asuttua maata ja autoja käytetään pitkään. Pitkän matkan linja-autoista vain pieni osa on sellaisia, että vanhukset ja vammaiset voivat niitä käyttää. Saavutettavuuden kehittäminen on suuri haaste linja-autoliikenteessä. Paikallisliikenteessä on viime vuosina otettu käyttöön matalalattiakalustoa. Pääkaupunkiseudulla on päätetty, että uudet autot ja raitiovanat ovat sellaisia, että myös liikuntaesteiset voivat niitä käyttää.

Ns. tilatakseja on varsinkin maaseudulla ja ne hoitavat osin julkista liikennettä. Osa autoista on varustettu nostolaittein. Lisäksi käytössä on ns. invataksikalusto, joka on asianmukaisesti varustettu pyörätuolilla liikkuvien matkustajien kuljettamiseen. Invataksit ovat vaikeavammaisten ihmisten tärkeä liikkumismuoto Suomessa.

Pitkien etäisyyksien vuoksi oma auto on monille tärkein liikkumisväline. Vaikeavammaiset henkilöt voivat saada avustusta auton hankintakustannuksiin sekä vamman vuoksi autoon tarvittaviin muutostöihin.

Lentoliikenne on yleisesti ottaen toiminut vammaisten matkustajien kannalta hyvin. Kilpailun vapautuminen on tuonut kotimaan reiteille entistä pienempiä koneita, joihin pyörätuoli ei mahdu. Kotimaan lentoliikenteen palvelukyky onkin viime aikoina heikentynyt.

Vapaa-aikanaan suomalaisten matkustavat mielellään naapurimaihin laivalla. Laivat ovat yleensä nykyaikaisia ja vanhukset ja vammaiset pääsevät niihin melko hyvin. Terminaalit ja matkustajapalvelut ovat matkustamisen tärkeitä osatekijöitä. Monet terminaalirakennukset ovat vanhoja ja etäällä toisistaan, joten matkustaminen on hankalaa. Informaation saatavuuden ja henkilökohtaisen palvelun epävarmuus ovat vammaisten henkilöiden matkustamiseen liittyviä pulmakokohtia.

Haukiputaan kunnassa liikennöi 5 invataksia, joissa osassa on mm. nostohissi ja parit vakiovarusteena. Haukiputaalla liikennöivä tiimitaksi noutaa asiakkaat kotiovelta ja vie suoraan kauppojen, virastojen ym. ovelle ja takaisin kotiin auttaen myös kauppakassien kantamisessa. Matkan hinta noudattaa julkisten liikennevälineiden hinnoittelua. Tiimitaksin voi varata soittamalla Haukiputaan taksin tilausnumeroon.

4.3 Asuntoasiat

Vammaisten asuntotarpeiden tyydyttämiseksi tulisi kunnassa tarjota eri asumisen vaihtoehtoja. Näitä ovat esimerkiksi omistusasunnot, osaomistus- ja asumisoikeusasunnot, vuokratilat, asunto-osakeyhtiöt, tukiasunnot, palveluasunnot ja ryhmäkodit.

4.3.1 Kiinteistö Oy Simppulanhaka ja vanhustenhuoltoyhdistysten omistamat asunnot

Kiinteistö Oy Simppulanhakan toimialaan kuuluu mm. rakennuttaa, omistaa ja hallita kiinteistöjä

sekä antaa vuokralle kiinteistöjä ja huoneistoja eli toisin sanoen hankimme asuntoja vuokrattavaksi tarvitsijoille.

Kunta ja Simppulanhaka omistavat yhteensä 743 vuokra-asuntoa ja muita aravalainoitettuja asuntoja 237 kpl (liite 3).

Asuntojen suunnittelussa tehdään tarveselvitys ja laaditaan suunnitelmat siten, että asunnot vastaavat kulloinkin esiintyvää tarvetta huomioimalla kuitenkin, että asunnot on muunneltavissa tarpeiden muuttuessa kohtuullisin kustannuksin. Kunnan omistaman vuokraloyhtiön asuntoihin varataan kysyntää vastaavasti invarvarusteisia vuokra-asuntoja. Asunnot rakennetaan helposti muunneltavaksi ja mahdollisimman esteettömiksi (ovet, kynnykset, pesutilat).

Vanhustenhuoltoyhdistysten ja -säätiön omistamia vuokra-asuntoja on Jokivarren vanhustentalossa, Kellon vanhustentalossa, Kirkonkylän vanhustentalossa, Martinniemen vanhustentalossa ja sotainvalidien ja vammaisten palvelusäätiön vanhustentalossa, yhteensä 142.

Aravan jatkorajoituksen piiriin kuuluvat Kiinteistö Oy Martinharju ja Martinkumpu ja korkotukilainoitetuissa taloissa noudatetaan asukasvalinnassa ylempiä tulo- ja varallisuusrajoja.

Jatkossa Haukiputaan kunnan yleishyödyllisten yhteisöjen voimavarat olisi yhdistettävä siten, että eri asunnontarvitsijaryhmien tarpeet otettaisiin tasapuolisesti huomioon uudisrakennus ja perusparannushankkeissa.

4.3.2 Kunnan omistamat palveluasunnot

Kunnan omistamia nykyisiä palveluasuntoja käytetään monipuolisesti ikääntyneiden ja muiden erityisryhmien asumispalveluihin.

Palveluasuntoja rakennettaessa on vammaisuus pyritty huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Asunnoissa on ovia mahdollisimman vähän ja osa on liukuovia aukeamisen helpottamiseksi, oviaukot ovat riittävän leveitä ja osa ovista avautuu automaattisesti. Lisäksi eteenkin liikuntavammaiset on huomioitu 4:ssä asunnossa niin, että pyörätuolilla pääsee niin tiskipöydän kuin liedenkin ääreen esteettä. Alueen rakennuksiin on sijoitettu liikkumisen helpottamiseksi kaksi hissiä, joista toiseen sopii myös sänky ja portaita on erittäin vähän (luiskat). WC- ja pesutilat asunnoissa on varustettu tukikatein ja tilaa on varattu riittävästi myös avustajalla. Alueen sauna on varustettu upotetulla kiukaalla. Näkövammaisia ajatellen on huoneistot tehty selväpiirteisiksi ja valoisiksi.

Haukiputaalla kuulovammaisille on asennettu induktiosilmukka Leppäkotiin. Rakennusmateriaaleissa ja asukkaiden sijoittelussa on myös hengityselinsairaat pyritty huomioimaan. Muistihäiriöitä kärsivien asumista on parannettu ovivalvonnoin niin ryhmä, kuin rivitaloihinkin. Yleistä turvallisuutta on lisätty kaikissa asunnoissa olevilla turvahuelimilla ja automaattisilla palohälyttimillä. Osassa asuntoja on turvaliesi ja kameravalvonta. Henkilökunnan ohjausta ja koulutusta on lisätty vuosi vuodelta ajatellen eri vammaisryhmiä.

4.3.3 Palveluasuminen ostopalveluna

Kunta ostaa erityisosaamista vaativien vammaisten palveluasumista pääasiassa yksityisiltä palvelun tuottajilta. Vammaisille henkilöille ostetaan palveluja tarvittaessa Invalidiliiton Oulun palvelukodista ja palvelukeskus Runolasta.

Kehitysvammaisille ostetaan palveluasumista ostopalveluna yksityisiltä, säätiöiltä sekä kuntayhtymiltä, kuten esimerkiksi Haukiputaan palvelukodilta, Reisjärven palvelukodilta, Invalidiliiton Oulun palvelutalolta, Kuivaniemen Laaksokodilta, Symppis-kodilta, Pohjois-Pohjanmaan erityishuoltopiiriltä, Peimarin palvelukeskukselta, Kuivaniemen Laaksokodilta, Mikevan Jokirinteen palvelukodilta ja Jäälin palvelukodilta. Haukiputaan hoitokodilla, vanhustenhuollon eri yksiköissä

ja kunnan tukiasunnoissa asuu myös kehitysvammaisia henkilöitä.

Psykiatristen potilaiden asumispalveluja ostetaan Haukiputaan palvelukodilta, Jäälin palvelukodilta, Iin palvelukodilta, Jokirinteen palvelukodilta sekä Reisjärven palvelukodilta.

5 OIKEUS KUNTOUTUKSEEN

5.1 Kuntoutus

Kuntoutus käsitteellä tarkoitetaan prosessia, jonka avulla vammaisille pyritään tekemään mahdolliseksi saavuttaa ja ylläpitää mahdollisimman hyvä fyysisen, aistimuksellisen, älyllisen, mielenterveydellisen ja/tai sosiaalisen toiminnan taso, jolloin he voivat muuttaa elämäänsä itsenäisempään suuntaan. Kuntoutus voi sisältää toimenpiteitä toimintojen mahdollistamiseksi ja/ tai palauttamiseksi tai sen avulla voidaan korvata jonkun toiminnon menetys tai puuttuminen tai toiminnallinen rajoitus. Kuntoutusprosessi ei sisällä alkuvaiheen lääketieteellistä hoitoa. Se käsittää suuren joukon toimenpiteitä ja toimintaa perus- ja yleiskuntoutuksesta aina tavoitteelliseen toimintaan, esim. ammatillinen kuntoutus.

5.1.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus

Terveydenhuollolla on päävastuu vammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Kuntoutukseen kuuluu neuvonta, kuntoutustutkimus, erilaiset terapiat, kuntoutuslaitosjaksot, sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus ja apuvälinepalvelut. Kuntoutussuunnitelma tehdään yhdessä kuntoutujan ja hänen omaistensa kanssa. Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisestä vastaavat sairaalat ja terveyskeskukset. Erilliset kuntoutustutkimusyksiköt ja apuvälineyksiköt toimivat keskussairaaloissa ja ne antavat asiantuntija-apua koko sairaanhoitopiirin alueella. Kuntoutuksen ja apuvälinehuollon peruspalvelut saadaan terveyskeskuksista. Palvelut voidaan myös ostaa yksityisiltä laitoksilta, ammatinharjoittajilta tai vammaisjärjestöiltä.

Apuvälineet annetaan omaksi tai lainaksi. Apuvälinepalveluihin kuuluu myös apuvälineiden käytön opetus, uusiminen ja huolto. Apuvälinepalvelut ovat maksuttomia. Pääosa kuntoutuspalveluista on myös maksuttomia. Osasta kuntoutuspalveluja, kuten terapioiden ja kuntoutuslaitosjaksoista, peritään asiakkaalta pieni maksu. Terveydenhuolto vastaa alkuvaiheen eli akuutin kuntoutuksen järjestämisestä. Myöhemmän vaiheen kuntoutusta kustantavat myös sosiaalivakuutusjärjestelmät, kuten Kansaneläkelaitos ja tapaturma- ja liikennevakuutus.

Kuntoutus Haukiputaan sosiaali- ja terveystalouksissa

Kunnan fysioterapia yksikössä annetaan kansanterveyslain mukaisia lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja neljän (4) fysioterapeutin ja yhden (1) kuntohoitajan toimesta. Kuntoutus käsittää pääasiassa aikuisten ja ikääntyneiden, akuuttien neurologisten-, halvaus-, kirurgisten potilaiden kuntoutusta. Lisäksi yksikkö hoitaa veteraanien kuntoutusta (oma kuntoutustyöryhmä). Edelleen yksikkö järjestää tuki- ja liikuntaelinsairaiden-, niska-, hartia- ja selkä-, ikääntyneiden-, tasapainohäiriöisten ja halvauspotilaiden ryhmäkuntoutusta. Yksikössä toimii apuvälinehuolto, josta lainataan päivittäisten toimintojen lyhytaikaiset apuvälineet. Lisäksi hoidetaan apuvälineiden sovituskontrollit. Osa apuvälineistä kuten vaikeavammaisten apuvälineet, kuulolaitteet, spirat ja sähköpyörätuolit hankitaan Oulun yliopistollisesta sairaalasta.

Erityisosaamista vaativia terapiapalveluja kuten esimerkiksi lasten fysioterapiaa, toimintaterapiaa ja lymfaterapiaa ostetaan myös yksityisiltä palvelujen tuottajilta.

Lääkinnällinen kuntoutus

Lääkinnällisestä kuntoutuksesta annetun asetuksen 2 §:n mukaan kunnan tai kuntainliiton on

huolehdittava siitä, että lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kuntoutuksen tarve kunnassa tai kuntainliiton alueella edellyttää. Tämän asetuksen 3 §:n mukaan lääkinnällisellä kuntoutuksella pyritään parantamaan ja ylläpitämään kuntoutujan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä edistämään ja tukemaan hänen elämäntilanteensa hallintaa ja hänen itsenäistä suoriutumistaan päivittäisissä toiminnoissa. Lääkinnälliseen kuntoutukseen luetaan kuuluvaksi neuvonta ja ohjaus, kuntoutustarvetta ja – mahdollisuuksia selvittää tutkimus.

Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen on kunnalle lakisääteistä, mutta käytettävissä olevista voimavaroista riippuvaa. Kuntoutuksen laajuuteen ja kuntoutettavien asiakkaiden määrään vaikuttavat kunnan osoittamat määrärahat. Niiden puitteissa lääkinnällistä kuntoutusta tulisi järjestää tasapuolisesti kuntalaisten tarpeet huomioon ottaen.

Haukiputaan kunnan toimesta järjestetty lääkinnällinen kuntoutus vuosina 1999 – 2001 käy ilmi erillisestä raportista (liite 4).

5.1.2 Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus Kelassa

Vaikeavammaisille on oikeus Kansaneläkelaitoksen järjestämään lääkinnälliseen kuntoutukseen 3 – 65 vuotiaille, joka on joko työ- ja toimintakykyä ylläpitävää terapiaa avohoidossa tai hoitajakso kuntoutuslaitoksessa. Tätä kuntoutusta saa vuosittain Suomessa noin 15 000 vaikeavammaista, joista lähes puolet on lapsia. Kuntoutusta antavat yksityiset ammatinharjoittajat tai kuntoutuslaitokset. Kuntoutus on asiakkaalle maksutonta. Alle 3 vuotiaat ja yli 65 vuotiaat voivat hakea kunnalta lääkinnällistä kuntoutusta.

Kelan on järjestettävä vaikeavammaiselle pitkäaikaiset tai vaativat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa silloin, kun ne eivät liity välittömästi sairaanhoitoon. Lisäksi edellytetään, että kuntoutuja ei ole julkisessa laitoksessa ja että hän saa

- lapsen hoitotuesta annetun lain mukaista korotettua tai erityishoitotukea
- vammaistukilain mukaista korotettua tai erityisvammaistukea
- työkyvyttömyyseläkettä ja kansaneläkelain mukaista korotettua tai erityishoitotukea (KKL 3 §).

Kelan kustantama vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus Haukiputaalaisille vuosina 1997 – 2001 käy ilmi erillisestä raportista (liite 4).

Kuntoutusraha

Kuntoutuksen ajalta henkilölle maksetaan erillinen kuntoutusraha, jos hän ei kuntoutuksen vuoksi pysty tekemään työtä. Se on yleensä saman suuruinen kuin sairausajan päiväraha. Kuntoutuksen tavoitteena on edistää työelämään pääsyä tai siinä pysymistä. Kaikille 16-18-vuotiaille vammaisille nuorille turvataan mahdollisuus ammatilliseen kuntoutukseen. Nuorille maksetaan työkyvyttömyyseläkkeen sijasta henkilökohtaisen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelman perusteella kuntoutusrahaa. Tämä tarkoitus on tukea vammaisten nuorten opiskelua ja työllistymistä. Kunnan vammaispalvelusta vastaava sosiaalityöntekijä sekä kehitysvammaisten avohuollon ohjaaja tekevät vammaisen henkilön ja hänen verkostonsa kanssa palvelusuunnitelman Kelan kuntoutusrahaa varten.

5.1.3 Työtapaturmissa ja liikenteessä vammautuneiden kuntoutus

Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitokset korvaavat kuntoutuksesta aiheutuneet kustannukset silloin kuin kuntoutuksen tarve johtuu työtapaturmasta, ammattitaudista tai liikennevahingosta. Vakuutuslaitoksilla on ensisijainen korvausvelvollisuus. Kuntoutus voi olla sekä lääkinnällistä että ammatillista.

Vakuutuslaitos korvaa kuntoutuksen kustannukset kuntoutujalle sen suuruisina kuin kuntoutuja joutuisi ne itse maksamaan. Esimerkiksi kunnalliselle sosiaali- ja terveydenhuollolle ei korvata

kuntoutuksesta aiheutuvia kustannuksia. Vakuutuslaitos korvaa apuvälineiden kustannukset korvataan kuitenkin täysimääräisinä sairaaloille ja terveyskeskuksille. Kuntoutujalle korvataan kuntoutuksen ajalta täysimääräinen ansiomenetys.

5.1.4 Ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia. Ammatillinen kuntoutuksen voi olla ammatinvalinnanohjausta, kuntoutustukimusta, työ- ja koulutuskokeiluja, työhön valmennusta, ammatillista ja muuta koulutusta, työvoimaneuvontaa ja työhön sijoitusta, elinkeinotukea sekä työhön tai opiskeluun liittyvät apuvälineitä ja työolosuhteiden järjestelytukea. Ammatillista kuntoutusta järjestävät työvoimaviranomaiset, Kansaneläkelaitos, tapaturma- ja liikennevakuutus, työeläkevakuutus sekä ammatilliset oppilaitokset. Kuntoutuksen aikainen toimeentuloturva suuruus ja ehdot vaihtelevat.

Kunnat järjestävät perinteistä avotyötä henkilöille, jotka vamman, sairauden tai toiminnanvajavuuden vuoksi eivät saa työtä avoimilla työmarkkinoilla. Vammaisia ja vajaakuntoisia henkilöitä työtoiminnassa on noin 3000 henkilöä. Kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten ylläpitämiä avotyökeskuksia on noin 130. Avotyökeskuksissa järjestetään koulutusta ja valmennetaan työhön. Haukiputaalla toimii koulutus- ja työtoiminta Tsemppi (vrt. 7.3. Koulutus- ja työtoiminta Tsemppi).

5.1.5 Vammaispalvelulain mukainen kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennus

Vammaispalveluasetuksen 14 §:n mukaan myönnettävän kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukeminen ja parantaminen. Kuntoutusohjaukseen kuuluvat vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen.

Kuntoutusohjaus eroaa sopeutumisvalmennuksesta lähinnä siinä, että sen tarkoituksena on neuvoa ja opastaa vammaista ja hänen läheisiään löytämään tarkoituksenmukaisia ratkaisuja erilaisissa elämäntilanteissa. Lisäksi kuntoutusohjauksen tarkoitus on välittää tietoa erilaisista yhteiskunnan palveluista ja päämääränä on asiakkaan aktivoiminen omatoimiseen selviytymiseen. Ratkaisevaa kuntoutusohjausta annettaessa on vammaisen henkilön tiedon ja ohjauksen tarve.

Kuntoutusohjauksen keskeiset tehtävät ovat asiakkaan aktivoiminen omatoimiseen yleisten palvelujen käyttöön, asiakkaan kuntoutusprosessin seuraaminen, asiakkaan tarpeista tiedottaminen eri palvelujärjestelmille, asiakkaan kuntoutus- ja palvelusuunnitelman valmistelussa tarvittavan asiantuntija-avun antaminen ja asiantuntijana toimiminen vammaisten tarpeiden selvittämisessä.

Sopeutumisvalmennuksen tavoitteena on vammaisen henkilön toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmennukseen kuuluvat vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä neuvonta, ohjaus ja valmennus.

Sopeutumisvalmennuksella pyritään saamaan vammaisen henkilö ja hänen perheensä hyväksymään vammasta aiheutuvat arkipäivän ongelmat. Sopeutumisvalmennuksen ensisijainen tehtävä on auttaa vammaista henkilöä vastaanottamaan vammasta aiheutuvat psyykkiset paineet ja toisaalta myös selvittämään vammaisuudesta aiheutuvat käytännön ongelmat.

Sopeutumisvalmennusta järjestetään erilaisten kurssien muodossa. Myös vammaisen henkilön kotona tapahtuva sopeutumisvalmennus on mahdollista. Sopeutumisvalmennus edellyttää aina yksilökohtaista harkintaa.

Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ei vammaispalvelulainsäädännössä ole tarkemmin yksilöity, vaan sisältö onkin ratkaistava vammaisen henkilön ja hänen läheistensä tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Sopeutumisvalmennuksen yksilö- ja perhekohtaisia muotoja voivat olla esimerkiksi kommunikoinnin edistämistä koskeva opetus, sosiaalisen toimintakyvyn valmiuksien parantaminen, ihmissuhde- ja seksuaaliasioihin liittyvä valmennus sekä itsenäisten elämäntaitojen opiskelu.

Kuntoutusrahalain mukaan kuntoutujalla ja hänen omaisellaan on oikeus kuntoutusrahaan sopeutumisvalmennuksen ajalta. Alle 16 vuotiaan vammaisen lapsen vanhemmat voivat saada Kelan maksamaa erityishoitorahaa (SVL 23 c – f §) sopeutumisvalmennuksen ajalta. Etuus on sairaspäivärahan suuruinen veronalainen tulo ja sitä maksetaan yleensä yhdelle vanhemmalle kerrallaan enintään 60 arkipäivältä kalenterivuodessa.

Vaikeavammaisten kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennukseen liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä vammaispalvelusta vastaavaan sosiaalityöntekijään. Kehitysvammaisten kuntoutusohjaus- ja sopeutumisvalmennukseen liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä avohuollonohjaajaan.

5.1.6 Viranomaisten yhteistyö

Koska kuntoutusjärjestelmä on monimutkainen, kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä (ASPA) on säädetty laki. Laki velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, työvoima- ja opetusviranomaisia sekä Kansaneläkelaitosta olemaan keskenään yhteistyössä kuntoutukseen liittyvien toimenpiteiden yhteensovittamisessa. Lisäksi näitä viranomaisia veloitetaan toimimaan yhteistyössä muiden palvelujärjestelmien kanssa. Haukiputaalla yleisten yhteistyökysymysten käsittelyä varten toimii laajennettu asiakaspalveluryhmä.

Haukiputaalla kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmä toimii säännöllisesti ja aktiivisesti. Ryhmään kuuluu kunnan sosiaali- ja terveystoimen edustajat, työhallinnon edustaja ja kansaneläkelaitoksen edustaja. Tarvittaessa ryhmä voi pyytää asiantuntijoilta konsultaatioapua. Varsinaisten asiakastapausten käsittelyä varten on olemassa niin kutsuttu pieni ASPA. Asiakas voi itse halutessaan osallistua ryhmän kokoukseen silloin kun hänen asioitaan käsitellään.

6 OIKEUS LAPSUUTEEN JA NUORUUTEEN

6.1 Lapsen ja perheen palvelut

Vammaisen lapsen syntyminen, lapsen vammautuminen tai vakavasti sairastuminen aiheuttavat useimmille perheille stressitilanteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt antavat vammaisen lapsen vanhemmille tukea ja tietoa vammaisuudesta mahdollisimman varhain, mieluiten jo synnytyssairaalassa. Lastenneuvolassa seurataan ja tuetaan säännöllisesti lapsen kehitystä ja kehitysviivästymät pyritään toteamaan mahdollisimman varhain. Tarvittaessa vanhempia ohjataan jatkotutkimuksiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelujen piiriin. Vammaisen lapsen ja perheen lääkinällinen, kasvatuksellinen ja sosiaalinen kuntoutus käynnistetään välittömästi, kun vamma, sairaus tai kehitysviivästymä on todettu.

Suomessa vanhemmilla on oikeus saada kunnan järjestämä päiväkotitai perhepäivähoitopaikka alle kouluikäiselle lapselleen. Vammaisen lapsen kohdalla pyritään löytämään paras päivähoitomuoto. Joillekin lapsille sopii kodinomainen perhepäivähoito, toisille taas päiväkotitai. Päivähoidossa vammaisen lapsi ensisijaisesti integroidaan muiden lasten kanssa samaan ryhmään. Päivähoitoa voidaan järjestää myös erityisryhmissä. Vanhemmille voidaan myös maksaa yksityisen hoidon tukea, mikäli vanhemmat valitsevat yksityisen hoidon lapselleen. Jos vanhemmat taas haluavat hoitaa alle 3-vuotiaan lapsensa kotona heille maksetaan kotihoidon tukea. Erityispalvelut, kuten lapsen avustaja päivähoidossa, kuntoutus- ja apuvälinepalvelut ovat maksuttomia.

6.2 Päivähoito

Päivähoitolain mukaan kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitsevalle lapsella tarkoitetaan lasta,

joka fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen kehityksensä vuoksi tarvitsee erityistä hoitoa ja tukea tai jolla on puheenkehityksen viivästyminen tai joka tarvitsee oppimisvalmiuksien kehittämistä ennen koulunkäynnin aloittamista tai jolla on sosiaalisia vaikeuksia, jonka kehityksestä ilmenee lapsen kuntoutuksen tarve päivähoitossa.

Haukiputaan kunnan päivähoitossa ja esiopetuksessa kuntouttavaa varhaiskasvatusta (erityislapset) tarvitsevat lapset on pääsääntöisesti sijoitettu päiväkotiryhmiin. Sijoitusmuodot vaihtelevat tuen tarpeen ja toisaalta taas tuen järjestämismahdollisuuksien mukaan. Tavallisimpia sijoitusmuotoja ovat integroiminen nk. normaaliin lapsiryhmään joko erityisavustajan kanssa tai ilman avustajaa kahden lapsen paikalle. Toisaalta lapsiryhmässä voi olla sijoitettuna useampi kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitseva lapsi ja heille yksi ryhmäavustaja. Ainoa erityisryhmä toimii Simppulankartanon päiväkodissa. Tässä integroidussa ryhmässä on lapsia, joilla on ongelmia jollakin kielen kehityksen osa-alueella ja heidän lisäksi ns. tukilapsia.

Kuntouttavan varhaiskasvatuksen piirissä olevilla Haukiputaan päiväkoteihin sijoitetuilla lapsilla on erilaisia kielellisen kehityksen ongelmia, kehitysviivästyksiä, kehitysvammaisuutta, CP-vammaisuutta, motorisen kehityksen viivästyksiä, sosiaalis-emotionaalisia häiriöitä sekä erilaisia parantumattomia pitkäaikaisairauksia.

Kaikilla kuntouttavan varhaiskasvatuksen piirissä olevilla lapsilla on asiantuntijalausunto ja heidän kohdallaan tehdään aina lakisääteinen kuntoutussuunnitelma. Kuntoutussuunnitelman tekoon osallistuvat lapsen vanhemmat, työnteijä lapsen päiväkotiryhmästä, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä muut tarvittavat kuntoutustahot. Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan lapselle tarkoituksenmukaiset kasvu- ja kehitystä tukevat tavoitteet ja toimintamuodot.

Päiväkodeissa näiden lasten ja heidän perheidensä kanssa työtä tekevät kasvatusalan ammattilaiset: lastentarhanopettajat, päivähoitajat ja erityisavustajat (1.2.2002 avustajia oli yhteensä 13). Henkilöstön ja perheiden tukena ja tarvittaessa konsulttina toimii kiertävä erityislastentarhanopettaja. Muita päivähoiton yhteistyötahoja ovat mm. psykologi, puheterapeutit, fysioterapeutit, kehitysvammanhoito, perheneuvola, lastenneuvola, Tahkokankaan palvelukeskus ja Oulun yliopistollisen sairaalan lastenpsykiatrian ja foniatrian klinikat.

Päiväkotien henkilökunnasta monella on ammattiopintojensa lisäksi erilaisia lisäopintoja ja muuta erityisosaamista (esim. erityispedagogiikan opintoja ja viittomakielen taito). Monenlaista erityisosaamista ja kykyä tavoitteelliseen toimintaan tarvitaan, sillä käytössä on erilaisia tukitoimia ja suoranaisia hoitotoimenpiteitäkin tehdään joidenkin lasten kanssa päivittäin. Tässä näistä esimerkinä:

- Erilaiset kommunikaatiomenetelmät/-keinot; mm. tukiviittomat, viitottu puhe. Puheen tukena käytetään myös PCS-kuvia ja pictogrammeja.
- ÄRRÄ koulu
- Portaat ja Päiväkotiportaat - kartoitukset
- Eri yhteistyötahojen (mm. puheterapeutit, toimintaterapeutti, fysioterapeutit, kehitysvammaisten avohuollon ohjaaja) kanssa suunniteltavat toiminnot

Ennaltaehkäisevistä toimista päivähoitossa mainittakoon VILLIKKO- toiminta yhdessä perheneuvolan kanssa. Villikko toiminnalla pyritään tukemaan perheitä, joissa kasvatusasioissa on ajautettu umpikujaan, eivätkä vanhempien omat voimavarat tahdo riittää. Villikossa tukitoimia kohdistetaan sekä perheen aikuisiin että lapseen.

Syksystä 2001 aloitettiin Haukiputaan VIISIKKO kokeiluna Kello – Kiviniemi - Holstinmäki alueilla. Toiminta on laajentunut koko kuntaan syksyllä 2002. Viisikossa on kyse laajennetusta viisivuotistarkastuksesta, joka toteutetaan yhteistyössä lapsen perheen, päiväkodin ja lastenneuvolan välillä. Arvioinnin tarkoitus on auttaa lapsen kanssa toimivia aikuisia huomaamaan lapsen vahvuudet sekä mahdolliset puutteet kehityksessä. Viisikossa huomattuja mahdollisia heikkoja alueita tuetaan, jotta lapsi saavuttaisi saman kehitystason ikäkavereiden kanssa.

Kunnassa toimii myös nk. kasvu- ja pienryhmä, jonka tarkoituksena on löytää mahdollisimman pian kanavat apua tarvitsevalle lapselle ja perheelle. Ryhmän ydinjoukko koostuu lasta hoitavasta päiväkotihenkilöstöstä, kiertävästä erityislastentarhanopettajasta sekä puhe- ja fysioterapeutista. Tarvittaessa ryhmään kutsutaan myös esim. sosiaalityöntekijä.

Vanhempia, joiden lapsilla on ongelmia kotona tai päivähoidossa rohkaistaan tulemaan keskustelemaan asioista moniammatillisen tiimin kanssa. Haukiputaan kunnan alueella sijaitseviin päiväkoteihin on tehty kartoitus liikkumisen esteettömyydestä (liite 2)

Syksyllä 2002 Haukiputaalle perustettiin tuetun esiopetuksen ryhmä. Ryhmässä on esiopetusikäisiä lapsia, joilla on asiantuntijalausunto esim. kielenkehityksen ongelmista, hahmotushäiriöistä, tarkkaavaisuuden ongelmista yms. Nämä lapset hyötyvät pienryhmäopetuksesta ja yksilöllisestä ohjauksesta. Tavoitteena heillä on tarpeellisten kouluvalmiuksien saavuttaminen ja sopivan koulumuodon löytäminen.

Syksyllä 2002 Haukiputaalle perustettiin erityislasten (koululaisten) aamu- ja iltapäivähoidon ryhmä. Aikaisemmin päivähoidossa oli myös kouluikäisiä erityislapsia.

Tulevaisuuden haasteena on erityislasten määrän lisääntyminen ja lasten vammojen ja ongelmien vaikeutuminen. Tähän pyritään vastaamaan kehittämällä päivähoitopalveluja tarvetta vastaavasti. Tämä edellyttää päivähoitohenkilöstöltä jatkuvaa kouluttautumista ja yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tavoitteena on lisätä seutukuntayhteistyötä erityisesti pienten erityisryhmien osalta, kuten esim. maahanmuuttajalapsat.

6.3 Koulutus

Vammaisilla lapsilla ja nuorilla on oikeus osallistua kaikkeen opetukseen muiden ikätovereittensa tavoin. Vammaiset lapset käyvät usein peruskoulua muiden lasten kanssa. Heille järjestetään tarvittaessa erityis- tai tukiovetusta. Osa vammaisista lapsista saa opetusta erityisluokassa, joka on tavallisessa koulussa. Osa taas käy erityiskoulua, jossa käytetään esim. viittomakieltä. Viittomakielellä on Suomessa opetuskielen asema. Vuodesta 1999 alkaen viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielenä peruskoulun lisäksi myös lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Vammaisten lasten oppivelvollisuus on muita vuotta pidempi ja kestää 11 vuotta. Kunnalla on velvollisuus järjestää pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille vuoden tai kahden mittainen esiopetusjakso. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat kehitysvammaiset, kuulo- ja näkövammaiset, vaikeasti liikuntavammaiset sekä vaikeasta sairaudesta kärsivät lapset. Näillä lapsilla on oikeus käydä kunnan peruskoulua tai saada muulla tavoin opetusta.

Vammaisella oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut, apuvälineet sekä erityisopetuksen tukipalvelut, kuten opetuksen yhteydessä annettava kuntoutus. Myös ammatillisessa oppilaitoksessa tai lukiossa opiskeleva voi saada itselleen avustajan. Vaikeavammaisten lasten koulukuljetukset ovat maksuttomia.

Yliopistossa opiskeleva vammainen voi saada palveluja ja taloudellista tukea omasta koitikkunnasta ja kansaneläkelaitokselta. Kansaneläkelaitos myöntää yliopistossa opiskelevalle myös kuntoutuksena apuvälineet ja kuntoutusrahaa.

Kela järjestää työhön ja opiskeluun liittyviä apuvälineitä seuraavasti:

1. Kalliit ja vaativat apuvälineet vaikeavammaisille, joilla on KKL 2 §:n perusteella.
2. Muut opiskelun apuvälineet vajaakuntoisille, joilla on KKL 2§:n mukainen kuntoutuspäätös koulutuksesta ja joiden vajaakuntoisuus edellyttää apuvälineen käyttöä.
3. Muut työssä tarpeelliset apuvälineet KKL 4 §:n mukaisena harkinnanvaraisena kuntoutuksena.

Perusopetus

Haukiputaan kunnassa on tarjolla useita erilaisia erityisopetuksen pienryhmiä. Nämä ryhmät ovat sijoittuneet eri puolille kuntaa. Martinniemen koululla on EMU-ryhmä (EMU=mukautettujen oppilaiden opetus). Kirkonkylän ala-asteella toimivat sekä EHA 1 (EHA1 = lievästi tai keskiasteisesti kehitysvammaisten oppilaiden harjaantumisopetusta, EHA2 = vaikeasti kehitysvammaisten oppilaiden harjaantumisopetusta)että, EMU ja ESY-ryhmät (ESY= sopeutumattomien oppilaiden opetus). Haukiputaan yläasteella toimivat EMU ja ESY ryhmät. Kellon ala- ja yläasteilla on kummasakin omat EMU ryhmänsä. Merikosken ammattioppilaitoksen kanssa kehitysvammaiset tekevät yhteistyötä: itsenäistymiskursseja, ammatillista opiskelua, harjoittelua sekä asumisvalmennusta.

Näiden lisäksi kunnassa on järjestetty osa-aikaisia erityisopetuspalveluita. Kunnassa on integroituna esim. kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisia oppilaita. Monille oppilaille on saatu avustajapalveluita. Opettajia on pyritty kouluttamaan huomioimaan mahdollisia erityispiirteitä. Eri vammaisjärjestöjen konsultaatiopalveluita on käytetty hyväksi. Periaatteena on turvata lapselle oppimismahdollisuudet perusopetukseen lain määrittämin perustein. Tarvittaessa hankitaan erityispalveluita muilta koulutuspalveluita tuottavilta yksiköiltä.

Jatko-opintoihin kannustetaan kaikkia oppilaita. Nykyiset järjestelmät tarjoavat yhä useammalle mahdollisuuden löytää oma jatko-opintopaikkansa. Koulussa vammaisen lapsen oppimista ja kehitystä sekä vanhempia tukee koulun oppilashuoltotiimi. Oppilashuoltotiimiin kuuluu rehtori, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, koulukuraattori (tai sosiaalityöntekijä), lääkäri (tarvittaessa), eri terapeutteja (tarvittaessa) ja psykologi (tarvittaessa).

Kuntaan on perustettu 1.8.2002 alkaen ensimmäinen koulukuraattorin virka. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, joka pyrkii tukemaan oppilaiden koulunkäyntiä. Koulukuraattori tarjoaa keskusteluapua kaikenlaisissa oppilaan koulunkäyntiin ja vapaa-aikaan liittyvissä kysymyksissä. Koulukuraattori tukee ja auttaa oppilasta selviytymään mahdollisimman hyvin elämän eri tilanteissa sekä tukee huoltajia ja opettajia heidän kasvatustehtävässään. Koulukuraattori toimii yhteistyössä oppilaan, hänen vanhempiensa, kouluyhteisön ja viranomaisten kanssa sekä ohjaa oppilasta ja hänen perhettään tarvittaessa koulun ulkopuolisiin palveluihin. Yhteistyösuhteet perustuvat luottamuksellisuuteen. Koulukuraattori osallistuu oppilashuoltoryhmän toimintaan. Koulukuraattorin puoleen voi kääntyä, kun haluaa jutella jostakin mieltä painavasta asiasta luottamuksellisesti.

Perusopetuksessa tarjotaan oppilaille mahdollisuus saada opetusta oman oppimistason ja taitojen mukaisesti. Jatkossa kunnassa on panostettava vielä nykyistä enemmän ennaltaehkäisevään erityisopetukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa osa-aikaisen erityisopetuksen saamismahdollisuuksien parantamista sekä yhä joustavampia siirtoja erilaisten ryhmien välillä, tarpeen mukaan.

Erityisoppilaiden integraation tulee olla mahdollisimman saumatonta. Parhaimmin se onnistuu, kun kaikki pienryhmätkin sijaitsevat välittömästi muiden koulutilojen yhteydessä. Kehitysvammaisten erityisluokat tulee saada normaalin koulun yhteyteen. Näin toiminnallinen integraatio on mahdollista.

Oppilaan ohjaus ja erilaiset tukijärjestelmät mahdollistavat mahdollisimman monen nuoren haakeutumaan valmentavaan ammatilliseen koulutukseen.

Erityisluokkien ja kehitysvammahuollon yhteistyötä kehitetään ja järjestetään yhteisiä verkostopalavereja. Avohuollonohjaaja tekee yhteistyössä palvelusuunnitelmia sekä henkilökohtaisia opetussuunnitelmia kehitysvammaisille koululaisille.

Tavoitteena on, että henkilökohtaisessa opetuksen ja kuntoutuksen suunnitelmassa (HOJKS) laaditaan oppilaille omat oppimisen tavoitteet. HOJKS:t pidetään ajan tasalla yhdessä opettajien ja vanhempien kanssa. Yhteistyö kotien kanssa on erityisen tärkeää erityisoppilaiden osalla.

Tavoitteena on verkostoitua eri kuntouttavien ja ohjaavien tahojen kanssa ja laatia oppilaita koskevia verkostoja, joissa moniammatillinen osaaminen takaa oppilaan kannalta parhaat eväät loppuelämä varten.

Niin opettaja- kuin avustustehtäviin hankitaan koulutettua ja pätevää työvoimaa. Työntekijöille tarjotaan mahdollisuus täydennyskoulutukseen. Oppimisympäristöjen ajanmukaisuudesta ja viihtyvyydestä pidetään huolta.

Nuorten kehitysvammaisten kouluttautumista tuetaan tiedottamalla eri koulutusmahdollisuuksista sekä kartoittamalla heidän toimintakykyään ja mahdollisuuksia työtoiminnassa. Yhteistyössä Kiiminkijoen opiston ja kehitysvammahuollon kanssa järjestetään kehitysvammaisille suunnattuja kursseja, mm. ilmaisutaidon kurssi.

7 OIKEUS TYÖHÖN

7.1 Vammais- ja työvoimapolitiikka

Vammais- ja työvoimapolitiikan tavoitteena on integroida vammaisia työntekijöitä avoimille työnmarkkinoille. Vuonna 1997 hyväksytty työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma sisältää konkreettisia toimenpiteitä vammaisten henkilöiden työhön pääsyn edistämiseksi. Työhallinnolla, sosiaali- ja terveydenhuollolla, Kansaneläkelaitoksella ja vakuutuslaitoksilla on omat tehtävänsä. Haasteena on yhdistää kuntoutus-, koulutus-, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä työllistämistoimenpiteet tukemaan paremmin vammaisen työllistymistä. Se vaatii eri viranomaisten tiiviimpää yhteistyötä sekä vammaisen henkilön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista. Myös asenteet vammaisia työntekijöitä kohtaan tulisi saada nykyistä myönteisemmiksi. Työntekijän tai -hakijan syrjiminen on mm. terveydentilan perusteella kielletty työpaikkailmoituksessa, työntekijää valittaessa tai työnteossa.

Työhallinto järjestää ammatillisen kuntoutuksen palveluja 120 työvoimatoimistossa ympäri maata. Vajaakuntoisilla asiakkaila on mahdollisuus saada ammatinvalinnanohjausta, työhönsijoittumiseen ja koulutukseen liittyvää ohjausta, työvoimakoulutusta sekä osallistua työ- ja koulutuskokeiluihin työpaikoilla ja ammattioppilaitoksissa. Vajaakuntoiselle henkilöille voidaan ammatillisena kuntoutuksena järjestää erilaisia terveydentilaa ja soveltuvuutta koskevia tutkimuksia.

Työnantajalle voidaan maksaa korvausta vajaakuntoisen henkilön työhön sijoituksen tai työssä pysymisen turvaamiseksi. Työolosuhteiden järjestelytukea maksetaan työnantajalle, jotta työpaikan ympäristö voitaisiin muuttaa vammaiselle ihmiselle soveltuvaksi. Jos kyseessä on vaikeavammainen työntekijä, hänen työssä selviytymisensä tukemiseksi voidaan korvat toisen työntekijän antama apu työpaikalla enintään kahden vuoden ajan. Työolosuhteiden järjestelytuella vammaisen työntekijä voi myös ostaa työtovereiltaan avustuspalveluita.

Työvoimatoimisto laatii yhteistyössä työttömän työnhakijan kanssa työnhakusuunnitelmaan. Työnhakusuunnitelmassa sovitaan työllistymistä edistävästä toimenpiteistä. Työmarkkinoiden ulkopuolella, esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä oleva vammaisen voi ilmoittautua työvoimapalvelujen asiakkaaksi. Tällöin hän voi käyttää tarvitsemiaan työvoimapalveluja ammatillisen kehityksen ja työhönsijoittumisen tueksi. Sen sijaan työvoimapalvelulaissa erikseen säädetty oikeus työnhakusuunnitelmaan koskee vain työtöntä työnhakijaa. Vajaakuntoisen asiakkaan työnhakusuunnitelmassa voidaan sopia työnhakua ja työllistymistä edistävästä ammatillisen kuntoutuksen palveluista ja tarpeen mukaan työnsaantia edistävästä muista tukitoimenpiteistä.

Työkokeilun tarkoituksena on kuuden kuukauden aikana tutustuttaa vammaisen ihminen työelämään. Kokeilussa työnantaja ei maksa vammaiselle työnhakijalle palkkaa, vaan työssäkäyvä saa joko työvoimahallinnolta tai Kansaneläkelaitokselta korvauksen. Samalla työpaikalla voidaan järjestää työkokeiluja enintään kuuden kuukauden ajan. Vammaisen voi myös päästä työnhakukoulutukseen, työvoimakoulutukseen tai ammattikoulutukseen esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen tuella. Työhallinnon hankkima työvoimakoulutus on pääasiallisesti

aikuisväestölle tarkoitettua ammatillista koulutusta, jonka ajalta opiskelijalla on oikeus toimentulon turvaamiseksi koulutustukeen ja muihin opintososiaalisiin etuuksiin.

Työttömän vajaakuntoisen työnhakijan työllistymisen tukemiseksi voidaan työnantajalle maksaa työllistämistukea (palkkatuki) enintään kahden vuoden ajalta. Pääosa vajaakuntoisista sijoittuu tällaisen tuen avulla valtion tai kunnan palvelusuhteisiin. Työllistämistukea maksetaan myös yritykselle, joka parantaa työttömän puuttuvia ammatillisia valmiuksia sekä työllistää työttömän vajaakuntoisen toistaiseksi solmittuun työsuhteeseen. Työllistämistukea myönnetään yritykselle määräajaksi tehdyn työsopimuksen perusteella, jos yritys järjestää tukityöllistämisen yhteydessä työvoimakoulutusta tai työllistymistä edistävää kuntoutusta. Tällaisen tukityön, koulutuksen ja kuntoutuksen yhdistelmä on voimassa korkeintaan kaksi vuotta. Tässä tapauksessa työllistämistukea maksetaan yritykselle enintään 10 kuukauden ajan.

Muutoksia vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymiseen säädöksiin

Suojatyötä koskeva lainsäädäntö on uudistettu. Suojatyötermi on vanhentunut ja leimaava ja sen säilyttäminen laissa on katsottu tarpeettomaksi. Aiemmin invalidihuoltolakiin sisältyneet suojatyötä koskeneet pykälät on kumottu ja suojatyö on käsitteenä poistettu lainsäädännöstä. Muutokset tulivat voimaan 1.4.2002.

Uudistuksen tavoitteena on parantaa vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työllistymisedellytyksiä ja nostaa heidän työhön osallistuvuutta. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta käsittää työhön sijoittumista edistävien erityisten tukitoimenpiteiden järjestämisen, jos henkilöllä on vaikeuksia työllistyä pelkästään työvoimapolitiittisten toimien ja työvoimapalvelujen avulla. Lainsäädäntö on uudistettu vastaamaan monipuolistuneita työllistämistoimia.

7.2 Haukiputaan työvoimatoimiston näkökulma

Työllisyysaste paikkakunnalla on yli valtakunnan keskitason ja yli Pohjois-Pohjanmaan keskitason. Työttömyysprosentti Haukiputaalla 31.10.2002 oli 14,3%. Työttömistä työnhakijoista vajaakuntoisia on noin 140 henkilöä. Vajaakuntoisten määrä on pysytellyt kuta kuinkin vakiona.

Vain hyvin harva vajaakuntoisista on itse asiassa vammainen. Suurimmalla osalla vajaakuntoiseksi luokitelluista on jonkin asteinen haitta ja terveydellinen rajoite. Suurin yksittäinen vajaakuntoisuutta aiheuttava tekijä on tuki- ja liikuntaelinsairaus, toiseksi eniten haittaa aiheuttavat hengityssairaudet ja kolmanneksi psyykkiset sairaudet.

Työvoimatoimiston normaalit työllistämisen- ja neuvonta palvelut ovat myös vajaakuntoisten ja vammaisten työnhakijoiden käytettävissä. Tukipalveluina tarjotaan lisäksi työ- ja koulutuskokeiluja, työkyvyn arviointia (kuntoutustutkimusta), ammatinvalinnanohjausta ja työolosuhteiden järjestelytukea.

Vajaakuntoisten työllistäminen on ollut yksi merkittävin painopiste työllisyyden hoidossa. Määrärahat on kohdennettava juuri niihin henkilöihin, joiden työsaannin tarve on suurin työllistämistuen kesto voi olla enimmillään kaksi vuotta yhtäjaksoisesti. Normaali työllistämistukijakso on kuusi kuukautta.

Haukiputaan kunnassa on yksi työvoimaneuvoja, joka on erikoistunut vajaakuntoisten palveluihin. Lisäksi ammatinvalinnanpsykologi auttaa tarvittaessa. Työvoimatoimistolla on hyvät suhteet alueen työnantajiin. Haukiputaalla on muutamia työnantajia, jotka ennakkoluulottomasti työllistävät myös vajaakuntoisia työnhakijoita. Näistä työsuhteista on hyvin myönteisiä kokemuksia.

7.3 Koulutus- ja työtoiminta Tsemppi

Haukiputaalla on toiminut vuodesta 1977 lähtien kehitysvammaisille tarkoitettu toiminta keskus, joka tällä hetkellä toimii Martinniemiessä koulutus- ja työtoiminta TSEMPPIÄ. Nykyisin

työtoiminnassa on mukana noin 50 kehitysvammaista, vajaakuntoista ja mielenterveyskuntoutujaa. Avotyössä asiakkaista käy noin 20 henkilöä kunnan eri työpisteissä tai yrityksissä ja avotyön osuus on lisääntymässä koko ajan.

Tsemppi toimii lisäksi osalle kuntouttavan työtoiminnan nuorille työharjoittelupaikkana, työssä oppimisen paikkana ammatillisessa koulutuksessa oleville henkilöille ja harjaantumiskoululaisille työharjoittelupaikkana. Tsempin kanssa samassa talossa toimii myös kunnan koulujen kalustehuoltokeskus, jossa on usein erilaisia työharjoittelijoita. Lisäksi kunnan sivistystoimen alainen peruskoulu yläasteen pajakoulu on osa Tsempin toimintaa.

Työtoiminnalla tarkoitetaan huoltosuhteessa tapahtuvaa kuntouttavaa, työkykyä ja sosiaalisia valmiuksia parantavaa työntekoa, josta maksettava korvaus on työosuusraha. Työn (toiminnan) järjestäminen mainitaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977). Mielenterveyslaissa (1116/1990) työtoimintaa ei ole mainittu, mutta se kuuluu ”kattavaan palvelurakenteeseen”. Kuntouttavan työtoiminnan käsite tulee sosiaalihuoltolakiin (710/1982) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (177/2000) myötä.

Tsempin työtoiminta sisältää tekstiili-, puu-, alihankinta-, metalli-, ja ulkotöitä sekä keittiö- ja muuta kodinhoitoon liittyvää toimintaa. Muu kuntoutusta edistävää toimintaa sisältää mm. sähköpelejä, taukojumppaa, liikuntaa, karaokelaulua ja virkistysretkiä. Tsempissä on 1.9.2002 alkaen ollut kuntouttavaa päivätoimintaa. Kuntouttavan päivätoiminnan elämyshuoneissa ja järjestelmällisessä toiminnassa asiakkaat voivat erilaisten aistikokemusten välityksellä kuntoutua elämän eri osa-alueilla.

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämistoiminta on kehittynyt voimakkaasti kuluneen kymmenen vuoden aikana. Yhä useammassa työkeskuksessa toimintaa ollaan suuntaamassa kohti monipalvelukeskus /resurssikeskus tyyppistä konseptia. EU:n suosituksissa avotyön yhtenä tavoitteena on työkeskusten kehittäminen siirtymäpaikkoina. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vammaisilla on oikeus työkeskuksesta siirtyä ns. ”normaaliin” työhön avo- tai tuetun työn paikkoihin. Tärkeintä on sovittaa henkilön palvelusuunnitelmassa ilmaistut tavoitteet, koulustausta, työkyky ja henkilökohtainen osaaminen pohjaksi töiden suunnittelulle.

Jatkossa Haukiputaalla tullaan edelleenkin painottamaan vammaisten henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille ja Tsemppi tulee toimimaan monipalvelukeskuksena, jossa autetaan luomaan yksilöllistä työllistymisuria. Toimintaan liittyy tiivis yhteistyö eri toimijoiden kanssa ja erilaisten toimintojen yhteensovittaminen yksilöllisen tuloksen aikaansaamiseksi.

Lähitulevaisuudessa on tavoitteena panostaa yhä enemmän vajaakuntoisten työllistämisen tukemiseen mm. kehittämällä erilaisia työllistämisen tukimalleja kunnan eri hallintokuntien, työvoimahallinnon ja ammatillisen koulutuksen kanssa. Työllistämistuen lisäksi on kiinnitettävä huomiota työolosuhteisiin, välineisiin ja työhön opastukseen. Työ on vajaakuntoiselle sekä kuntouttava tekijä, että toimeentulon lähde ja elämän laatua parantava asia.

8 OIKEUS LIIKUNTAAN, VIRKISTYKSEEN JA KULTTUURIIN

Vammaiset henkilöt osallistuvat osittain kaikille tarkoitettuihin vapaa-ajan toimintoihin ja harrastuksiin, osittain erityisesti vammaisille henkilöille suunnattuun toimintaan. Vammaisille henkilöille suunnattua vapaa-ajan toimintaa järjestävät sekä julkiset viranomaiset että vammaisjärjestöt. Opetusministeriö tukee kulttuuri- ja liikuntatoimintaa taloudellisesti. Vammaisjärjestöt saavat merkittävän tuen Raha-automaattiyhdistykseltä.

8.1 Liikunta

Suomessa on tällä hetkellä n. 200 000 eri tavalla vammaista, pitkäaikaissairasta tai ikääntynyttä henkilöä mukana ohjatussa liikuntatoiminnassa. Keskeiset liikunnan järjestäjät ovat kuntien

liikuntatoimi, vammais- ja erityisliikuntajärjestöt sekä sosiaali- ja terveystalveluja tarjoavat laitokset. Näiden lisäksi kouluissa järjestetään soveltavaa liikunnanopetusta vammaisille ja pitkäaikaissairaille oppilaille.

Liikuntatoimen valtionavun piirissä on 12 valtakunnallista vammais- ja erityisliikuntajärjestöä sekä kaksi niiden muodostamaa yhteistyöorganisaatioita. Vammaisjärjestöillä on paikallisyhdistyksiä ympäri maata. Vammaisten liikuntatoimintaan osallistuu noin 60 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä. Suurimpia erityisliikuntatoimintaan osallistuvia ryhmiä ovat liikunta-, aisti- ja kehitysvammaiset sekä keuhko- ja hengityselinsairaat. Vammaisten kilpa- ja huippu-urheilutoiminnasta vastaa Suomen Paraolympia yhdistys.

Erityisryhmien liikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikuntaa vaatii soveltamista ja erityisosaamista. Erityisryhmien liikuntatoiminnassa työskentelee noin 300 päätoimista liikunnanohjaajaa. Kuntien järjestämään erityisryhmien liikuntaan osallistuu noin 50 000 liikunnanharrastajaa.

Liikunnan keskeisiä erityisryhmiä ovat vammaiset, joiden yleisimmät vamma-ryhmät ovat tuki ja liikuntaelimestön vammat, aistivammat ja kehitysvammaisuus, sekä olennaista toimintakykyisyyden alenemista aiheuttavat pitkäaikaissairaudet, joista yleisimmät ovat sydän- ja verisuonitaudit, hengityselinsairaudet, diabetes ja mielenterveyshäiriöt. Kasvava väestöosa on iäkkäät henkilöt, joiden toimintakyky on iän myötä heikentynyt niin, että eivät voi osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan.

Edellä mainittujen lisäksi liikunnan erityisryhmiin kuuluvat sosiaalisten syiden vuoksi yleisen liikuntatarjonnan ulkopuolelle jäävät henkilöt, kuten päihdeongelmaiset tai kriminaalihuollon piirissä olevat henkilöt. Liikuntalaisissa on määräykset erityisryhmien liikunnan järjestämisen ja valvonnan osalta. Lain tarkoitus on edistää tasa-arvoa (1§), jotta mahdollisimman moni kuntalainen voisi harrastaa liikuntaa omista näkökohdistaan. Osa väestöstä tarvitsee sen toteuttamiseen yhteiskunnan tukea.

Liikuntalain 2 § velvoittaa kuntaa tarvittaessa järjestämään liikuntaa ottamalla huomioon erityisryhmät. Lain 9 § painottaa kuntia liikuntapaikkojen järjestämiseen. Liikuntapaikkojen peruskorjausratkaisuissa liikuntaesteisten huomioiminen vaatii erityisosaamista.

Koulujen erityisliikuntakasvatus tapahtuu pääosin integraatioperiaatteen mukaisesti, mutta Suomessa on myös noin 20 erityiskoulua liikunta- ja aistivammaisille lapsille ja nuorille. Koulujen erityisliikunnanopetuksen ohella noin 4 000 vammaista lasta tai nuorta osallistuu vammaisliikuntajärjestöjen nuorisoliikuntaan.

Opetusministeriössä toimii valtion liikuntaneuvoston alaisuudessa erityisliikunnan jaosto, joka koordinoi ja kehittää erityisryhmien liikuntatoimintaa. Erityisliikunnan jaosto (sub-committee for adapted physical activity) organisoii myös yhteistyötä liikuntahallinnon sekä sosiaali- ja terveyshallinnon kesken. Kuntoutusta kehitetään yhteistyönä siten, että fysioterapian avulla on mahdollista harrastaa kuntouttavaa liikuntaa.

Haukiputaan kunnan liikuntamahdollisuudet vammaisille

Haukiputaan kunnassa on hyväksytty vuonna 1999 erityisliikunnan kehittämisohjelma. Kunnan liikuntatoimi järjestää erilaisia liikunta mahdollisuuksia kaikille kuntalaisille. Erityisryhmät huomioidaan järjestämällä erilaisia liikuntamahdollisuuksia joko ohjattuna tai tilojen osalta. Osa liikuntatoimen kohdeavustuksista myönnetään erityisryhmien liikuntaan. Vuonna 2000 Haukiputaalle perustettiin liikuntaohjaajan toimi. Hänen tehtävänsä kuuluu myös erityisryhmien liikunnanohjaus.

Jo liikuntatilojen suunnittelussa otetaan erityisryhmien toiveita huomioon. Tavoitteena on turvata

sekä liikuntapaikkarakentamisella että ohjatulla toiminnalla kaikille kuntalaisille monipuoliset mahdollisuudet virkistykseen ja liikuntaan. Tavoitteena on myös integroida erilaisia vammaisia mahdollisimman moniin liikuntaryhmiin.

Jatkossa on tarkoituksena edelleen lisätä yhteistyötä eri järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Hyödynnetään olemassa olevia sekä nyt rakennettavia liikuntatiloja kaikkien kuntalaisten osalta. Mahdollistetaan eri vammaisryhmien esteetön kulku- ja käyttömahdollisuudet jo rakentamisvaiheessa. Kunnassa odotetaan uuden uimahallin valmistumista, joka parantaa huomattavasti erityisryhmien liikunnan toteuttamista. Tulevaisuuden haasteena on parantaa jo olemassa olevien tilojen käytettävyyttä, pitää yllä ohjaajaresurssia ja saada kuntaan oma erityisliikunnanohjaaja.

8.2 Kulttuuri

Haukiputaan kunta ostaa kulttuuripalvelunsa Kiiminkijoen Opistolta. Kulttuuritapahtumia järjestetään kaikille kuntalaisille ympäri kuntaa. Erityisryhmät tekevät omia matkoja erilaisiin kulttuuritapahtumiin sekä kohteisiin. Kirjastopalveluita tarjotaan kaikille kuntalaisille.

Kulttuuripalveluita tuotetaan kattavasti kaikille kuntalaisille. Sisällön sekä palveluiden tulee kiinnostaa mahdollisimman monia. Tulevaisuudessa erityisryhmiä tulee ottaa huomioon aikaisempaa paremmin.

Erilaisten järjestöjen yhteistyö kulttuurituottajan kanssa tuo uusia näkemyksiä kulttuuripalveluiden tuottamiseen. Kirjaston kokoelmiin hankitaan isotekstisiä kirjoja, selkokirjallisuutta sekä äänikirjoja yhteistyössä muiden Outi-kirjastojen kanssa. Liikunta- ja kulttuuritoimintaa Kiiminkijoen opiston kanssa tulee lisätä. Esteellisyyskartoituksessa esille tulleitten epäkohtien korjaamista seurataan.

9 OIKEUS TIEDONSAANTIIN

Viestintään liittyvien esteiden poistaminen on erityisesti aistivammaisten kansalaisten kannalta tärkeää. Suomessa vammaisjärjestöt ovat tehneet tärkeää pioneerityötä toimivien tiedonsaanti-mallien kehittämiseksi. Julkinen hallinto on mukana ratkaisujen käyttöönottamisessa ja rahoittamisessa.

Kuulovammaiset ja kuurot voivat seurata uutisia joka päivä tekstitelevisiosta ja viittomakielisistä uutisista. Ajankohtaistiedon tarvetta palvelee myös Kuurojen Liiton valmistama kuukausittain ilmestyvä videotiedote, joka jaetaan kuuroille maksutta. Vammaispalveluna on lisäksi mahdollisuus yksilölliseen tulkkipalveluun. Tietotekniikan käyttö on lisännyt näkövammaisten tiedonsaanti-mahdollisuuksia: mm. maan suurin sanomalehti on saatavissa tuoreena tietokoneelta, josta sen voi lukea henkilökohtaisesti soveltuvalla tekniikalla. Näkövammaisten kirjasto tuottaa sekä kaunokirjallisuutta että opiskelumateriaalia näkövammaisille. Vammaisjärjestöjen yhteistyötä julkaistaan vuosittain selkokielisiä kirjoja. Ajankohtaisen tiedon tarvetta palvelee säännöllisesti ilmestyvä selkosanomalehti.

9.1 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa tuli voimaan 1.2.2003. Lain tarkoituksena on lisätä asioinnin sujuvuutta ja joustavuutta samoin kuin tietoturvallisuutta hallinnoissa, tuomioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimissä sekä ulosotossa edistämällä sähköisten tiedonsiirto-menetelmien käyttöä.

Viranomaisten on järjestettävä sähköisiä asiointipalveluja teknisten ja taloudellisten valmiuksiensa mukaan. Asiakkailta ei siis ole ehdotonta oikeutta sähköiseen asiointiin. Sähköisiä asiointipalveluja voidaan tarjota esimerkiksi toimipaikkakohtaisesti, mikä mahdollistaa sen, että sähköisiä palveluja toteutetaan asteittain.

Laki sähköisestä asioinnista viranomaisessa koskee asian sähköistä vireillepanoa, käsittelyä ja päätöksen tiedoksiantoa. Sähköisen asiointin menetelmiä ovat esimerkiksi telekopio, sähköinen lomake, sähköposti tai käyttöoikeus sähköiseen tietojärjestelmään. Puhelimitse tapahtuva asiointi rajataan soveltamisalan ulkopuolelle.

Sähköiset viestit toimitetaan viranomaisille lähettäjän vastuulla, kuten postilähettyksetkin.

Viranomaisista Verotoimistolla www.vero.fi, Kansaneläkelaitoksella (Kela) www.kela.fi ja Poliisilla www.poliisi.fi on käytössä sähköinen asiointimahdollisuus viranomaistoiminnassa.

Haukiputaan kunnassa asiakkaila ei ole mahdollisuutta jättää sähköistä hakemusta viranomaisille. Viranomaisilla on sähköpostiosoite, johon asiakkaat voivat ottaa tarvittaessa yhteyttä etunimi.sukunimi@haukipudas.fi.

9.2 Haukiputaan kunnan tiedotuksen tarkoitus ja tavoitteet

Kunnallinen päätöksenteko ja palvelutuotanto edellyttävät tietoa, keskustelua ja vuorovaikutusta. Kuntalaisilla on palvelujen käyttäjinä ja veronmaksajina oikeus tietää, miten yhteisiä asioita hoidetaan ja miten kunnallisia palveluja tuotetaan. Tämän vuoksi avoin, totuudellinen ja vuorovaikutukseen pyrkivä kunnallinen tiedotus on tärkeää.

Tiedotustoimintaa johtaa kunnanjohtaja. Viranhaltija, joka pitää valtuuston ja hallituksen kokouksissa pöytäkirjaa, toimii kunnan yleisenä tiedottajana. Vastuualueiden johtajat ja muut esittelevät viranhaltijat vastaavat oman alansa tiedotuksesta. Tiedotus kuuluu myös muille viranhaltijoille sillä periaatteella, että tietoja antaa se henkilö, joka parhaiten tietää asiasta.

Viranhaltijoiden tulee huolehtia siitä, että viranhaltijapäätökset tiedotetaan yhtä hyvin kuin kunnan toimielinten tekemät päätökset.

Kunnalliset asiakirjat ja tiedotteet laaditaan hyvällä yleiskielellä. Kapulakieltä ja erikoissanastoa vältetään. Mikäli asiakirjoissa joudutaan käyttämään paljon lakitekstiä ja vaikeita ilmaisuja, asiaa selvennetään tarvittaessa muilla tiedotteilla.

Haukiputaan kunnassa tiedotus hoidetaan paikallislehden välityksellä. Lisäksi tiedotetaan kunnan tiedotuslehdessä, Tilitorissa. Tilitori ilmestyy neljä kertaa vuodessa, kevätkaudella kahdesti ja syyskaudella kahdesti. Tilitorissa tiedottamisen tavoitteena olisi, että se palvelisi myös vammaisjärjestöjen toimintaa. Paikallisella vammaisjärjestöllä on oma sisäinen tiedottaminen jäsenilleen.

10 OIKEUS KÄYTTÄÄ SEURAKUNNAN PALVELUJA

Haukiputaan evankelis-luterilainen seurakunta on avoin yhteisö kaikille seurakuntalaisille. Mikään seurakunnan järjestämä tilaisuus ei ole salaseura, johon joltakin seurakuntalaiselta evättäisiin pääsy. Tähän perusajatukseen liittyen myönteisyyttä myös eri tavoin vammautuneita henkilöitä kohtaan on pyritty aktiivisesti luomaan. Seurakunnan tiloissa ovat voineet maksutta kokoontua muun muassa Haukiputaan vammaisneuvosto. Yhdessä yhdistys r.y ja Haukiputaan Sydänyhdistys r.y. Valitettavasti läheskään kaikkien vammaisryhmien kokoontumiset seurakunnan tiloissa eivät ole mahdollisia tilojen korkean käyttöasteen vuoksi.

Vuosittain on järjestetty muun muassa vammaisten kirkkopyhä, jolloin on pyritty saamaan henkilökohtaisen vammautumisen kokenut vierailija tai saarnaaja. Esimerkiksi pastori Sami Mustakallio, itse CP- vammaisena, on ollut vieraana seurakunnan kustannuksella. Lisäksi myös seurakunnan leiritoiminnassa on otettu huomioon eri vammaisryhmät. Eräät kirkkotilaisuudet on myös tulkittu viittomakielellä. Kristilliseen lähimmäisenrakkauden velvoittamana seurakunnalla ei ole oikeutta hyväksyä minkäänlaiseen erillaisuuteen kohdistuvaa syrjintää.

Liikuntavammaisilla on hyvät kulkuyhteydet kaikkiin seurakunnan tiloihin kirkkoa lukuun ottamatta. Kristillistä kirjallisuutta on seurakunnasta mahdollisuus saada äänitteinä. Haukiputaan seurakunnalla ei ole tällä hetkellä virka- tai työsuhteessa olevaa viittomakielitaitoista henkilöä, mutta seurakunta

voi tarvittaessa käyttää hiippakunnan kuulovammaisten papin palveluksia. Varsinaisesti vammaisia työntekijöitä seurakunnalla ei ole, mutta sen sijaan joitakin aktiivisia maallikoita on käytettävissä myös erilaisiin palvelutehtäviin.

Tulevaisuuden tärkeimpänä tavoitteena on suunnitella liikuntavammaisten ongelmien kulku kirkkoon. Kirkon pääportaiden yhteydessä on kyllä niin sanottu pyörätuoliluiska, mutta se on osoittautunut käytännössä liian jyrkäksi. Onneksi seurakuntalaiset ovat aktiivisesti avustaneet liikuntavammaisten saapumista jumalanpalveluksiin ja muihin kirkkotilaisuuksiin.

Seurakuntatoiminnan kannalta on tärkeää jatkaa yhteistyötä eri vammaisjärjestöjen kanssa. Vuosittain järjestetään vammaisten kirkkopyhää yhteistyössä Rantapohjan alueen seurakuntien kanssa. Lisäksi on mahdollisuus osallistua kehitysvammaisille järjestettävään rippikouluun. Kuulovammaisten leiri järjestetään naapuriseurakuntien kanssa vuosittain, samoin näkövammaisten leiri. Mielenterveystyötä tukeva leiri pyritään järjestämään vuosittain. Yhdessä yhdistyksen kanssa jatketaan mielenterveyden ongelmien kanssa elävien henkilöiden keskustelupiiriä kerran kuukaudessa. Tämän lisäksi suoritetaan vierailuja eri hoitokoteihin ja sairaaloihin sekä tehdään merkittävä määrä kotikäyntejä.

11 VAMMAISJÄRJESTÖT JA VAMMAISNEUVOSTO

Vammaisjärjestöt saivat alkunsa vammaisten hyväksi toimivista hyväntekeväisyysjärjestöistä. Järjestöt ovat kehittyneet etujärjestöiksi, jotka nostavat esille vammaisten ihmisten tarpeita sekä puolustavat ja kehittävät vammaisten oikeuksia yhteiskunnassa. Vammaisjärjestöt ovat merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja. Niillä on suorat yhteydet eduskuntaan ja ne vaikuttavat aktiivisesti poliittisiin päättäjiin. Ne toimivat yhdessä ja erikseen aloitteen tekijöinä ja lausunnon antajina eri hallinnon tasoilla vammaisten kansalaisten olosuhteiden parantamiseksi.

Järjestöjen edustajia on julkisen hallinnon työryhmissä ja toimikunnissa. Vammaisjärjestöt lisäävät jäsentensä tietoisuutta vammaan liittyvistä asioista ja vammaisten kansalaisten yhteiskunnallisista oikeuksista. Vammaisjärjestöt vahvistavat vammaisten ihmisten identiteettiä ja valmiuksia toimia ja vaikuttaa elinolojensa kehittämiseen. Omien jäsentensä tietoisuuden lisäämisen ohella järjestöt tekevät työtä koko väestön vammaisuutta koskevan tiedon ja tietoisuuden lisäämiseksi.

Suurin osa vammaisista on järjestäytynyt diagnoosipohjalta eli kullakin vammaryhmällä on oma järjestönsä. Vammaisjärjestöt ovat yleensä varsin suuria, hyvin organisoituneita järjestöjä, joilla on palkattuja työntekijöitä ja paikallisyhdistyksissä runsaasti jäseniä, jotka tekevät vapaaehtoista työtä. Lisäksi on pieniä koko maan kattavia järjestöjä, joissa toimitaan pelkästään vapaaehtoisuudeltaan. Järjestöjä on noin 80. Vammaisjärjestöillä on yhteistyöelin Vammaisfoorumi, joka on kiinteystämässä yhteistyötään.

Vammaisjärjestöt tuottavat ja kehittävät myös vammaisten tarvitsemia erityispalveluja kuten kuntoutus-, koulutus- ja asumispalveluja. Tämä toiminta edellyttää vuorovaikutusta ja jatkuvaa yhteistyötä viranomaisten kanssa. Valtion ja kuntien viranomaiset ostavat järjestöiltä palveluja oman palvelutuotantonsa lisäksi. Järjestötoiminnan rahoituksen vammaisjärjestöt hankkivat osin omien kampanjoidensa ja jäsenmaksujensa kautta. Suomalainen erikoisuus on Raha-automaattiyhdistys, joka hankkii yksinoikeuden turvin raha-automaattitoiminnalla varoja yleishyödyllisiin tarkoituksiin ja antaa huomattavaa taloudellista tukea vammaisjärjestöille.

Haukiputaan kunnan vammaisneuvosto

Eri puolilla maailmaa toimii vammaisneuvostoja tai niihin rinnastettavia yhteistyöelimiä. Vammaisneuvostoja toimii myös lähinaapureissamme Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Virossa. YK tukee voimakkaasti vammaisneuvostojen ja –järjestöjen asiantuntemuksen tuomista yleiseen

päätöksentekoon. Pohjana ovat maailman järjestön yleiskokouksessa vuonna 1993 hyväksytyt yleisohjeet (Standart Rules) vammaisten ihmisten mahdollisuuksien yhdenvertaistamisesta.

Suomessa vammaisneuvostot toimii sekä valtakunnallisesti että kunnallisesti.

(VANE= valtakunnallinen vammaisneuvosto)

- VANE järjestää valtakunnallisia vammaisneuvostopäiviä ja muita koulutustilaisuuksia, joissa kunnalliset vammaisneuvostot eri puolilla Suomea vaihtavat kokemuksia ja saavat tukea ja tietoa.
- VANE tiedottaa kuntiin ajankohtaisista tapahtumista ja lainsäädäntöhankkeista sekä pitää yllä kunnallisten neuvostojen ja valtakunnallisten järjestöjen yhteistietoja ja markkinoi näiden asiantuntemusta.

Vammaisneuvoston tulee edustaa kunnassa asuvia vammaisia, heidän omaisiaan ja paikallisia vammaisjärjestöjä. Kuntien tulee huolehtia vammaisneuvostojen toimintaedellytyksistä varaamalla talousarvioonsa erillinen määräraha neuvostojen toimintaan.

Vammaisneuvosto

- on vammaisten asiantuntijaelin kunnassa
- on yhteistyöfoorumi vammaisille, virkamiehille ja päättäjille
- rakentaa kuntaa kaikkien kuntalaisten tarpeille
- etsii kokonaistaloudellisia ratkaisuja kunnallisiin investointeihin
- on vammaisten vaikutuskanava kuntaan

Tavoitteena on kaikille kuntalaisille sopivat ratkaisut

- tiedonvälitykseen
- asemakaavoitukseen ja rakentamiseen
- joukko- ja kevytliikenteeseen
- sosiaali- ja terveystalouteen
- kulttuuriin, urheiluun ja vapaa-ajan harrastuksiin
- opetustoimeen

Haukiputaan kunnan vammaisneuvoston toimintaohjeet

Kunnanhallitus hyväksynyt 2.5.1989 § 364
Voimaantulopäivämäärä 1.6.1989

1 §

Tarkoitus: Haukiputaan vammaisneuvosto on kunnan ja sen alueella toimivien vammaisten henkilöiden, heidän omaisten ja vammaisjärjestöjen yhteistyöelin kunnassa.

2§

Tehtävät: Kunnanhallitus valitsee vammaisneuvoston toimikauttaan vastaavaksi ajaksi yhdeksän jäsentä ja jokaiselle henkilölle henkilökohtainen varajäsen. Vammaisilla henkilöillä, heidän omaisillaan ja vammaisjärjestöillä tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus.

3§

Tehtävät Vammaisneuvoston tehtävänä on:

- edistää viranomaisten, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen yhteistoimintaa kunnassa;
- seurata vammaisten henkilöiden tarpeiden kehitystä kunnan alueella;
- seurata kunnan yleisiin oloihin vaikuttavaa kunnanhallinnon päätöksentekoa vammaisten kannalta
- edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia ja vaikuttaa kunnallishallinnon

päätöksentekoon;

- edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin kuten koulutukseen, työhön, asumiseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin, kulttuuri- ja harrastustoimintaan;
- seurata vammaisille henkilöille tarkoitettujen palvelujen, tukitoimien ja muiden etuisuuksien kehitystä kunnan alueella;
- tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja kunnan eri viranomaisille vammaisuuteen liittyvissä asioissa;
- huolehtia käsittelemiensä asioiden tiedottamisesta;

Vuosittaisen toiminta suunnitelman mukaisesti Haukiputaan vammaisneuvosto:

- palkitsee kunniakirjalla vammaisystävällisen liikkeen
- järjestää yhteistapaamisen vammaisyhteisölle
- osallistuu Haukipudas-päiville
- mukana vuosittaisessa vanhusten ja vammaisten yhteisessä kirkkopyhässä
- Boccia -pelivuoron toimintakeskus Jatulissa
- Mukana Oulun kaupungin ja ympäristökuntien vammaisneuvostojen yhteistapaamisessa
- osallistuu VANEN valtakunnallisille vammaisneuvostopäiville ja muihin mahdollisuuksiin
- kokoontuu vuosittain 8-10 yhteiseen neuvoston kokoukseen

Joka neljäs vuosi vammaisneuvosto julkaisee Haukiputaalaisen vammaisten palveluoppaan. Edelleen vammaisneuvoston aloitteesta on Haukiputaalla käynnistynyt vammaispoliittisen ohjelman laatiminen. Vammaisneuvosto on aktiivisesti ollut edustajiensa kautta mukana ohjelman käytännön työn suunnittelussa ja laatimistyössä.

Neuvoston tavoitteena on:

- että vammaisilla ihmisillä on vahva edustus vammaispolitiikan yhteensovittamisessa, sillä vammaisjärjestöistä löytyy paljon tietoa ja taitoa
- että kunnan ja vammaisyhteisöjen edustajat vammaisneuvostoissa ovat elävästi kiinnostuneita vammaisten asioista. Edelleen kunnan edustuksen neuvostossa toivotaan kattavan eri hallintokuntia (myös teknistä puolta)
- että kunta huolehtii ja turvaa tarpeellisella määrärahalla vuosittain vammaisneuvoston toimintaedellytykset
- että jatkossakin neuvoston sihteerin tehtävät hoidetaan kunnan toimihenkilön voimin

Vammaisneuvosto toiminnan moottori on yhteistyö. Tämä edellyttää, että neuvoston jäseniksi valitaan henkilöitä jotka siihen pystyvät. On kyettävä katsomaan laajalle ja pitkälle. Edelleen vammaisneuvoston on hoidettava toimivat suhteet vammaisjärjestöihin, hallintokuntiin ja luottamushenkilöihin.

Haukiputaan kunnassa on tehty järjestökysely 11.02.2001 vammaisneuvoston toimesta. Kyselyssä kartoitettiin vammaisten tyytyväisyyttä/tyytymättömyyttä palveluihin (liite 5).

12 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA

Vammaispoliittinen ohjelma on tarkoitettu käytännön ohjeeksi päättäjille ja toimijoille. Siksi ohjelman seurantaan ja toteutukseen tulee sitoutua. Lisäksi seurantavastuu on kunnan vammaisneuvostolla ja paikallisilla vammaisyhteisöillä. Päätöksenteossa on hyvä muistaa, että arjen vaatimukset ovat

lopulta varsin yksinkertaisia. Vammaisen ihminen tarvitsee siinä kuin tervekin, sosiaalisen hyväksynnän, toimeentulon ja toimivat peruspalvelut. Lisäksi opastusta ja ohjausta pulmatilanteissa ja tukea ongelmissa. Palvelujärjestelmät tarvitsevat toimiakseen rahaa ja henkilöstöä. Edellä olevien voimavarojen lisäksi vammaispoliittisessa ohjelmassa halutaan erityisesti korostaa yhteistyön ja asenteiden merkitystä. Palvelun tulee olla keskinäiseen kunnioitukseen perustuvaa vuorovaikutusta. Yhteistyöhön ja toistensa ymmärtämiseen voi myötävaikuttaa virkamiesten, luottamusjohdon ja vammaisyhteisöjen yhteisellä kokoontumisella.

Vammaispoliittisen ohjelman laadinta on ollut pitkä prosessi. Monet asiat ovat muuttuneet ohjelmaa tehtäessä. Siksi ohjelmaa tulee tarvittaessa päivittää esim. mahdollisten lain muutoksien tapahtuessa.

Haukiputaan kunnan vammaispoliittinen ohjelma kätkee sisällensä sellaista asiantietoa, jolla on myönteinen merkitys vammaisten asioiden hoitamisessa. Toivomme tämän myös helpottavan ja nopeuttavan päätöksentekijöiden työtä.

LÄHTEET

Kohti yhteiskuntaa kaikille 1995: Vammaispoliittinen ohjelma. STM:n julkaisuja 1995:10.Helsinki
Kehitysvammaisuus WS Bookwell Oy. Porvoo 2001
Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työministeriö. Helsinki 2001.
Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1988.380/3.4.1987. Helsinki.
Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2001.
Sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädäntö käytännössä. RT-Print Oy, Pieksämäki 2001
Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2002. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi 2002
Standard Rules 1993. YK:n yleisohjeet. Mittatikki. Valtakunnallinen Vammaisneuvosto. Helsinki.
<http://www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/vammais.html>
<http://www.vn.fi/stm/suomi/pao/julkaisut/vampofin/vampofinteksti.htm#3>
http://www.geocities.com/harnes_verkosto/sos-opas.htm#_PALVELUSUUNNITELMA
<http://www.lea-test.sgic.fi/su/vanhem/tiedote.html>
<http://www.kela.fi/>
<http://www.invalidiliitto.fi/tiedotus/julkaisut/laatuavammais.pdf>
Linkkinä: vuokra-asuntojen kartoitus
<http://www.vn.fi/stm/suomi/pao/julkaisut/vampofin/vampofinsis.htm>
<http://www.poliisi.fi>
Vammaispalvelut - vammaispalveluiden soveltamiskäytäntö
Kynnys ry. 2002. Tapio Rätty. Kirjapaino Grafic Turku
<http://www.tulli.fi>

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS-RAPORTTI HAUKIPUTAAN TAAJAMISTA

TYÖRYHMÄ: Haukiputaan vammaisneuvosto
Atri Kuivala
Niilo Tauriainen
Ossi Hanhela
Heino Ojala
Merja Leinonen

Kartoitus liikkumisen esteettömyydestä Haukiputaan kunnan alueella, lähinnä Kirkonkylän keskustassa, Kellossa ja myös osittain Kiviniemessä, Martinniemessä ja Asemankylässä.

Kartoituksen suorittivat Haukiputaan vammaisneuvoston ”työryhmä”.
Mukana oli yksi(1) ns. tavallinen käsin kelattava pyörätuoli ja yksi(1) sähköpyörätuoli.
Ko. työhön käytettiin yhteensä 45 miestyötuntia 26-27.6.2001.
Tarkistaminen ja puhtaaksikirjoitus 15 tuntia.

Tehdyssä raportissa on käytetty seuraavaa luokitusmerkintää, lisäksi lyhyt kommentti ja osaan epäkohdista korjausehdotus.

INVA P-PAIKKA

3 = sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä hyvin merkittynä
2 = pysäköintitilaa on , mutta inva-paikkaa ei ole
1 = auto on jätettävä kauas kohteesta
0 = pysäköintimahdollisuutta ei ole

SISÄÄNMENO

3 = hyvä luiska, ovi avautuu sähköisesti, ei kork. kynnyksiä, ei tarvitse apua
2 = luiska on, itse avattava ovi, saa itse auki, ei kork. kynnyksiä,
1 = ei luiskaa, raskaat ovet, korkeat kynnykset, tarvitaan apua
0 = pyörätuolilla ei onnistu sisälle meno

SISÄTILAT

3 = tilavat ja toimivat, mahdollisesti hissi
2 = rajallinen liikkuminen mahdollista
1 = liikkuminen suppealle alueella
0 = sisätiloissa ei voi pyörätuolilla liikkua

WC tilat

3 = toimiva inva- tai monitoimi wc
2 = inva wc, mutta varustelu puutteellinen
1 = ns. tavallinen wc, ei mahdu pyörätuolilla
0 = ei wc:tä ollenkaan käytettävissä

Kohteen luokituspisteet käynnin jälkeen ao. paikan perässä.

JULKISET RAKENNUKSET JA VIRASTOT

1. KUNNANVIRASTOTALO 3 – 1 – 0 – 1
2 P-paikkaa, mutta liian kapeat (ruudun leveys pitää olla 3,5m), jalkakäytävälle nousu mahdoton, reunaviisteet puuttuu joten kierrettävä kaukaa jotta pääsy mahdollista jalkakäytävälle.
Liikuntarajoitteiselle asiointi virastossa hankalaa, pt:lla mahdotonta.
Suosittelemme alakertaan palvelupaikkaa ko. asiakkaille.
2. SOSIAALIVIRASTO 2 – 2 – 2 – 1
Luiska ulkona mutta liian kapea, sähköpt:lla ei sovi kääntymään sisälle. Sähköpt:lla ei sovi metallinpaljastusportista.
Suosittelemme luiskan ja portin leventämistä sekä P-paikkaa esim. Kiiminkijoen opiston edustalle mistä se palvelee useissa yrityksissä asioivia.
- 3.SOSIAALI- ja TERVEYDEN HALLINTO
SIMPPULA 2 – 3 – 3 – 2
P-paikka pysäköintialueelta puuttuu, vanha rakennus, aika hyvä pt:lla
4. TERVEYSKESKUS 3 – 3 – 3 – 3
Inva P-paikoilta kelaamaan lähtö hieman vaikeaa, syy piha kalteva.
5. KIIMINKIJOEN OPISTO 2 – 1 – 2 - 0
Pt:lla sisälle menossa avustaja tarpeellinen.
6. MERITA-PANKKI 1 – 1 – 2 – 0
Automaatilla asiointi sivuttain onnistuu, voisi olla hieman alempana.
7. KIINTEISTÖ Oy SIMPPULANHAKA 2 – 2 – 2 – 1
Luiska hyvä, kynnys aika korkea.
8. SEURAKUNTATALO 2 - 2 – 3 – 2
Sisälle meno hieman hankalaa, ritilän reunasta puuttuu pieni luiska, wc tila hiukan ahdas pt:lle muuten toimiva talo.
9. KIRKKO 3 - 2 – 2 – 1
Kulkuväylät sorapinnalla sekä loivaa nousua, luiska on mutta tosi jyrkkä tarvitaan ehdottomasti avustaja pt:llä ei yksin jaksa kelata.
10. KOTISEUTUMUSEO
Ei liikuntavammaisella asiaa (pt:lla).
11. KELA 2 – 3 – 1 - 0
Ovi toimistoon tosi ahdas, myös sisätiloissa liikkuminen hankalaa.
12. OSUUSPANKKI 2 – 3 – 1 – 0
Avara hyvä tila, maksuautomaatilla vähän ahdasta, ulkona olevalle automaatille ei pt:llä pääse.
Edellä mainitut (11, 12, 28) yritykset sijaitsevat uudessa kiinteistössä. Huomioitavaa on että, piha-alueen laajalla pysäköintialueella ei ole yhtään merkittyä inva P-paikkaa. Myöskin huomioitava asia että tällaisen kiinteistön ollessa kysymyksessä yleisö wc:tä ei ole puhumattakaan monitoimi wc:stä joka työryhmän mielestä pitää tässä tapauksessa sijaita kiinteistössä, kävijämäärä on suuri talon yrityksiä jo ajatellen.
13. POSTI 2 – 1 – 2 – 3
Vähän ahdas sisään käynti, apupöydät sisätilassa liian korkealla ajatellen pt. asiakasta.
14. VEROTOIMISTO 2 – 2/3 – 3 – 3

Ovi summeri apua tarvitseville, vähän ahdas sisään käynti.

15. TYÖVOIMATOIMISTO 2 – 2/3 – 3 – 3
Vähän ahdas sisään käynti

Edellä mainitut (14, 15) yritykset sijaitsevat toisessa kerroksessa jonne portaiden lisäksi on myös hissi johon mahtuu pt.

Lisäksi yläkerrassa on yleisö wc jonne sopii pt:llä, sitä varmaan voi käyttää myös (13) asiakkaat.

Suosittelimme wc pöntön korottamista, toisen käsituen asentamista sekä piha-alueelle 1-2 P-paikan merkitsemistä.

KAUPAT, LIIKKEET, YRITYKSET

16. PARTURI-KAMPAAMO KEROLA
17. KENKÄ-EXPERT
18. MINI-MIX LUONTAISTUOTE
19. SAMPO-ASU

20. KANGASKAUPPA 1 – 1 – 1 – 0 kaikille

Toritalossa yllä olevat pienet yritykset, kaikilla todellinen halu palvella kaikkia asiakkaita. Ulko-ovien palokynnykset ovat haittana sisään menolle joten avustajaa tarvitaan.

Suosittelimme P-paikkaa myös pysäköintirivin toritalon puoleiseen pätyyn, sekä katutasosta jalkakäytävälle tehtäviä loivennuksia myöskin suojatien pykälien poistamista.

21. HAUKITORI 3 – 3 – 3 – 0

Merkityt P-paikat(2 kpl) löytyy, mutta ovat liian kapeita.

Suosittelimme P-paikkojen siirtämistä reunaan ja leventämistä(3,5m).

Laitimmaisiksi siirtämisestä on myös etu että jalkakäytävälle pääsy on helpompaa.

22. TYÖNHAKIJAT
23. PYÖRÄKORJAAMO
24. KIRPPIS

25. OIKEUSPALVELUT 2 – 0 – 0 – 0 kaikille

yllä olevat ovat samassa kiinteistössä (Haukitorin takana).

Työnhakijoiden tiloihin pääsee avustettuna pt:lla, muihin tosi korkeat kynnykset eli tosi vaikeaa.

26. KUKKA- ja HAUTAUSPALVELU 2 – 0 – 0 - 0

Torilla(Heiton kiinteistö) palvelee ulos.

Suosittelimme että tähän kiinteistöön laitettaisiin valvottu maksullinen yleisö wc myöskin ottaen liikuntarajoitteiset ja pt:n käyttäjät huomioon.

Sellaista ei kylällä ole ja sen tarve on todellakin olemassa ottaen huomioon esim. team-taksilla asioivat vanhukset ja muutkin kylällä asioivat.

27. VALINTATALO 2 – 3 – 3 – 0

Hyvät kassojen välit, pt:lla kulkeminen ok. Muuten vrt. 10-11-12.

28. ALKO 2 – 3 – 1 – 0

Sisään meno helppo, sopii liikkumaan, kassavälit pt:lle ok.

29. FOTOTORI
30. MERVIN KUKKA
31. STEP IN
32. KULTALINSSI
33. KELLO KYLMÄÄHO
34. HAMMASTEKNIKKO

35. SINIKAARRE

36. SUUHYGIENIAKESKUS

37. LIIKENNEKOULU

P-paikka puuttuu, ovet ahtaat, pyörätuolilla liikkuva tarvitsee apua.

Suosittelomme P-paikkaa pysäköintialueelle liikkeiden eteen, pienet luiskat helpottaa sisään menoa.

38. KUKKA- ja

HAUTAUSTOIMISTO KROPSU 2 – 2 – 2 – 0

Luiska sisälle on. Pihasta ylämäkeä liikkeeseen > apu tarpeen.

39. PARTURI KAMPAAMO PAULA

40. ANJUSKA

41. MATKATOIMISTO 2 – 1 – 2 – 0

Avustaja välttämätön, korkeat kynnykset

42. MELILLA

2 – 2 – 3 – 1

Sisälle taka- tai etuovesta pt:lla

43. MENNINKÄISEN TUPA

2 – 1 – 1 – 0

Sisälle menemiseen tarvitaan avustaja.

44. TIIMARI

2 – 3 – 2 – 0

Luiska on, mutta sähkötuolille liian kapea. Pyörät pois luiskan edestä.

Suosittelomme luiskan leventämistä.

45. PELIPISTE BEST BURGER 2 – 2 – 2 – 0

Luiska sisälle on joskin hieman jyrkkä, kapeat ovet.

46. HAMMASLÄÄKÄRIKESKUS

2 – 0 – - - -

ei asiaa pt:n käyttäjillä.

47. TORIKIEVARI

48. TAPIOLA METSÄYHTIÖ

49. SILMÄLÄÄKÄRI ja OPTIKKO

50. KIRPPUTORI

51. KOTIAPU YHDISTYS

52. KUMPPANUUSKESKUS

53. METSÄNHOITO YHDISTYS 2 – 2 – 2 – 0

Ovat kaikki samassa kiinteistössä, osa toisessa kerroksessa jonne hissi, asiointille pääsyyn pientä apua tarvitaan, jalkakäytävä reuna korkea.

Suosittelomme pysäköinti alueelle P-paikkaa, reunojen viistämistä.

54. SEPPÄLÄ

2 – 2 – 2 – 0

Luiska on, ovet riittävän isot myös pt:lle

55. HAUKIPUTAAN VÄRI

56. VAKUUTUSYHTIÖ TAPIOLA

57. GEOPUDAS

58. KAUNEUSPISTE VEHKAPERÄ

59. KIIINTEISTÖVÄLITYS VEDMAN 2 – 1 – 1 – 0

Samassa kiinteistössä, korkeat kynnykset, ei P-paikkaa.

Suosittelomme P-paikkaa, luiskat oville.

60. EXPERT MARKUS

2 – 2 – 3 – 1

Luiska on, ylätaso kapea pt:n kääntymiseen.

61. SALON AMILLON 3 – 1 – 1 – 0

62. KIINTEISTÖVÄLITYS 3 – 1 – 1 – 0

Korkeat kynnykset, tarvitaan pt:lle avustaja.

63. APTEEKKI 3 – 2 – 3 – 0

Pienet kynnykset, ahtaat oviaukot, pieni eteinen.

64. AUTOKOULU KAAAN 3 – 1 – 1 – 0

65. R-KIOSKI 3 – 2 – 2 – 0

Autokoulun kynnykset korkeat, tarvitaan avustaja, R-kioskilla ovet raskaat.

66. KIRJASTO 3 – 2 – 3 – 3

67. LÄÄKÄRIKESKUS 3 – 3 – 3 – 3

Sama pysäköintialue 62, 63, 64 ja 65, piha ok. P-paikkoja vain yksi.

Suosittellemme P-paikkoja 2 lisää, koska mm.kirjasto lisää kävijä määrää pysäköinti alueella.

68. KUVAMIES

69. VÄISKIN TV- JA KONE

70. LAHJA JA KIRJA 2 – 1 – 1 – 0

ovat rinnakkain samalla sivua rakennusta, pientä vaikeutta sisälle menossa, palvelevat tarvittaessa ulos.

71. VIESTIPAJA

72. SAMPO-VAKUUTUS PALVELUPISTE 2 – 1 – 1 – 0

Vain avustajan kanssa kulku mahd., pieniä palvelupisteitä.

73. S - MARKET REIMARI 3 – 3 – 3 – 1

74. SONG – PUHELINYRITYS

75. KOTIPIZZA

Samasta sisäänkäynnistä kulku ylläoleviin, kulku helppoa ja vaivatonta.

Inva P- paikat takapihalla, etupuolella olevassa ulkoseinässä oleva

OTTO – automaatti on ovi – silmän vaikutus piirissä, pt:stä käyttö hankalaa.

Suosittellemme yleisö wc:n sisustuksen muuttamista jotta saataisiin myös tilaa pt:lle.

76. LÄHIVAKUUTUS

77. PARTURI-KAMPAAMO MIRE

78. OULUN S ISÄNNÖINTI 2 – 1 – 1 – 0

Avustaja tarpeen sisälle menoon.

79. RABATTI 3 – 3 – 3 – 0

Hyvät puitteet, inva P-paikka puuttuu sekä wc.

80. TELIA - MYYNTIPISTE

81. HIEROJAT

82. TV-HUOLTO

83. PARTURI-KAMPAAMO STYLETTE

84. DAMLATAS 2 – 1 – 1 – 0

Inva P-paikka puuttuu, sijaitsevat samassa kiinteistössä ja pihassa, sisään menoon tarvitaan avustaja.

Suosittellemme pysäköinti ruudun sekä luiskien laittoa.

85. RAUTIA – RAUTAKAUPPA 2 – 3 – 3 – 1

Inva P-paikka puuttuu, sekä pt:lla mahtuva wc, luiska hieman jyrkkä.

Suosittellemme pysäköintipaikan sekä wc:n laittoa.

86. SÄÄSTÖKUOPPA 3 – 3 – 3 – 1

Hyvät pysäköintitilat, sähköovet, kaksi (2) inva pysäköinti ruutua tulee kun saavat laajennusosan ja pysäköinti alueen kuntoon (merkit oli jo).

Monitoimi wc asiakkaille harkinnassa mikäli teknillisesti mahdollista.

KELLONLIIKEKESKUS

87. SPAR – MARKET KESKITALO 2 – 3 – 3 – 1

Sisääntulossa luiska on sekä sähköllä avautuvat ovet. Henkilökunnan wc:tä voi hätätilassa käyttää ei kuitenkaan mahdu pt:lla.

88. OSUUSPANKKI

89. APTEEKKI

90. VAATELIIKE

91. KUKKAKAUPPA

92. R – KIOSKI

93. GRILLI KIOSKI MARI – ELLI

94. PUUKSTAIN 2 – 1 – 1 – 0

Asiointi sisälle vaatii avustajan, ovat samassa pihassa kaikki myös 87 mutta inva P-paikka puuttuu. Suosittelemme pysäköinti paikan merkitsemistä sekä luiskien laittamista.

95. S – MARKET KELLO 2 – 2 – 2 1

pysäköinti alue hyvä mutta ei inva P-paikkaa, sisään meno vaikeahko, avustaja tarpeellinen.

96. PIZZERIA - KELLO

97. KELLON TILITYTÖT 2 – 1 – 1 – 0

Asioitava avustajan kanssa.

98. PARTURI – KAMPAAMO RITA

99. K – LÄHIKAUPPA RUOKAKELLO 2 – 2 – 2 – 0

Samassa pihapiirissä, ei ole inva P-paikkaa, luiska parturiin, reunukset katutasosta kulkuväylälle korkeat.

Suosittelemme P-paikka merkintää, reunuksessa loivennus kulkukohdalle.

100. SEURAKUNTATALO 2 – 2 – 3 – 2

Hieman apua tarvitaan kelattavalla tuolilla sisälle menossa.

101. NUORISOSEURA 2 – 2 – 2 - ?

Remontti juuri kartoitushetkellä käynnissä.

102. POLIISILAITOS 2 – 2 – 3 – 1

Luiska on, pt:n kanssa hieman kiertelyä, hissillä toiseen kerrokseen.

103. PAIKALLISLEHTI RANTAPOHJA 2 – 2 – 1 – 0

Remontti menossa, luiska rakenteilla.

104. SUUTARI ja NAHKATYÖ 0 – 0 – 0 – 0

Pt:lla ei asiaa portaat esteenä, muuten yritys saanut myönteistä palautetta hyvästä palvelusta. MARTINNIEMI

105. TSEMPPI 2 – 1 – 2 – 1

Työkeskus, ihme kun ei pt käyttäjiä ole huomioitu paremmin.

106. SEURAKUNTAKOTI 2 – 2 – 3 – 2

Piha asfaltoitu, luiska on, helppo toimia käsituolilla, wc hieman ahdas.

107. ANJUSKA

108. MARTIN VALINTA

109.MARTIN TUKKA
110.SIWA 2 – 1 – 1 – 0
Helpohko asioida, ehkä varmempaa avustajan kanssa.

111.LEILAN TUKKA TUPA
112.MARTIN KEIDAS 2 – 0 – 0 – 0
pahojen portaiden takana.

ASEMAKYLÄ

113.POHJOLA OPISTO 2 – 2 – 2 – 2
Maan tasasta sisälle meno ei isompia esteitä, sisällä liikkuminen rajallista.

114.LOMAKOTI ONNELA 2 – 2 – 2 – 2
Luiska on, kynnykset korkeahkoja, inva wc.

115. ASEMAKYLÄN PARTURI KAMPAAMO
116.TRIMMAUSLIIKE FIKSA
117.KIOSKI
118.HAUKIPUTAAN OK.
Esteitä kaikissa, kapeita ovia, korkeita portaita.

RAVINTOLAT

119.NAVETTA
Kulku pt:lla avustajan kanssa. Voi asioida oven edessä olevassa baaritiskillä ja ulkoterassilla.
Ahtaat tilat, ei pt wc:tä.

120.SAMANTTA
Kulku sisälle kohtalaisen helppoa. Inva wc:tä ei ole, syksyn remontin yhteyteen suunnitteilla.
Hotellihuoneita remontoitu, varattu savuton alue ravintolassa.

121.CAMILLO
Avustettava sisälle. Häätätilassa pt:llä wc käynti onnistuu saunan puolella, kuitenkin puutteellisin varustein.

122.APOTEK
Korkeat portaat, vain patiolla kesäisin pt:lla.

123.KULKURI ja JOUTSEN
Avustettava sisälle, inva wc pienellä muutostyöllä mahd.

124.TOINEN KERROS
On yläkerrassa korkeiden portaiden päässä, ei hissiä joten liikuntaesteisen vaikea asioida.

KOULUT

Kaikissa kouluissa ei ole käyty. Seuraavassa kommentit käydyistä.

125.ALA-ASTE kk.
Remontti menossa, hyvä luiska etuovella, varsinaista inva wc:tä ei ole.

126.YLÄ-ASTE kk.
Sisäänkäynnit olleet hankalia. Remontti käynnissä, toivottavasti huomioidaan.

127.LUKIO kk.
Hyvä luiska talon pohjois-siivessä. Hyvät wc tilat. Ns. pyörätuolihakva puuttuu wc oven sisäpuolelta.

128.JATULI

Sisälle meno hyvä, syy luiska ja sähköllä avautuva ulko- ja sisäovi, inva wc ahdas ja varustus puutteellinen.

Toivomme, että tulevaan uimahalli osuuteen tulisi toimiva monitoimi-wc mahdollisin suihkumahdollisuuksin.

129.KESKUS URHEILUKENTTÄ

Vanha ja vaikea kulkuinen.

Kun uusi huoltorakennus rakennetaan, toivomme siihen asianmukaiset INVA– WC tilat ja varusteet.

HUOLTOASEMAT

130.SHELL KELLO

Tankkaaminen vaikeahkoa, sisälle pääsee vain pieni kynnyks ovella, liikkuminen rajallista, apua saa henkilökunnalta.

131.TB KELLO vrt. edell.

132.NESTE KK. kylmäasema, apu tarpeen

133.SEO KK. portaat haittana pt:lle, hyvä palvelu, henkilökunta tankkaa ja toimittaa sisälle asiat.

134.SHELL KEISKA tankkaaminen vaikeahkoa, sisälle pääsee vain pieni kynnyks ovella, liikkuminen rajallista, apua saa henkilökunnalta.

135.TB KEISKA

Portaat haittana, apua saa henkilökunnalta.

LIITE 2

ESTEETTÖMYYS KARTOITUS PÄIVÄKODIT

PÄIVÄKODIT

Työryhmä ei ole käynyt mainituissa kohteissa katsomassa ao. seikkoja mutta vakaa uskomus on että pyörätuolissa olevia henkilöitä löytyy myös tältä sektorilta joten toivomme että ko. epäkohtia ei haitaksi asti ole.

Kaikkia kohteita ei varmasti ole käyty, mutta mielestämme tässä olevat ovat niitä joita valtaosa liikuntarajoitteisista ihmisistä käyttää jos ei joka päivä niin ainakin joskus.

MITÄ JÄI KARTOITUKSESTA KÄTEEN:

Voidaan todeta, että korjattavaa on aika paljonkin, mutta toisaalla pienellä mietinnällä ja varsin vähällä rahalla moni asia tulisi paremmaksi ja tavalla soisimme lähes tasavertaisen elämän liikuntarajoitteiselle ihmiselle unohtamatta vanhuksia tai lastenvaunuja, -rattaita eli esteetön liikkuminen palvelee valtavaa populaatiota.

Seuraavassa joitakin ajatuksia ja korjausehdotuksia:

- Pyörä- ja jalankulku tiestön kunnossapitoon tulee panostaa. Rakenteiden tulee olla tasaisia ja tarpeeksi leveitä.
- Nousut ja laskut jalankulkuväylältä takaisin tulee viistää tarpeeksi loivaksi.
- Inva P-paikan ei tarvitse olla ihan sisään meno oven kohdalla, toisaalta laaja-alaisia kiertoteitäkin tulee välttää.
- Äkilliset jyrkät korkeuserot pihoidilla ja kulkuväylillä vaikeuttavat pyörätuolilla liikkumista.
- Yleinen wc keskustassa tulisi olla esim. vanhuusväestön kauppamatkasta voi "hädän tullen" tulla ikävä.
- Ja kun luiskan rakentaa sen tulee olla tarpeeksi leveä ja sama koskee edessä olevaa tasoa.

Tämä kartoitus painottuu suuresti liikunta vammaisen ja lähinnä pyörätuolilla liikkujan ongelmiin, mutta missä pyörätuolilla on vaivatonta ja helppoa liikkua olemme hyvin vakuuttuneita siitä että silloin on ns. tervejalokaisenkin hyvä, unohtamatta (kertaus opin äiti) alussa mainittuja ryhmiä eli vanhukset, lastenvaunut, -rattaat, lievästi liikuntaesteiset....

SELVITYS PYÖRÄTUOLILLA LIIKKUVIEN HENKILÖIDEN MAHDOLLISUUKSISTA ASIOIDA SEURAAVISSA PÄIVÄHOIDON TOIMIPISTEISSÄ

KIVINIEMEN PÄIVÄKOTI/RYHMÄPERHEPÄIVÄKOTI

- periaatteessa uusi päiväkotit on suunniteltu niin, että pyörätuolilla mahtuu ovista ja portaita ei ole missään, mutta... käytännössä ulko-ovista kulkemisessa voi tarvita apua, koska ovet ovat raskaita metalliovia ja ne sulkeutuvat itsestään aika nopeasti ja kynnysten ylitykset vaativat käsivoimia.
- sisällä on avaraa, joten liikkuminen pyörätuolilla onnistuu hyvin
- inva-wc löytyy päiväkodista

NUOTTATIE ESIKOULU

- toimii vanhassa omakotitalossa ja suunnittelussa ei ole huomioitu liikuntaesteisiä
- molempien sisäänkäyntien edessä on portaat, ei luiskaa, joten pyörätuolilla ei pääse sisälle
- ovista ei mahdu pyörätuolilla
- sisällä ahdasta, joten liikkuminen pyörätuolilla vaikeaa
- ei inva-wc:tä

ORAVAN ESIKOULU/KOIVULAN PÄIVÄKOTI

- asioiminen tai asiakkaana oleminen ei onnistu, koska kyseisiin paikkoihin on korkeat rappuset ja tarvittavat luiskat puuttuvat, lisäksi näissä paikoissa ei ole inva-wc:tä

KELLON PÄIVÄKOTI

- pääsee esteettä eikä kynnyksiä juurikaan ole, lisäksi päiväkodissa on inva-wc!- pienillä muutoksilla käyttökelpoinen

TUULIKELLO AVOIN PÄIVÄKOTI

- voi käyttää, jos wc:ssä käydään "naapurissa"?, joskin tilat ovat melkoisen ahtaat ja "tukkoiset"

ESIKOULU PUNAHILKKA

- ulkoportaissa on luiska, mitä pitkin pääsee sisälle
- sisätilat ovat niin ahtaat, että liikkuminen apuvälineiden kanssa vaikeaa, periaatteessa kyllä mahdollista

KENTÄN ESIKOULU

- ulko-ovi on maan tasalla, mutta siinä on kynnyks
- sisälle ei pääse ilman apua ja sisätiloissa esim. eteisen käytävä on todella ahdas liikuntaesteiselle

SIMPPULANKARTANON PÄIVÄKOTI

- ulkoportaissa on ollut luiska, joka poistettu remontin yhteydessä,- ei liene vaikea laittaa jos tulee tarvetta
- sisätiloissa ei kynnyksiä tai muita esteitä esim. pyörätuolille

SUO-UKON PÄIVÄKOTI/RYHMIKSET

- päiväkotiin pääsee pyörätuolilla pääovesta
- piha on asfaltoitu ja parkkipaikat ovat lähellä pääovea
- sisällä jonkun verran kynnyksiä, lähinnä palo-ovissa, mutta tilat ovat väljät ja pyörätuolilla liikkuminen on suhteellisen helppoa
- myös yksi isompi vessa, johon mahtuu pyörätuolilla

HUVIPOLUN PÄIVÄKOTI/RYHMIS

- on vanhassa omakotitalossa, tilat ovat ahtaat ja sokkeloiset
- piha on asfaltoitu, mutta kynnykset ulko-ovissa ovat aika korkeat
- talossa on kapeita käytäviä ja vessat ovat pieniä, todennäköisesti pyörätuolilla liikkuminen olisi aika vaikeaa

HUKANPESÄN PÄIVÄKOTI

- hankaluuksia tuottavat korkeat kynnykset, porrasaskelmat, kapeat käytävät ja ahtaat sisätilat
 - inva-wc on
 - parkkipaikalle on matkaa n. 20 m, auton ajaminen päiväkodin pihalle on vaarallista lasten ulkoilun aikana ja lisäksi portit täytyy avata. Myös pyörätuolilla liikkuminen on hankalaa hiekkaisella pihalla
- #### PROOMUPIUSTON PÄIVÄKOTI

- ulkoportaissa luiska pyörätuoliasiakkaille, ei korkeita kynnyksiä (1 kpl sisätiloissa) lisäksi sisätilat avarat (tosin osastoilla liikkuminen vaatisi huonekalujen uudelleen järjestelyä) ja käytävät leveät
- autolla ei ole esteetön kulku (portit täytyy avata), sisälle matkaa noin 10 m
- pihalla sinänsä on helppo liikkua pyörätuolilla, koska se on laatoitettu
- inva-wc:tä ei ole

LIITE 3.

SELVITYS HAUKIPUTAAN KUNNAN OMISTAMISTA VUOKRA-ASUNNOISTA

HAUKIPUTAAN KUNTA

Ympäristöpalvelut/ Asuntotoimi/Kiinteistö Oy Simppulanhaka

VUOKRA-ASUNNOT 31.12.2001

Kunnan suoraan omistamat vuokra-asunnot		10
	10	
Kunnan sosiaali- ja terveystyöpalvelujen omistamat vuokra-asunnot		69
	69	
Kunnan 100 %:sti omistamien yhtiöiden vuokra-asunnot		664
Kiinteistö Oy Simppulanhaka	664	
Kiinteistö Oy Simppulanhakan osake-enemmistöllään hallitsevien yhtiöiden vuokra-asunnot		24
Kiinteistö Oy Haukipirtti	24	
Vanhustenhuoltoyhdistysten ja säätiön omistamat vuokra-asunnot		142
Jokivarren	24	
Kellon	30	
Kirkonkylän	48	
Martinniemen	33	
Sotainvalidien ja vammaisten palvelusäätiö	7	
Muut aravalainoitettavat vuokratilayhtiöt, joissa jatkorajoitukset		51
Kiinteistö Oy Martinharju	24	
Kiinteistö Oy Martinkumpu	27	
Korkotukilainoitettavat vuokra-asunnot	20	
Asunto Oy Haukiputaan Myllytalot	10	
Asunto Oy Haukiputaan Myllynkivi	10	
Yhteensä		980
Huoneistotyyppit asunnot		%
1 H + K	253	25,82
2 H + K	513	52,35
3 H + K	176	17,96
4 H + K	38	3,88
	980	100,00

ASUNNONHAKIJAT JA ASUNNON SAANEET:

Yhteishaku- ja valintamenettelyssä; Kiinteistö Oy Simppulanhaka,

Kiinteistö Oy Haukipirtti, Asunto Oy Haukiputaan Myllynkivi ja

Myllytalot sekä kunnan suoraan omistamat vuokra-asunnot:

Yhteensä 718 asuntoa.

Asunnonhakijoita

1 H + K	260	45,86
2 H + K	129	22,75
3 H + K	92	16,23
4 H + K	86	15,17
	567	100,00

Haettavana olleet asunnot 2000

Valmistuneet	49	
Vapautuneet	128	
Yhteensä		177

Haettava olleet asunnot huoneistotyypeittäin:

	asuntoja	%
1 H + K	23	12,37
2 H + K	108	58,06
3 H + K	46	24,73
4 H + K	9	4,84
	186	100,00

Asunnon sai 32,8 % hakijoista.

Keskineliövuokrat vaihtelevat asunnon iästä ja sijainnista riippuen sekä siitä, mitä kustannuksia vuokra sisältää: 21,00 - 50,00 mk/m²/kk

LIITE 4

LÄÄKINNÄLLISEN KUNTOUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN HAUKIPUTAAN KUNNASSA VUOSINA 1999-2001

Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen on kunnalle lakisääteistä, mutta käytettävissä olevista voimavaroista riippuvaa. Kuntoutuksen laajuuteen ja kuntoutettavien asiakkaiden määrään vaikuttavat kunnan osoittamat määrärahat. Niiden puitteissa lääkinnällistä kuntoutusta tulisi järjestää tasapuolisesti kuntalaisten tarpeet huomioon ottaen.

Asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista on korostettu korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksissä. Yksilöllisyyden vaatimusten ja lainsäädännön jättämän suuren harkintavallan vuoksi lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämiskriteerit ovat vaikeasti määriteltävissä ja käytännöt eri kuntien välillä ovat epäyhtenäisiä.

Käytäntöjen yhtenäistäminen on ainakin apuvälineiden osalta edistymässä, sillä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) on alkanut valmistella valtakunnallista laatusuositusta, jossa käsitellään apuvälinepalvelujen järjestämistä ja resursointia. Stakesin selvitysten mukaan apuvälineisiin käytetyt määrärahat ovat pysyneet Suomessa 1990-luvun alusta lähtien samana, vaikka apuvälineiden hinnat ovat nousseet ja apuvälineiden tarve on lisääntynyt.

Yksittäisen lääkinnällistä kuntoutusta koskevan päätöksen tekeminen voi tapauksesta riippuen olla joskus hyvinkin vaikeaa, kun rajallisten resurssien ja asiakkaiden monenkirjavien terveydellisten ongelmien lisäksi on huomioitava tasapuolisuuden ja yksilöllisyyden vaatimukset. Lisähaasteita tuovat vielä väestön ikääntyminen ja väkiluvun kasvu, jotka lisäävät sosiaali- ja terveystalouden tarvetta.

Lääkinnällistä kuntoutusta järjestettäessä huomionarvoista on myös se, että asiakkaan oikeusturva ei ole kovinkaan hyvä. Lääkinnällistä kuntoutusta koskeva päätös on (sairaanhoidon) päätös, josta ei voi valittaa. Muutoksenhakukeinoja ei siis varsinaisesti ole. Päätökseen tyytymättömän asiakkaan vaihtoehtoina on muistutuksen ja/tai kantelun tekeminen sekä asian vieminen hallintoriitana hallinto-oikeuteen.

Tässä raportissa selvitetään lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämistä Haukiputaan kunnassa vuosina 1999 – 2001. Aluksi kerrotaan lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyvästä lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä. Sen jälkeen alkaa lääkinnällisen kuntoutuksen määrällinen selvitys kuvioiden avulla. Luvussa 3. tarkastellaan fysioterapiaa, toimintaterapiaa ja apuvälineitä. Fysioterapian osalle on laskettu kuuluvaksi myös lymfahoito, ratsastusterapia, erilaiset ryhmät, musiikkiterapia ja laituskuntoutus. Luvussa 4. on selvitetty lääkinnällisenä kuntoutuksena järjestettyä puheterapiaa. Sopeutumisvalmennuksesta on kerrottu lyhyesti luvussa 5. Kuudes luku antaa kuvan lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämiskriteereistä fysioterapian ja apuvälineiden osalta. Seitsemännessä luvussa on vertailutietoa muihin apuvälinepalveluihin ja lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämiseen muissa Oulun seudun kunnissa. Lopussa on vielä selvitys Kansaneläkelaitoksen kustantamasta vaikeavammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta haukiputaalaisille vuosina 1997 – 2001.

Tiedot, joiden pohjalta Haukiputaan kuntaa koskeva selvitys on tehty, on saatu fysioterapiaosastolla olevista lääkinnällisen kuntoutuksen kansioista, joihin on koottu kaikki fysioterapia-, toimintaterapia- ja apuvälinepäätökset. Puheterapia- ja sopeutumisvalmennuspäätökset on saatu TEHO-kunto-ohjelmasta tulostetusta tilastosta. Lisäksi muun muassa toteutuneet käynnit ja käytetty markkamäärä on selvitetty TEHO-kunto-ohjelmasta. Väestötiedot ovat Haukiputaan kunnan tilastokirjasta. Kaikki saadut tiedot on koottu Excel-tilukkolaskentaohjelmaan ja laskutoimitusten jälkeen tiedot on muutettu graafiseen muotoon.

Lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämiskriteereitä on pyritty kartoittamaan fysioterapian osalta kokoamalla Effica- ja TEHOkunto-ohjelmien avulla yhteenveto kaikista niska-hartiaseudun, olkapään, selän ja polven diagnoosien perusteella tehdyistä päätöksistä. Apuvälineiden osalta yhteenveto on tehty tukipohjallisia, kengänkorotuksia, erityisjalkineita ja tukiliivejä sisältävistä päätöksistä.

Muita Oulun seudun kuntia koskevaa vertailutietoa on saatu soittamalla kyseisten kuntien fysioterapiaosastoille sekä Oulun seudun ympäristökuntien johtavien lääkäreiden kokouksessa (JL7) kootusta taulukosta. Kansaneläkelaitokselta on saatu tilasto sen järjestämästä vaikeavammaisten lääkitämisestä kuntoutuksesta Haukiputaan kuntalaisille.

Tässä raportissa olevia tilastoja tarkastellessa on hyvä muistaa, että tiedot eivät varmastikaan ole täsmälleen oikeita, vaan pieniä virheitä suuntaan ja toiseen voi löytyä. Tämä johtuu monenlaisista eri tekijöistä: Kaikista henkilöitä ei ole päätöstä kirjattu lainkaan, vaan on voitu esimerkiksi suullisesti sopia kielteisestä päätöksestä. Tiedot ovat kulkeneet monen eri henkilön ja erilaisten kirjausjärjestelmien kautta, joten unohduksia ja pieniä virheitä on voinut sattua. Lisäksi, kun itse olen koonnut tietoja monesta eri lähteestä, en ole välttämättä osannut ottaa huomioon kaikkia tietojen yhteensopivuudessa esiintyviä ongelmia.

1. LAINSÄÄDÄNTÖ JA OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämistä säänteleviä normeja voidaan tarkastella aina perustuslain tasolta asti. Suomen perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Hallituksen esityksen (309/1993) mukaan riittävyttä arvioitaessa lähtökohtana voidaan pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä säännellään perustuslain 6 §:ssä: ”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Perustuslain 22 § velvoittaa julkista valtaa perusoikeuksien turvaamiseen.

Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisessä on huomioitava laki potilaan asemasta ja oikeuksista, jota yleislakina sovelletaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Lain 3 § kuuluu seuraavasti: ”Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä.” Tätä ei kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että kunnan velvollisuuksia olisi rajoitettu viittaamalla käytettävissä oleviin voimavaroihin, sillä potilaslain tarkoituksena on lähinnä kehittää terveydenhuollon toimintojen laatua (HE 185/1991; Liljeström, 2000).

Kansanterveyslain 14 §:n mukaan kunnan tulee kansanterveystyöhön kuuluvana tehtävänä järjestää kunnan asukkaiden sairaanhoito, johon sisältyy myös lääkitäminen kuntoutus. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta (3 §) velvoitetaan kunta osoittamaan voimavaroja valtiosuuden perusteena olevaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Lääkitämisestä kuntoutuksesta annetun asetuksen 2 §:n mukaan kunnan tai kuntainliiton on huolehdittava siitä, että lääkitämisestä kuntoutuksen palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kuntoutuksen tarve kunnassa tai kuntainliiton alueella edellyttää. Tämän asetuksen 3 §:n mukaan lääkitämisellä kuntoutuksella pyritään parantamaan ja ylläpitämään kuntoutujan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä edistämään ja tukemaan hänen elämäntilanteensa hallintaa ja hänen itsenäistä suoriutumistaan päivittäisissä toiminnoissa. Lääkitämisestä kuntoutukseen luetaan kuuluvaksi neuvonta ja ohjaus, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävä tutkimus, fysioterapia, toimintaterapia, puheterapia, neuropsykologinen kuntoutus, psykoterapia, apuvälinepalvelut, sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus ja muut näihin rinnastettavat palvelut.

Apuvälineitä määritellään tarkemmin edellä mainitun asetuksen 4 §:ssä: Lääkitämisestä kuntoutukseen kuuluvia apuvälineitä ovat lääkitämisin perustein todetun toimintavajavuuden korjaamiseen tarkoitettavat välineet, laitteet tai vastaavat, joita vajaakuntoinen henkilö tarvitsee

selviytyäkseen päivittäisissä toiminnoissaan. Apuvälineisiin luetaan myös kuntoutuksessa tarvittavat hoito- ja harjoitusvälineet. Poikkeuksia apuvälineiden hankkimiseen aiheuttaa tapaturma-vakuutuslain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, sotilasvammalain, liikennevakuutuslain tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukainen vahinko tai ammattitauti.

Oikeuskäytäntöä lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisestä on hyvin vähän. Apuvälineiden myöntämiseen liittyviä korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ennakkopäätöksiä löytyy Finlexistä kaksi kappaletta ja fysioterapiaan liittyviä vain yksi. Vuodelta 2000 olevassa tapauksessa (27.11.2000/3118) henkilö Y vaati kaupunkia X korvaamaan vuosittain kolme paria erityisjalkineita lääkinnällisenä kuntoutuksena. Sosiaali- ja terveysjaosto totesi oikaisuvaatimuksen ratkaisussa, että kaupungissa oli yhteisesti sovittu yhden jalkineparin myöntämisestä vuosittain rajallisten ostopalvelumäärärahojen vuoksi. Y:n kohdalla linjasta oli kuitenkin poikettu siten, että hänelle myönnettiin joka toinen vuosi kaksi paria jalkineita. Lääkinnälliselle kuntoutukselle varatut ostopalvelurahat oli jo pääosin käytetty tai sidottu ja koko terveyskeskuksen budjetti oli ylittymässä, joten kaupungilla X ei ollut mahdollisuutta poiketa huomattavasti sovitusta linjasta yksittäisten asiakkaiden osalta.

Lääninoikeus hylkäsi Y:n hakemuksen, mutta korkeimmassa hallinto-oikeudessa hakemus hyväksyttiin ja kaupunki X veloitettiin järjestämään Y:lle hänen tarvitsemansa ortopediset jalkineet. Perusteluissa todettiin, että Y:n vamman johdosta hänen tarvitsemansa jalkinemäärä ylitti hänelle myönnetyn 1,5 paria vuodessa ja jalkineet ovat keskeinen apuväline Y:n selviytymiselle päivittäisistä toiminnoista. Y:llä oleva toimintavajaus oli sellainen, että jalkineiden hankinta kuului kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin. X:n kaupunki ei myöskään ollut näyttänyt, etteivät Y:n tarvitsemat apuvälineet olisi myönnettävissä kunnassa esiintyvän apuvälinetarpeen mukaisesti mitoitettavien määrärahojen puitteissa.

Toisessa apuvälineitä koskevassa KHO:n tapauksessa (24.4.1997/984) X:n kaupungin terveyslautakunta oli päättänyt, että omalla kustannuksella hankittuja apuvälineitä ei korvata jälkikäteen lääkinnällisen kuntoutuksen varoista, jollei korvaamatta jättäminen ole kohtuutonta. KHO hylkäsi henkilö A:n hakemuksen, koska hän oli tietoisena siitä, että omalla kustannuksella hankittuja apuvälineitä ei jälkikäteen korvata, tehnyt sitovan sopimuksen erityisjalkineiden hankkimisesta ennen asian käsittelyä kuntoutuskokouksessa.

Tuoreessa KHO:n ratkaisussa (19.6.2002/1516) henkilö A oli lähettänyt X:n kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalle valituksen, koska ei ollut pyynnöstään huolimatta saanut lääkärin lähetettä kunnan terveyskeskuksen fysioterapiaosastolle yläraajan hermopinteen vuoksi. Vakiintuneen käytännön mukaisesti terveyskeskus ei ollut pystynyt antamaan fysioterapiaa yksilöhoitoina 18 – 64-vuotiaille, pitkäaikaissairaita lukuun ottamatta, vaan heidät oli lähetetty omalla kustannuksellaan yksityiselle. Tämän käytännön sosiaali- ja terveyslautakunta vahvisti samassa kokouksessa, jossa se käsitteli henkilö A:n valitusta.

Hallinto-oikeus hylkäsi A:n vaatimuksen. KHO pyysi sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa, jossa todettiin muun muassa, että X:n kunnan sisäiset ohjeet jättivät yksilöllisen tarpeen huomiotta ja olivat siltä osin ristiriidassa lainsäädännön kanssa. KHO:n ratkaisu oli, että hallinto-oikeuden päätös kumotaan ja asia palautetaan lautakunnalle uudelleen käsiteltäväksi. Lisäksi X:n kunta veloitetaan korvaamaan A:n oikeudenkäyntikulut. Perusteluissa on maininta esimerkiksi siitä, että potilaalta ei voida evätä terveystalvuuksia pelkästään iän perusteella.

Kansaneläkelaitos järjestää vaikeavammaisten lääkinnällisenä kuntoutuksena muussa kuin julkisessa laitoshoidossa oleville vaikeavammaisille pitkäaikaisia tai vaativia kuntoutusjaksoja, jotka toteutetaan joko laitostai avohoidossa. Kuntoutusta järjestetään, kun se on tarpeen vaikeavammaisen työ- tai toimintakyvyn turvaamiseksi tai parantamiseksi, eikä se saa olla sairaanhoitoon välittömästi liittyvää. Kuntoutus ei koske yli 65-vuotiaita, ja se on riippuvainen tietyistä tukimuodoista. Tätä sääntelevät tarkemmin laki kansaneläkelaitoksen järjestämisestä kuntoutuksesta, erityisesti 3 §, ja asetus kansaneläkelaitoksen järjestämisestä kuntoutuksesta 3 §.

Kansaneläkelaitos järjestää kalliit ja vaativat apuvälineet vajaakuntoisten ammatillisena kuntoutuksena. Apuvälineiden tulee olla tarpeen vaikeavammaisen työkyvyn ja ansiomah-

dollisuuksien parantamiseksi tai säilyttämiseksi, ja niiden on oltava yksilöllisesti hankittavia ja erityistä teknistä tasoa edellyttäviä. Näihin luetaan myös peruskoulun yläasteella ja lukiossa opiskelevan vaikeavammaisen henkilön opiskelun suorittamisen kannalta välttämättömät apuvälineet. Tätä sääntelee edellä mainitun lain ja asetuksen 2 pykälät.

Lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämiseen jollakin tapaa vaikuttavina asioina voisi lisäksi mainita kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja terveydenhuollon oikeusperiaatteet.

2. LÄÄKINNÄLLINEN KUNTOUTUS FYSIOTERAPIAN, TOIMINTATERAPIAN JA APUVÄLINEIDEN OSALTA

Kaikkien Haukiputaan kuntalaisten käytettävissä olevia terveystieteiden yksilöllisiä fysioterapiapalveluja ovat lääikinnällisenä kuntoutuksena myönnetty fysioterapia ja kuntoneuvolatoiminta. Kuntoneuvola-ajan voi varata kuka tahansa kuntalainen ja siellä tehdään esimerkiksi ryhtitutumuksia, annetaan yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa (esim. kipsin poiston jälkeen) sekä ohjataan tarvittaessa ryhmiin, terapiaan tai lääikärille. Fysioterapian hoitajaksoja voi saada lääikinnällisenä kuntoutuksena, kun asiakkaalla on suositus esimerkiksi lääikäriltä tai kuntoneuvolasta ja kun hän täyttää lääikinnällisen kuntoutuksen myöntämiseksi vaadittavat kriteerit. Kriteerit määräytyvät siten, että kuntalaisille pyritään määrärahojen puitteissa yksilölliset tarpeet huomioiden tarjoamaan fysioterapiaa tasapuolisesti. Päätökset tekee yleensä kuntoutustyöryhmä. Yksilöhoitoja järjestetään myös veteraanikuntoutuksena pääasiassa ostopalveluina.

Terveystieteiden toimesta järjestetään fysioterapiaa myös ryhmissä. Ryhmään osallistuvalla on yleensä lääikinnällisen kuntoutuksen päätös, mikäli hän saa myös yksilöhoitoja lääikinnällisenä kuntoutuksena. Sellaisista henkilöistä ei tehdä päätöstä lainkaan, jotka osallistuvat ainoastaan ryhmään. Lääikinnällisen kuntoutuksen ryhmiä on järjestetty neljää erilaista: SISU-ryhmä selkäongelmista kärsiville, TULES-ryhmä (pääasiassa niska-hartiaongelmiaisille), tasapainoryhmä ja ikääntyvien ryhmä. Fysioterapiaa annetaan myös vuodeosastolla ja työterveyshuollon kautta. Lisäksi järjestetään perhevalmennusta odottaville äideille ja heidän puolisoille (tai tukihenkilöille), hoidetaan asunnonmuutostöihin liittyviä asioita, tehdään apuvälinetarpeen arviointeja ja annetaan puhelinneuvontaa.

Toimintaterapiaa ei terveystieteiden omana toimintana järjestetä lainkaan, vaan kaikki palvelut tuotetaan myönteisen lääikinnällisen kuntoutuksen päätöksen saaneille ostopalveluna.

Apuvälineitä voi saada joko lainaamosta tai lääikinnällisenä kuntoutuksena. Suurin osa asiakkaista saa tarvitsemansa apuvälineen apuvälinelainaamosta, jonne se on palautettava käytön jälkeen. Lainaamon apuvälineet kiertävät pesun ja huoltotoimenpiteiden jälkeen asiakkaalta toiselle, ja niitä annetaan periaatteessa kaikille, jotka tuntevat apuvälinettä tarvitsevansa sillä edellytyksellä, että lainaamossa on vapaana kyseistä apuvälinettä. Lääikinnällisenä kuntoutuksena järjestetään apuvälineitä, jotka hankitaan asiakkaalle yksilöllisesti, ja hankinta tapahtuu – kuten fysioterapiassa – lääikinnällisen kuntoutuksen päätöksellä. Nämä apuvälineet eivät yleensä palaudu terveystieteen keskukseseen, koska ne kuluvat loppuun asiakkaan käytössä tai ne ovat niin yksilöllisiä, ettei niitä muut voi käyttää (esim. proteesit). Lisäksi apuvälineitä voi saada lainaan myös Oulun yliopistollisesta sairaalasta. Nämä ovat suurimmaksi osaksi sellaisia apuvälineitä, joita terveystieteiden lainaamoon ei ole hankittu (esim. kuulokojeet, sähköpyörätuolit). Näistä apuvälineistä kunta maksaa kuukausittain vuokraa OYS:lle.

Tässä raportissa selvitetään siis edellä mainituista vain lääikinnällisenä kuntoutuksena myönnettyä fysioterapiaa, toimintaterapiaa ja apuvälineitä.

3. SOPEUTUMISVALMENNUS LÄÄKINNÄLLISENÄ KUNTOUTUKSENA

Vuonna 1999 sopeutumisvalmennusta on saanut vain yksi henkilö. Kurssi oli afasia- ja aivohalvausyhdistyksen järjestämä ja kestoltaan seitsemän vuorokautta. Vuonna 2000 12 henkilöä

on osallistunut terveyskeskuksen tuottamalle sopeutumisvalmennuskurssille, joka oli kestoltaan neljä päivää, ja toteutettiin puhe- ja fysioterapian yhteistyönä. Sopeutumisvalmennusta ei ole järjestetty lainkaan vuonna 2001.

Sopeutumisvalmennusta saaneet ovat olleet iältään 47 – 70-vuotiaita. Kurssille on osallistunut usein myös puoliso. Osallistujilla on ollut diagnoosina pääasiassa jokin neurologinen sairaus, usein hemiplegia eli toispuoleinen halvaus.

4. FYSIOTERAPIAN JA APUVÄLINEIDEN MYÖNTÄMISKRITEEREISTÄ

Lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämiskriteerit ovat yleisesti ottaen vaikeasti määriteltävissä, sillä päätökseen ei vaikuta yksistään diagnoosi, vaan asiakkaan kokonaistilanne on myös otettava huomioon. Lääkinnällistä kuntoutusta myönnetään, kun asiakas sitä tarvitsee selviytyäkseen päivittäisistä toimistaan. Joskus päätöstä tehtäessä on huomioitava myös asiakkaan käyttämät muut palvelut, sillä esimerkiksi fysioterapiaa myöntämällä voidaan vähentää asiakkaan tarvitsemien muiden terveyspalvelujen määrää merkittävästikin.

Neurologiset sairaudet kuten hemiplegia ja parkinsonin tauti kuuluvat yleisimpiin diagnooseihin, joilla myönnetään fysioterapiaa. Yleisiä ovat myös reuma ja MS-tauti. Näille asiakkaille lääkinällistä kuntoutusta myönnetään tarvittaessa, eli sairauden vaiheen ollessa sellainen, että se rajoittaa päivittäisiä toimia, tai tilanne on menossa huonompaan suuntaan, ja kun kuntoutuksella voidaan vaikuttaa tilanteen paranemiseen tai ylläpitämiseen. Useat näistä asiakkaista saavat lääkinällistä kuntoutusta vuosittain, mutta tilanne arvioidaan kuitenkin aina uudelleen; automaattisesti myönteisiä päätöksiä ei tehdä. Kielteisiä päätöksiä näiden diagnoosien osalta on vuosien 1999 – 2001 aikana tehty vain yksi, ja sekin tapauksessa, jossa asiakas sai kuntoutusta myös Kelan kautta.

Leikkauksen jälkitila on tavallinen syy lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi. Seuraavassa on eritelty tarkemmin niska-hartiaseudun, olkapään, selän ja polven osalta lääkinällisen kuntoutuksen kriteerejä. Ehdottomia ja aina päteviä kriteerejä on mahdotonta selvittää, joten nämäkin on katsottava yleisiksi suuntaviivoiksi, joista löytyy myös poikkeuksia. Tarkkojen kriteerien kirjaaminen tuskin olisi edes tarkoituksenmukaista, sillä päätökset näyttäisivät silloin oikeudenmukaisilta ainoastaan paperilla yksilöllisten tekijöiden jäädessä huomiotta.

Pelkästään niska-hartiaseudun ongelmat (kipu, jännitys) eivät riitä lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi. Aiempien käyntien perusteella voidaan arvioida asiakkaan kiinnostus fysioterapiaa kohtaan. Monet asiakkaat ovat kiinnostuneet vain hieronnasta, mutta sitä ei yksistään anneta lääkinällisenä kuntoutuksena. Hyvin iäkäs asiakas voi saada lääkinällistä kuntoutusta myös niska-hartiaongelmiin, jos sen arvellaan auttavan asiakkaan selviytymiseen kotona. Jos asiakkaasta ei ole aiempaa tietoa, suosituksen perusteella arvioidaan, ovatko ongelmat hoidettavissa kuntoneuvolassa annettavien harjoittelu- ja venyttelyohjeiden avulla (yleensä ovat). Päänsärky, huimaus, yläraajan puutuminen tai kaularangan rappeutuminen niska-hartiaongelmien lisäksi ei juurikaan näyttäisi vaikuttavan päätöksen laatuun. Selkeällä TOS-diagnoosilla lääkinällistä kuntoutusta voi saada. Myös operaation jälkeen annetaan lääkinällistä kuntoutusta; leikkauksen jälkitilan vuoksi joskus pitkänkin ajan kuluttua leikkauksesta. Suurin osa niska-hartiaseudun diagnoosilla olevista saavat kielteisen päätöksen.

Lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi ei riitä olkapään kipu, jännetulehdus ja liikkuvuuden heikentyminen, jotka ovat ilmestyneet pidemmän ajan kuluessa, olkapäätä esimerkiksi rasiittaessa. Kielteisiä päätöksiä olkapään diagnooseilla tehdään melko vähän: neljä päätöstä kolmen vuoden aikana. Selvästi yleisin olkapään diagnooseista, jolla lääkinällistä kuntoutusta myönnetään, on rotator cuffin repeämä. Murtuman, olkanivelen luksaation, jänteen tai lihaksen repeämän sekä leikkauksen jälkeen lääkinällistä kuntoutusta on myönnetty.

Lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi selkäoireiden vuoksi ei yleensä riitä, että diagnoosina on joitakin seuraavista: selkäkipu, kivun säteily jalkaan, välilevyn pullistuma, spondylolyysi (nikaman hajoaminen) tai nikaman siirtyminen. Fysioterapiaa myönnetään leikkauksen jälkeen sekä

esimerkiksi kaatumisen seurauksena tulleen voimakkaan selkäkivun vuoksi. Iäkäs henkilö voi saada lääkinällistä kuntoutusta selkäkipujen perusteellakin, jos fysioterapialla voidaan vaikuttaa hänen pysymiseensä kotikuntoisena. Erittäin vaikeat selkäoireet, jotka rajoittavat toimintakykyä jatkuvasti ja ehkä myös vaikuttavat työkykyyn, voivat olla peruste lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi. Selkäoireiden syynä on tavallisesti useita eri tekijöitä, ja kahta samankaltaista tapausta on vaikea löytää, joten lääkinällisen kuntoutuksen myöntämisen kriteerejäkin on hyvin vaikea määritellä.

Myös polvidiagnoosien osalta arviointia lääkinällisen kuntoutuksen kriteereistä on todella vaikea tehdä sen vuoksi, että usein polven lisäksi on oireita myös lonkassa ja/tai selässä. Pelkästään kulumat polvissa eivät kuitenkaan riitä lääkinällisen kuntoutuksen saamiseksi. Myös polvien kohdalla leikkauksen jälkeen, ja joskus myös ennen leikkausta, myönnetään fysioterapiaa.

Kotikäyntejä myönnetään sillä edellytyksellä, että henkilö ei pysty omatoimisesti saapumaan hoitoon, vaan tarvitsee avustajan. Tavoitteena voi myös olla se, että henkilö oppii liikkumaan ja selviytymään itsenäisesti kotona. Iäkääälle henkilölle kotikäyntejä myönnetään, jos jo matkustaminen aiheuttaa hänelle niin suuren rasituksen, että hän ei jaksaisi sen lisäksi muuta tehdä. Lapsille myönnetään kotikäyntejä sen vuoksi, että lapseen saadaan paremmin kontakti kotioissa. Lapsi voi esimerkiksi pelätä oudossa ympäristössä.

Läkinällisenä kuntoutuksena myönnettävistä apuvälineistä yleisimpiä ovat tukipohjalliset ja erityisjalkineet. Myös kengänkorotuksia myönnetään vuosittain useita. Seuraavassa on näiden lisäksi selvitetty myös tukiliivin myöntämiskriteereitä, koska niistä on tehty kaksi kielteistä päätöstä. Vaikka kielteisiä päätöksiä näyttäisi yleisesti olevan melko vähän, se ei kuitenkaan merkitse kriteerien löysyyttä, sillä lääkärit usein tietävät Haukiputaan terveyskeskuksen yleisimmät lääkinällisen kuntoutuksen kriteerit, ja he voivat myös soittaa ja kysyä etukäteen, tuleeko asiakas saamaan lääkinällisenä kuntoutuksena apuvälineen tai fysioterapiaa. Nämä tapaukset, joissa lääkinällistä kuntoutusta ei myönnetä, eivät siis useinkaan näy kielteisinä päätöksinä, koska suositusta ei tavallisesti edes kirjoiteta.

Tukipohjalliset lääkinällisenä kuntoutuksena saaneilla on usein Downin syndrooma, hemiplegia tai tetraplegia. Lihastonus on silloin yleensä alentunut (joskus koholla) ja jalkaterässä on virheasento, jolloin esimerkiksi kantaisku voi puuttua kävellessä. Reumaatikot ovat myös yleinen tukipohjallisten tarvisijoiden ryhmä. Heillä on yleensä kipua jalkaterissä sekä vaikeita virheasentoja. Nämä edellä mainitut ryhmät muodostavat noin puolet tukipohjallisten saajista. Monille heistä on myönnetty tukipohjalliset useampana vuonna ja etenkin kasvavat lapset tarvitsevat jopa kahdet pohjalliset vuosittain.

Tukipohjalliset voidaan myöntää myös madaltuneiden jalkaholvien ja jalkojen virheasentojen vuoksi, kun ne esimerkiksi vaikeuttavat liikkumista ja aiheuttavat kipua. Joillakin tukipohjallisten saajilla on tonusvaihtelua ja puutteellinen kantaisku tai varvastyöntö. Lapsilla myös varvastamistapumus voi olla syynä tukipohjallisten myöntämiseen. Kielteisiä tukipohjallispäätöksiä on vuosien 1999 – 2001 aikana tehty kaksi. Molemmissa tapauksissa henkilöllä oli esimerkiksi madaltuneet jalkaholvit, eikä selkeää eroa myönteisiin päätöksiin ole ulkopuolisen tarkastelijan silmin havaittavissa. Tukipohjallisten saajista hieman alle puolet on alle 20-vuotiaita. Neljällä 44:stä tukipohjallisten saajasta on suositukseen kirjattu alaraajojen pituusero, joka oli 1 – 1½ senttimetriä.

Kymmenelle henkilölle on myönnetty kengänkorotus lääkinällisenä kuntoutuksena vuosien 1999 – 2001 aikana. Alaraajojen pituuseron vaihtelu on ollut 1,2 – 8 cm, mutta suosituksessa ei ole aina edes mainittu pituuseron suuruutta. Korotus on ollut 0,5 – 8 cm; yleensä hieman pituuseroa pienempi. Yhtään kielteistä päätöstä kengänkorotuksista ei ole tehty. Kolme henkilöä on ollut 12 – 15-vuotiaita ja loput huomattavasti sitä vanhempia.

Erityisjalkineet on myönnetty 33 henkilölle vuosien 1999 – 2001 aikana. Heistä kolmasosalla oli jokin halvaus, useimmiten hemi- tai tetraplegia. Yleisiä syitä erityisjalkineiden saamiseen ovat

myös reuma ja lonkkaluksaatio, jonka seurauksena on alaraajojen pituusero. Pituusero oli mainittu seitsemän henkilön suosituksessa vaihteluvälin ollessa 3,5 – 10 cm. Lisäksi matala lihastonus ja nilkkojen sekä jalkaterien virheasento oli useilla henkilöillä. Erityisjalkineiden saajista seitsemän oli alle 15-vuotiasta, viisi 19 – 24-vuotiasta ja loput sitä vanhempia. Yleensä jalkineita on myönnetty useammat kuin yhdet kolmen vuoden aikana, enimmillään yhdeksät, ja useimmille on jalkineiden lisäksi myönnetty myös joko tukipohjalliset tai kengänkorotus. Noin kolmasosalla erityisjalkineet ovat yksilöllisesti valmistetut.

Tukiliiveistä on vuosien 1999 – 2001 aikana tehty viisi lääkinnällisen kuntoutuksen päätöstä, joista kaksi oli kielteistä. Merkittäviä eroja kielteisten päätösten diagnooseissa tai kuvatuissa oireissa ei ollut myönteisiin verrattuna. Molemmissa oli esimerkiksi selkäkipua, välilevyn pullistumaa sekä rappeumaa ja ahtaumaa selkärangassa. Myönteisten päätösten suosituksissa kerrottiin kuitenkin henkilön käyttäneen tukiliiviä aiemminkin ja hyötynneen siitä. Toisessa kielteisessä päätöksessä puolestaan kehoitettiin asiakasta lainaamaan tukiliivi apuvälinelainaamosta. Ennen myönteisen päätöksen tekemistä halutaan siis varmistaa tukiliivin tarve; asiakkaan tulee hyötyä liivin käytöstä, ja käytön tulee olla pitkäaikaista.

5. VERTAILU MUIHIN APUVÄLINEPALVELUIHIN JA MUIHIN OULUN SEUDUN KUNTIIN

Terveyskeskuksesta myönnetyt lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet muodostavat vain osan apuvälinepalveluista. Apuvälinekokonaisuuteen kuuluvat myös terveyskeskuksen apuväline-lainaamo ja Oulun yliopistollisen sairaalan apuvälinelainaamo. Kokonaisuus on hyvä huomioida sen vuoksi, että esimerkiksi säästöt yhdellä alueella aiheuttavat helposti kulujen lisäystä jollakin toisella alueella sukasta kohden.

LÄHTEET

Liljeström Marita, 2000. Luentotiivistelmä.

Oulun seudun ympäristökuntien johtavien lääkäreiden kokouksessa (JL7) koottu tilasto: Vertailutietoja Oulun seudun kunnista

Terveyskeskuksen Effca-ohjelma

Terveyskeskuksen TEHOkunto-ohjelma

www.finlex.fi

- lainsäädäntö
- oikeuskäytäntö
- hallituksen esitykset

www.haukipudas.fi

- Haukiputaan kunnan tilastokirja 2001

www.stakes.fi/apudata

- Apuvälinepalvelujen laatusuosituksen valmistelu on käynnistynyt
- Apuvälinepalveluihin liittyviä ongelmia

www.stm.fi

- Kuntoutusselonteko 2002

LIITE 5 JÄRJESTÖKYSELY

JÄRJESTÖKYSELY 11.02.2001 Vammaisneuvoston toimesta

Kyselylomakkeita postitettiin 20 kpl. Palautuksia tuli 11 kpl. Kuitenkin lähes kaikki Haukiputaalla toimivat yhdistykset tai toimikunnat vastasivat. Osa kyselylomakkeista postitettiin myös Ouluun jossa yhdistyksien ”pääpaikat” sijaitsee. Ymmärrettävää, että heidän kohdallaan vastaaminen oli vaikeampaa.

Haukiputaalla toimivien järjestöjen jäsenmäärät:

0-50 jäsentä 5 kpl
150-150 jäsentä 4 kpl
yli 200 jäsentä 2 kpl

- lv Lääkinnällinen kuntoutus ”melko tyytyväinen” ja ”erittäin tyytymätön”
- v Fysikaalinen kuntoutus jakautui tasaisesti ”melko tyytyväinen” ja ”erittäin tyytymätön”
- v Kelan tukitoiminta ”kohtalaisen tyytyväisiä”
- v Neuvolapalvelut, ”kohtalaisen tyytyväisiä” (moni ei osannut ottaa tähän kantaa)
- v Muu tuki ja neuvonta, ”ei kovin tyytyväinen” (ei osattu ottaa kantaa)
- v Kehittämisajatuksissa todettiin mm. erikoislääkäreiden palveluissa puutteita, omalääkäripalveluiden edelleen kehittämistä, kotipalveluja on karsittu liikaa, myöskin hammaslääkäripalvelut toimii huonosti.

Tulkkipalvelut

- v Ei yleensä osattu ottaa kantaa.

Kuurojen ja kuulovammaisten yhdistykset eivät ilmeisesti vastanneet ko. kyselyyn.

Avustajapalvelut

- v Jakautui tasaisesti kohtalaisen tyytyväisistä melko tyytyväisiin.

Omaishoidon tuki

- v Ei kovin tyytyväinen ja erittäin tyytymättömiä

Muut kotona asumista tukevat palvelut?

- v Kehittämisajatuksina kohtaan 7, 8, 9, toivottiin avoimempaa tietoa esim. omaishoidon tuesta, sitä ei osata hakea! Kotihoidon tuki liian pieni, hoitava omainen saa liian vähän vapaata ja tukea.

Apuvälineiden lainauspalvelut

- v Tähän kohtaan yleisesti oltiin tyytyväisiä

Ympäristön suunnittelu

- v Kunnallinen rakentaminen, keskiarvona kohta !”ei kovin tyytyväinen”
- v Muu rakentaminen, hyvin samanlainen kuin edellä
- v Kehittämisajatuksina tuli esiin liuskosten laitto julkisiin tiloihin, suunnitteluissa jo huomioida vammaisten tarpeet, näkövammaisia (tietoa saa näkövammaisten keskusliitosta). Myös vanhusväestön lisääntyminen huomioida niin suunnittelussa kuin rakentamisessakin.

Kirjastopalvelut

- v Kirjastopalveluihin oltiin yleensä tyytyväisiä
- v Muut kulttuuripalvelut jakautui tyytyväisistä ei kovin tyytyväisiin.
- v Kehittämispalveluina esitettiin kuljetuksia kulttuuritilaisuuksiin, kirjastoon esteetön pääsy (liuskat ja automaattiovet), edelleen näkövammaisia ajatellen kasetteja, äänikirjoja ja isokirjaimisia kirjoja

Liikuntapalvelut

- v Sekä tyytyväisiä, että puolet vastaajista ”ei kovin tyytyväisiä”

- v Kehittämisessä liikuntatiloja ja lähinnä erityisryhmille sopivia.
- v Uimahalli erittäin tervetullut

Tiedotus

- v Kela, kunta, järjestö yleensä tiedotukseen kaikilla sektoreilla oltiin kohtalaisen tyytyväisiä.
- v Kehittämisessä esitettiin esim. yhteistä tiedottamisalustaa lehteen. Todettiin, että kunnan oma tiedotuslehti parantunut. Myös järjestöillä yleensä aika hyvät lehdet. Näkövammaiset koki tiedottamisessa puutteita.

Tärkeimmät kehittämisalueet (neljä tärkeintä)

- v Annetuista vaihtoehdoista pisteet jakautui seuraavasti:

7. Kuntoutus
8. Itsenäisen elämän tukipalvelut
5. Asenteet
4. Elinympäristö (rakentaminen, liikkuminen)
4. Yhteistyö

v

Kehittämisajatuksissa tällä kohtaa tuli esille seuraavaa:

§ Kelan kuntoutukseen vaikea päästä

§ Näkövammaisiin suhtautuminen usein ongelmallista, kunnallista apua ja saattajapalvelua enemmän.

§ Yhteistyötä yleensä lisätä viranomaisten, kelan ja järjestöjen kesken.

§ Asenteiden muokkausta ja muutosta tarvitaan (koskee myös opettajia)

Oma järjestö, mikä saattaa rajoittaa oman jäsenistön toimintaa?

v Oleviin kohtiin otettiin tasaisesti kantaa. Yllättävää on, että esim. ujous ja arkuus rajoittaa osallistumista toimintaan. Myös omat vamman tuomat rajoitukset estävät jonkin verran. Joidenkin kohdalla myös rahan puute ja matkat ovat esteenä osallistumiseen. Sen sijaan esim. tiedon puute ei juurikaan ole esteenä omaan järjestötoimintaan. Vielä tuotiin esiin, että ihan rehellisesti laiskuus ja välinpitämättömyys on esteenä osallistumisessa. Joidenkin kohdalla tuli vielä taksilappujen puute ja avustajakysymykset.

Mitä muuta esille vammaisten asioissa Haukiputaalla

v Kyselyistä kerättynä:

§ Enemmän tiedotusta

§ Yhteiskunnan tukea enemmän (myös toimintaan)

§ Päättäjien asenteet?!

§ Kunnan varauduttava myös harkinnanvaraisiin tukitoimiin

§ Katuvalot enemmän päällä (näkövammaisille tärkeä asia)

§ Järjestöillä voisi olla yhteiset toimitilat

§ Yhteistyö (koskee kaikkia tahoja)

Mitä mieltä kyselystä

v Erittäin tarpeellinen tällaisenaankin

v Muutama esitys suullisesti haastattelusta

v Ei yhtään moitetta, eikä arvostelua

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 OIKEUS TERVEYSPALVELUIHIN	2
2.1 Terveydenhuolto	2
2.2 Suun terveydenhuolto	3
2.3 Kotisairaahoito	3
2.4 Kotipalvelu	4
3 OIKEUS TOIMEENTULOON JA SOSIAALITURVAAN	5
3.1 Kansaneläkelaitoksen myöntämät etuudet	5
3.1.1 Lapsen hoitotuki	5
3.1.2 Vammaistuki	6
3.1.3 Eläkkeensaajan hoitotuki	6
3.1.4 Työkyvyttömyyseläke.....	6
3.2. Verotoimiston myöntämät etuudet	7
3.2.1 Invalidivähennys	7
3.2.2 Yrittäjien arvonnisäverotus	7
3.3 Tullihallituksen myöntämä autoveronpalautus tai autoveronhuojennus	7
3.4 Poliisin myöntämä pysäköintilupa	7
3.5 Kunnan järjestämät palvelut	8
3.5.1 Vammaispalvelulain mukaiset kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin	
3.5.2 Vammaispalvelulain mukaiset kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut.....	10
3.5.3 Sosiaalihuoltolain mukaiset kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut	12
3.5.4 Edunvalvonta	14
4 OIKEUS ASUMISEEN JA LIIKKUMISEEN	15
4.1 Rakennettu ympäristö	15
4.2 Julkinen liikenne	16
4.3 Asuntoasiat	16
4.3.1 Kiinteistö Oy Simppulahaka ja vanhustenhuoltoyhdistysten omistamat asunnot	16
4.3.2 Kunnan omistamat palveluasunnot	17
4.3.3 Palveluasuminen ostopalveluna	17
5 OIKEUS KUNTOUTUKSEEN	18
5.1 Kuntoutus	18
5.1.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus	18
5.1.2 Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus Kelassa	19
5.1.3 Työtapaturmissa ja liikenteessä vammautuneiden kuntoutus	19
5.1.4 Ammatillinen kuntoutus	20
5.1.5 Vammaispalvelulain mukainen kuntoutusohjaus ja sopeutumisvalmennus	20
5.1.6 Viranomaisten yhteistyö	21
6 OIKEUS LAPSUUTEEN JA NUORUUTEEN	21
6.1 Lapsen ja perheen palvelut.....	21
6.2 Päivähoito	21
6.3 Koulutus	23

7 OIKEUS TYÖHÖN	25
7.1 Vammais- ja työvoimapolitiikka	25
7.2 Haukiputaan työvoimatoimiston näkökulma	26
7.3 Koulutus- ja työtoiminta Tsemppi	26
8 OIKEUS LIIKUNTAAN, VIRKISTYKSEEN JA KULTTUURIIN	27
8.1 Liikunta	27
8.2 Kulttuuri.....	29
9 OIKEUS TIEDONSAANTIIN	29
9.1 Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa.....	29
9.2 Haukiputaan kunnan tiedotuksen tarkoitus ja tavoitteet	30
10 OIKEUS KÄYTTÄÄ SEURAKUNNAN PALVELUJA.....	30
11 VAMMAISJÄRJESTÖT JA VAMMAISNEUVOSTO	31
12 VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA.....	33
LÄHTEET	34
ESTEETTÖMYYSKARTOITUS	35
ESTEETTÖMYYSKARTOITUS-RAPORTTI.....	35
HAUKIPUTAAN TAAJAMISTA	35
JULKISET RAKENNUKSET JA VIRASTOT	35
ESTEETTÖMYYS KARTOITUS PÄIVÄKODIT	43
SELVITYS HAUKIPUTAAN KUNNAN OMISTAMISTA VUOKRA-ASUNNOISTA	45
LÄÄKINNÄLLISEN KUNTOUKSEN JÄRJESTÄMINEN HAUKIPUTAAN	
KUNNASSA VUOSINA 1999-2001	47
JÄRJESTÖKYSELY	54